

5 SOIHTU

1978 Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu · 42. vuosikerta

Keskustelua sosialismista

Suomen tie sosialismiin

Bahron opit

**Maatalouden kollekti-
vointi Puolassa**

USA:n tiedustelutoiminta

Luonto ja teknologia

5 SOIHTU

1978 Perustettu 1931

JULKAISIJA SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

SISÄLLYS

Sosialismikeskustelu	1
Millaiseen sosialismiin Suomessa, Juhani Ruotsalo	5
Bahron vaihtoehto sosialismille, Conrad Schuler	18
Maatalouden kollektivoinnin kehitys Puolassa, Ilkka Almonkari ...	31
Yhdysvaltain tiedustelutoiminta, Jorma Lindfors	47

KESKUSTELUA

Mitä kommunisti haluavat Ranskalle?, Hannu Nieminen	57
Bahro ja hänen epigoninsa, Pekka Sutela	63
Ympäristöongelmat ja teknologia, Jukka Ranta	67
Keskustelusta strategiana Esa Sironen	72

RAPORTTEJA

Jamaharijoidenko aikakausi, Pertti Multanen	76
Svenskt sammandrag, English summary, Ryskoje resjume	78

Toimitus

Pertti Rovamo (vastaava), Kimmo Sarje (toimitussihteeri), Kirsi Alasaari, Christian Blom, Olli-Pekka Haavisto, Sami Heikinheimo, Kimmo Henriksson, Pirkko Hirvonen, Paavo Joensuu, Juuso Juntunen, Jussi Kotkavirta, Jorma Lindfors, Pentti Määttänen, Kalevi Rantanen, Cristoffer Tigerstedt ja Eeva Kärnä.

Graafinen asiantuntija: Mika Launis.

Levikki: Mirjam Korhonen.

Toimitus ja konttori

3. linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh.
(90) 736 112

Tilauhinnat

Vuosikerta 1979 (6 numeroa)

— kotimaahan 50.—

— ulkomaille 60.—

— tukitilaus 100.—

Tilaukset ps-tilille 762 69—4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soidhun tilaus"

Osoitteenmuutoksen

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä

Lukijain kannanotot

ja toivomukset lehden sisällön suhteen ovat tervetulleita. Lähettäkää toimituksen osoitteeseen. Pyydämme lähettämään myös lehden ulkoasua ja mahdollisia painoteknisiä puutteita koskevat huomautukset.

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

ISSN 0356-6056 Soihtu

Piirteitä sosialismi-keskustelusta

Viime aikoina on puhuttu varsin paljon sosialismista ja sosialismi-keskustelusta, mutta varsin vähäistä nerokkuutta ja hedelmällisyyttä osoittaen. Useimmiten keskustelu on liikkunut akselilla "socialismi on hyvä" tai "socialismi on huono" asia. Tai sitten on pohdittu saako socialismia arvostella vai eikö.

Vallankumouksellisille voimille olemassa oleva socialismi on erittäin keskeinen asia. Onhan se jo olemassaolollaan osoitus siitä, että socialismi on kehittynyt paitsi utopiasta tieteenki myös teoriasta todellisuudeksi, joka ratkaisee käytännössä kapitalistisen yhteiskunnan ratkaisemattomia ristiriitoja. Näin se jo olemassaolollaan kumoaa näkemyksiä, että kommunistit asettavat nykyisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuksi tuonpuoleisen paratiisin, joka ei ole käytännössä toteutettavissa. Tätä näkemystä jaksaa vieläkin toistaa mm. Matti Kurjensaari teoksessaan "Mitattua matkaa".

Miten sitten suhtautua olemassa olevan socialismin puutteisiin? Mielestämme on melkoisen latteata keskustella siitä onko socialismia lupa arvostella vai eikö. Tietenkin on oikeus arvostella ja sanoa mielipiteensä, mutta niin on tietysti oikeus myöskin sanoa mielipiteensä socialismin arvostelusta, sen osuvuudesta ja yhteydestä eri luokkien intresseihin. Tästä asiasta keskustelussa ei sellaisenaan ole mitään mielenkiintoista.

Mutta kysymys muuttuu mielenkiintoisemmaksi ja keskeisemmäksi, kun ruvetaan pohtimaan, miten vallankumouksellisten tulisi suhtautua olemassa olevaan socialismiin, kuinka hänen tulisi

se tuntee, kuinka esitellä sitä ja sen hankkimaa kokemusta. Perusongelmana Suomessa varsin tavallisessa sosialismin hyvyttä koskevassa "onpas—eipäs"-väittelyssä on, että se irtaana kunkin sosialistisen maan konkreettisesta yhteiskunnallisesta kehityksestä ja kehitysehtojen analyysistä. Ja tulos jää puolin ja toisin fraseologiseksi ja pinnalliseksi. Kuitenkin myös tässä tarkastelussa pitäisi kyetä konkreettisen tilanteen konkreettiseen analyysiin. Reaalisen sosialismin muotoutumista olisi tarkasteltava kehittyvänä ja muuttavana, sen yksityiskohtia olisi tarkasteltava kokonaisuudessaan ja muotoutumisprosessia yhteydessä ihmisten tarpeiden hierarkiaan. Olisi muistettava, ettei tässäkään intohimoja kuohuttavassa asiassa ole abstraktista totuutta, vaan se on aina konkreettinen.

Havainnollistaaksemme tätä metodista vaatimusta ottakaamme esimerkiksi Suomessa käyty pohdiskelu Neuvostoliiton demokraattisuudesta. Äärimmäisen harvoin tapaa keskustelijaa, joka ymmärtäisi kovinkaan syvällisesti neuvostodemokratian olemusta, keskustelijaa, joka osaisi pohtia, miten helmikuun vallankumouksessa 1917 saavutettu porvarillinen demokratia muuttui ja kehittyi proletaariseksi demokratiaksi Lokakuun vallankumouksessa ja sen jälkeen, miksi tämä kehitys tapahtui ja mistä johtui näiden kahden demokratian vastakkaisuus. Luulolle, että ilman tätä neuvostodemokratian syntyprosessin — ja tietysti myöhemmänsä kehityksen — tuntemusta, ei ole mahdollista ylittää puhtaasti muodollista tarkastelutapaa.

Puhtaasti muodollisen tarkastelutavan heikkous tässä asiassa taas on siinä, että se peittää mahdollisuuden ymmärtää neuvostojärjestelmää *laadullisesti syvempänä* demokratiana, todellisena enemmistön demokratiana. Samalla se tekee mahdottomaksi ymmärtää ns. toisinajattelevien olemusta yhteiskunnallisena ilmiönä, joka ei kykene saamaan neuvostojärjestelmässä joukkokokannatusta itselleen, koska heiltä puuttuu todellinen vaihtoehto ja koska neuvostojen välitön yhteys joukkoihin poistaa porvarilliselle demokratialle ominaisen mahdollisuuden keinotella julkisella mieliteolla. Lopuksi muodollisen tarkastelutavan heikkous on siinä,

että se samalla peittää näköalan Suomen demokratian reaalisien rajoittuneisuuteen, niihin tekijöihin, jotka tekevät siitä joukot syrjäyttävän järjestelmän muodollisesta tasa-arvoisuudesta huolimatta. Näin se häivyttää samalla pohdinnan siitä, miten meidän demokratiamme voisi olla enemmän demokratiaa, kytkeytyä entistä paremmin kansanjoukkoihin. Tämä näköalahan puuttuu mm. Aleniuksen käsityksessä suomalaisesta demokratiasta joka on lähes täydellinen ja lopullinen.

Sosialististen maiden kehityksen ja kokemuksen tarkastelu konkreettis-historiallisissa yhteyksissään antaisi meille sitä paitsi mahdollisuuden todella analysoida mikä kunkin sosialistisen maan kokemuksessa on yleistä ja lainmukaista, mikä kansallista ja vain kyseessä olevan maan historiallisista oloista johtuvaa ja vain ko. maan vallankumousprosessissa esiintyvää. Tällainen tarkastelutapa mahdollistaa samalla jo hankitun yhteiskunnallisen kokemuksen hyväksi käyttämisen. Tutkiessamme sosialististen maiden kokemusta yhteydessä vallankumouksen strategian ja taktiikan kysymyksiin, voimme ottaa oppia myös sosialististen maiden virheistä ja välttää ne itse omassa tulevassa vallankumousprosessissamme. Tässä mielessä sosialististen maiden virheiden tuntemus ei ole vain sallittua, vaan se on velvollisuutemme, sillä siten voimme parhaiten edistää oman työväenluokkamme aseman paranemista ja täyttää tehtävämme kansainvälisen työväenluokan edustajina antaen mahdollisimman hyvän panoksen maailman vallankumousprosessiin.

Lehtemme tämän numeron keskeisenä pyrkimyksenä on toimia sysäyksenä syvällisempään sosialismista käytävään keskusteluun. Tarkastelemme vallankumouksen ja sosialismin ongelmia varsin monesta näkökulmasta. Juhani Ruotsalo erittelee keskustelua Suomen tiestä sosialismiin sekä tarkastelee keskustelussa esiintyneitä käsityksiä kansallisten erityispiirteiden ja yleisten lainmukaisuuksien käsitteestä. Ilkka Almonkari esittelee Puolan kommunistien maatalouspoliittisen linjan kehitystä ja valottaa samalla Puolan maatalouden ongelmien historiallista taustaa. Samalla hänen artikkelinsa osoittaa kuinka tärkeää kommunistien on keskustella maa-

talouden kollektivoinnin periaatteista jo ennen vallankumousta, jotta mahdollisimman joustava ja menestyksellinen maatalouden sosialistinen uudistaminen olisi mahdollista. Lisäksi tarkastelemme muotiteoreetikko Bahron ajatuksia ja ranskalaisten kommunistien käymää keskustelua valtion luokkaluonteesta.

Millaiseen sosialismiin Suomessa?

Juhani Ruotsalo

Oheinen artikkeli on pidetty alustuksena "Suomen tie sosialismiin"-seminaarissa, joka liittyi SOL:n "Muurit rikki"-syystapahtumaan Jyväskylässä 29. 9.—1. 10. 1978. Ennen muuta artikkelissa analysoidaan ja kritikoitaan eräiden vasemmistososialistien, mm. Ale-niuksen ja Björklundin, metodologisia lähtökohtia keskusteltaessa Suomen tiestä sosialismiin. Artikkelilla on samalla kantavuutta yleisemminkin suomalaiseen sosia-lismi-keskusteluun.

Ruotsalo aloittaa tarkastelemalla kansallisen ja kansainvälisen keskinäissuhteita sosialistisessa vallankumouksessa ja osoittaa Björklundin käsitysten yhteyden utooppiseen sosialismi-käsitykseen. — Toimitus.

Viime aikoina on keskusteltu paljon sosialismista, sanotaan. Tämä on sinänsä merkillistä tilanteessa, jossa ääriväsemmissä on tapanut kaiken keskustelun — kuten on väitetty. Onneksi kuitenkin henki sen verran pihisee Helsingin Sanomissa, Suomen Kuvalehdessä, EVA:ssa, Valituissa Paloissa ja Lionsklubeissa, että keskustelulle jää vielä henkireikää, vaikka mainittujen tahojen resurssit tietenkin ovat täysin mitättömät meidän liikkeemme resursseihin verrattuna.

I

Pinnalta katsoen tämän ns. keskustelun eräs teema on ollut kansallisen ja kansainvälisen suhde niin sosialismiin siirtymisessä kuin itse sosialismissakin, sen ns. mallissa jos halutaan. Vaikuttaa siltä kuin keskustelu koskisi kansallisten erityispiirteiden ja yleisten, kansainvälisten lainmukaisuuksien keskinäistä suhdetta. Tämä on kuitenkin vain osittain totta.

"Teoriassa pitäisi tietenkin löytää jokin kultainen piste, jossa vallitsee oikea tasapaino yleisten lainmukaisuuksien ja kansallisten erikoispiirteiden välillä", sanoo kansanedustaja Björklund KU:ssa 13. 8. ja epäilee, että mainittua pistettä on vaikea löytää.

Niin onkin. Se on suorastaan mahdotonta. Kysymys on nimittäin väärin asetettu. Björklundin lausunto kiteyttää tavallisen, mutta täysin virheellisen metodologisen lähestymisen tähän ongelmaan. Tällaisessa sanokaamme vaakakupiteoriassa kuvitellaan, että on olemassa joukko tavallaan puhtaasti kansainvälisiä tekijöitä ja joukko tavallaan puhtaasti kansallisia tekijöitä, jotka sitten (ilmeisesti parlamenttiäänestyksellä) liitetään yhteen ja saadaan — ideaalinen reaalinen sosialismi.

Tosiasiassa Suomenkaan sosialismissa ei tule olemaan ainuttakaan piirrettä, joka ei vastaisi kansallisia olojamme ja traditioitamme, ei ainuttakaan venäläistä eikä ranskalaista piirrettä, ja jos joku yrittää päinvastaista, hän joko epäonnistuu tai saa aikaan häiriöitä socialistisessa rakennustyössä. Maailman kommunistisella liikkeellä on tästä yllinkyllin kokemuksia, joista ylivoimaisesti vakuuttavimmat liittyvät Mao Tsetungin ryhmän irtaantumiseen liikkeestä ja sen aloittamaan nationalistis-dogmaattiseen hajoitustoimintaan monasti tuhoisin seurauksin.

Kansainvälistä on nimittäin vallankumouksen ja sosialismin sisältö, kansallista sen muoto. Se mikä vallankumouksessa on yleistä, on kansainvälistä, erikoisuudet ovat kansallisia.

Yleisten, kansainvälisten lainmukaisuuksien löytäminen on sosialismin rakennustyössä mahdollista ja välttämätöntä perustaltaan samoista syistä kuin das Kapital oli mahdollinen ja välttämätön kapitalismin tuntemukselle ja sen kumoamiselle. Yleiset lainmukaisuudet eivät tietenkään ole mitään kaavoja, Mooseksen laintauluja, vaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja jättiläismäisen luokkakäytännön yleistys. Juuri siksi ne saattavatkin sisältää kaikkien maiden kokemukset ja olla todella yleisiä. Juuri siksi ne saattavat myös muuntua tulevan kokemuksen perustalla, vaikka meillä on kaikki syyt uskoa, että hyvin olennaisia peruseräjäiteitä on jo onnistuttu kiteyttämään pitkää historiallista ajanjaksoa varten. Juuri siksi ne ovat myös abstraktioita, jotka realisoituvat juuri kansallisissa muodoissaan.

Miten sitten saadaan käytännössä selville, millä tavoin yleiset lainmukaisuudet voidaan muotoilla, mikä ja millä tavoin tutkimissamme yhteiskunnallisissa ilmiöissä edustaa niitä, ja miten voimme käyttää yleisiä lainmukaisuuksia hyväksemme Suomessa? Lyhyesti sanoen, kansainvälisen ja kansallisen suhde on tavoitettavissa vain konkreettisen yh-

teiskunnan konkreettisen tutkimuksen kautta. Vain siten voidaan ylittää björklundilainen vaakakuppiteoria, toisaalta — toisaalta-ajattelu. Siteeratkamme tässä Leniniä, ei siksi että haluaisimme tällä antaa todistuksen asiasta konkreettisen tutkimuksen sijasta, vaan siksi, että nämä etevän tiedemiehen lausumat saattavat auttaa ymmärtämään itse asiaa. Kuuluisassa ammattiliittoväittelyssä Lenin suuntasi eräälle toiselle B:lle, tai itse asiassa tietenkin kolmannelle, nimittäin Buharinille, seuraavat sanat: Ammattiliitot ovat "yhtäältä koulu ja toisaalta koneisto", Buharin sanoo ja kirjoittaa teeseissään. Trotskin virheenä on se, että hän 'ei puolla kylliksi koulumomenttia'..., Zinovjevin puutteenä on se, ettei hän puolla koneisto-momenttia'.

"Miksi tämä Buharinin päätelmä on kuollutta ja sisällyksetöntä eklektisismiä? Siksi että Buharin ei edes yritä eritellä itsenäisesti, omalta näkökannaltaan tämän kiistan kaikkia vaiheita (marxilaisuus, toisin sanoen dialektinen logiikka, vaatii sitä ehdottomasti) enempää kuin sitäkään, miten tätä kysymystä käsitellään, miten se yleensä asetetaan — tai jos niin tahdotte, mihin suuntaan se pyritään asettamaan — nykyään, tietyissä konkreettisissa oloissa. Buharin ei edes yritä tehdä sitä'. Hän käy käsiksi asiaan tutkimatta lainkaan sitä konkreettisesti, esittää pelkkiä abstraktioita ja ottaa palasen Zinovjevilta ja toisen Trotskilta. Se on eklektisismiä".

"Selittääkseni tätä vieläkin havainnollisemmin esitän esimerkin. En tiedä yhtään mitään Etelä-Kiinan kapinallisista ja vallankumouksellisista (lukuunottamatta paria kolmea Sun Jatsenin artikkelia ja muutamia kirjoja ja lehtiartikkeleita, jotka olen lukenut monta vuotta sitten). Kun siellä kerran on kapinoita, niin ilmeisesti siellä myös kiistelevät keskenään kiinalainen n:o 1, joka sanoo, että kapina on mitä kärkevimmän ja koko kansakuntaa käsittävän luokkataistelun tuote, ja kiinalainen n:o 2, joka sanoo, että kapina on taitoa. Voin kirjoittaa Buharinin teesien kaltaiset teesit tietämättä mitään muuta: 'Yhtäältä... ja toisaalta'. Toinen ei ole kiinnittänyt kylliksi huomiota taito-'monettiin', toinen 'kärjistymismomenttiin' jne. Tällainen on kuollutta ja sisällyksetöntä eklektisismiä, koska ei ole tutkittu konkreettisesti kyseistä kiistaa, puheena olevaa kysymystä, tiettyä kannanottoa tässä kysymyksessä jne." — Näin siis Lenin.

Nyt on siis perusteltu yleisten lainmukaisuuksien mahdollisuus ja suhde kansallisiin erityispiirteisiin. Björklundin vaakakuppiteoria on muuten mielenkiintoinen myönnitys siltä ajatusperinteeltä, jota hän edustaa. Muodissahan oli vielä vuosikymmen sitten kiistaa tyystin minkäantasoisten yhteisten yleistysten mahdollisuus vallankumoustaistelussa, todeta, että eri maat eroavat toisistaan niin paljon,

ettei yleistä teoriaa voi olla olemassakaan, ja että kansainvälisen vallankumouksellisen liikkeen yhtenäisyys voi olla olemassa vain poliittisella tasolla ja siten rajoitettuna.

Tässä yhteydessä kannattaa tutkia muuatta puolta Björklundin ja kumppanien ajatuksissa. Jos he ovat sitä mieltä, että Suomen vallankumous ja sosialismi tuo jotain oleellisesti uutta, yleisen lainmukaisuuden itsensä sisältö tietenkin muuttuisi tämän johdosta. Sitä mukaa kun tapahtuisi yhä uusia björklundilaisia vallankumouksia, kansainvälisyyden sisältö lähenisi yhä enemmän sitä mitä Björklund aluksi luuli kansalliseksi, kultaisen pisteen oikealla puolen. Björklundin metodologinen peruserhdys tietenkin estää häntä näkemästä tätä. Näin paljastuukin, että Björklundilla suomalaiskansallisen vastakohtana ei ole edes kansainvälinen, yleinen, vaan joku toinen kansallinen, nimittäin kaikki sellainen kansallinen joka ilmentää yleisiä lainmukaisuuksia, lähinnä tietysti Neuvostoliitto mutta myös kaikki muut reaalisen sosialismin maat, ja huomattakoon, myös ne ei-sosialistisissa maissa toimivat puolueet, jotka pohjaavat mainittuihin yleisiin lainmukaisuuksiin pitkän-tähtäimen strategiansa siirryttäessä kapitalismista kommunismiin.

Toisin sanoen: kysymys ei ole kansallisen ja kansainvälisen, yleisen ja erikoisen suhteen määrittelyssä, vaan erimielisyydestä, joka koskee niin yleisen kuin erityisenkin sisältöä. Kansallisen korostaminen merkitsee tässä vain vetäytymistä kaikenlaisesta konkreettisesta erittelystä kansallisesti ja kansainvälisesti. Pioneerikin tietysti arvasi tämän, mutta mielestäni kannattaa nähdä vaivaa sen ideologisen seitin purkamiseksi, johon tämä asia on syystä tai toisesta haluttu peittää.

Tästä tietysti johtuu, että esim. Aleniuksen ns. kansalliset tutkielmat sisältävät niin kovin vähän konkreettista analyysia Suomen kapitalismista ja niin kovin paljon aneemisen kosmopoliittista fraseologiaa Länsi-Euroopan sosialistisilta virtauksilta. Samaan aikaan kun esim. Tutkijaliiton piirissä on valmistumassa ensimmäinen systemaattinen selvitys Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin peruspärteistä, kansalliset eurokommunistimme — huomattakaa paradoksi — kiinnittävät tähän perin vähän huomiota.

2

Mutta siirtykäämme "asiaan", sisältöön. Erimielisyytemme koskee siis kansainvälisiä lainmukaisuuksia ja samalla myös kansallista tilannetta; erimielisyytemme koskee Suomen tilanteen analyysia, mutta samalla myös kansainvälisesti päteviä metodologisia ja teoreettisia yleistyksiä. Mitä meille tarjotaan suomalaiseksi, ts. kansainväliseksi

tieksi sosialismin toteuttamiseksi täällä Suomessa?

Ensinnäkin, silmään pistää tavaton voluntarismi. Monet puheenvuoron käyttäjät tuntuvat kuvittelevan, että voimme ajatuksissamme täydellisesti määritellä, minkälainen sosialismi ts. yhteiskunta yleensä, olisi ihanteellinen, ja toteuttaa sen sitten. Esim. KOJ:n teeseissä sosialismi koristellaan kaikilla mahdollisilla yleisinhimillisillä ja yleisdemokraattisilla hyveillä; sanaakaan ei kerrota siitä, miten ja minkälaisen prosessin kautta niihin päästään. Ja tämä kuitenkin on se k ä sosialismiin siirtymisen että sosialismin rakennustyön peruskysymys: sosialismi on prosessi.

Selvimmillään tämä ihanneyhteiskunnan kerralla pystytämisen kaipuu tulee tietenkin näkyviin käänteisesti, ts. suhtautumisessa reaaliseseen, ristiriitaiseen, mutta silti kiistattua edistyvään sosialismin ja kommunismin rakennustyöhön maailmassa. Oma ihannemalli asetetaan kokonaista maailmanhistoriallista prosessia vastaan — ja kas, sen parempi maailmanhistorialliselle prosessille. Missä piilee käänteinen voluntarismi? Siinä, että näiden todistajien mukaan kaikki voisi olla toisin, ellei vain joku olisi noudattanut huonoa, stalinistista tai milloin mitään politiikkaa.

Toiseksi, voluntarismin näennäisenä, mutta vain näennäisenä vastakohtana on jonkilainen itsevirtauksen edellyttäminen. Kaikki tulevassa sosialismissa tapahtuu melko mutkattomasti, ikäänkuin itsestään. Koska tehtaas on otettu valtion haltuun ja koska sosialismi nyt kerta kaikkiaan on järjestelmä ja moraalisempi yhteiskunta kuin kapitalismi, niin sen toteuttamisessa ei tule olemaan suurempia ongelmia, kunhan vain kansa saadaan käsittämään sen paremmuus. Tässä suhteessa on erittäin valaiseva radiojohtaja Keijo Savolaisen KU:lle antama haastattelu. Siinä ei ole asetettu ainoatakaan kuviteltavissa olevaa joukkotiedotuksen alueella esiintyvää ongelmaa, joka sosialismissa voitaisiin joutua kohtaamaan. Kaikki tulee sujumaan sivistyneesti, demokraattisesti ja itsestään — muuten täsmälleen päinvastoin kuin tällä hetkellä Savolaisen johtamassa yksikössä. Pahinta on, että tällainen idylli hävittää näkyvistä sen v a s t u u n, joka vallankumousvoimilla on — käytettiinpä etujoukko-sanaa tai ei — siitä, että vallankumousta joka tapauksessa uhkaavat ja ahdistavat vaarat voidaan torjua. Kun edes joukkotiedotusvälineissä, jotka tunnetusti ovat kaikkia tajuntavallankumouksellisia lähinnä sydäntä, ei nähdä tätä vastuuta, miten onkaan asianlaita virkakoneiston tai suorastaan väkivaltakoneiston kohdalla. I C Björklund kantaa nyt jo huolta siitä byrokratiasta, joka nousee työväenjärjestöjen omasta struktuurista — aivan aiheellinen ongelma kyllä — uhraamatta ainuttakaan ajatusta sille, että sosialistisessa Suomessa porvarillisen byrokratian, mm. porvarillisen parlamentarismien jäänteet ja uu-

distuminen tulevat olemaan tuhat kertaa vakavampi vaara. Voluntaristisen kaikkivoipuuden ja idyllisen itsevirtauksen ristiriita ei ole aito. Molemmat ovat ilmausta perinteisestä utooppisesta järkisosialismista. Kun yleinen järki toteuttaa utopian, jonka yksityinen järki on kehitellyt, sosialismi on tietenkin varsin yksinkertainen asia.

Kolmanneksi, luokkataistelu näyttää puuttuvan kokonaisuudessaan. Jatkuvasti esiintyy termi "koko kansa" joka on mm. nyt jo kapitalistisissa elvytysratkaisuisa aivan täsmällisesti laajentunut käsittämään myös vaikeuksissa olevat suurkapitalistit. Sosialismin malleissa luokkataistelun kaikinainen puuttuminen näkyy selvästi. Se näyttää koskevan myös ulkoista vaikutusta: YYA-sopimus kyllä suojaa meitä kaikilta ongelmilta. Paradoksi tässä on tietysti siinä, että samoille huolettomille poliitikoille reaalinen sosialismi näyttää toisaalta muodostavan päänvaivan maan itsenäisyyden kannalta! Tällaisista lähtökohdista on ymmärrettävää, että esim. toisinajatteleviksi kutsuttuja rikollisia ei osata nähdä osana maailmanlaajuisia poliittista, ideologista, diplomaattista, osin sotilaallista ja myös salaista luokkataistelua.

Mutta luokkataistelunäkökohta katoaa myös edistykselisten luokkien puolella. Ainut, mitä sosialismiin siirtymisestä osataan sanoa, on, että se tapahtuu kansan enemmistön vapaasta tahdosta tai tuella. Kansan enemmistö samaisetaan parlamenttienemmistöön, mm. Kansan Lehti kirjoittaa 29. 9., että "socialismi syntyy myös Suomeen kun Suomessa on socialistinen parlamentaarinen enemmistö". Tässä hävitetään kokonaan näkyvistä koko luokkataistelun luokkaintresseihin sidottu dynamiikka, eri luokkien aktiivittuminen politiikan kulussa, monimutkaiset luokkaliittoutumat ja niiden kehitys, tietoisuuden nopeat muutokset, järjestäytymisen ja yhteenliittymisen mutkat, enemmistöjen ja vähemmistöjen tulemiset ja menemiset, jotka kaikki ovat oleellisia jokaiselle toteutuneelle vallankumoukselle. Nykyinen yhteiskunnan kehitysvaihe ei luultavasti tee näitä mutkia epätodennäköisemmiksi, vaan arvatenkin vielä tärkeämmiksi. Ajattelevat ja toimivat luokat korvataan äänestävillä enemmistöillä ja vähemmistöillä. Näin demokratiaa laajennetaan asteittain ja parlamentaarisesti, vallankumous ja vallan konkreettinen kehitys moninaisine käänteineen katoaa. Tällaiselle ajattelutavalle on annettuna vastakkainasettelu vallankaappaus — vastaan parlamentaarinen, ns. demokraattinen eteneminen.

Tosiasiassa nämä molemmat vaihtoehdot ylittää vallankumous, joka eroaa sekä vallankaappauksesta että parlamentarismista siinä, että joukkojen aktiivinen toiminta on sekä demokratian että vallansiirron ratkaiseva edellytys.

Järki, utopia ja luokattomuus — jotenkin tässä hais-

kahtaa Ranskan suuren porvarillisen vallankumouksen kai-
ku. Ja toden totta, meille nyttemmin tarjottu suomalaisen,
ja huomattakoon — myös kansainväliseksi tarkoitetun —
ns. mallin poliittinen ohjelma näyttääkin olevan: Ranskan
porvarillisen vallankumouksen ohjelma täydellisesti täytän-
töön: vapaus, veljeys, tasa-arvoisuus; porvarillinen valla-
nkumus ilman porvaristoa. Myös omaksuttu ihmisoikeuk-
sien käsite on täysin peräisin täältä, edellyttäen, että omai-
suuden ihmisoikeus eliminoidaisiin. Mutta kuten tiedämme,
se ei ollut eikä ole mahdollista.

Sosialismin ja kommunismin rakennustyössä on tietenkin
ollut ja tulee olemaan tärkeitä ongelmia. Esimerkiksi de-
mokratia: kukaan ei ole väittänyt että kysymyksessä olisi
absoluuttinen demokratia. Mutta absoluuttista demokratiaa
ei saavuteta manaamalla esiin porvarillisen vallankumouk-
sen absoluuttisen demokratian idea, tekemällä toista porva-
rillista vallankumousta ilman porvaristoa, ja porvaristoa
vastaan, vaan rakentamalla kommunismia. Kommunismihan
tulee tunnetusti toteuttamaan absoluuttisen demokratian
hävittämällä kaikenlaisen demokratian. Mutta tämä on tie-
tysti jo toinen juttu.

3

Olemme käsitelleet utooppista vaihtoehtoa. Mikä sitten
olisi utopian vaihtoehto? Millainen on sosialistinen Suo-
mi?

Ensiksi joudumme kysymään, voimmeko lainkaan vasta-
ta kysymykseemme. Marx tunnetusti ivasi utopisteja tule-
vaisuuden ruokalistojen kyhäilemisestä, millä hän tarkoitti
kaikenlaisia ihanneyhteiskuntakaavailuja. Marxismille on-
kin luonteenomaista, että tulevaisuuden mahdollisuuksia
ja välttämättömyyksiä tutkitaan edellytyksistään käsin. Uu-
si kasvaa vanhasta. Tämä ei tarkoita, että esimerkiksi por-
varillinen laajinkaan demokratia muuttuisi sosialistiseksi
demokratiaksi vain laajenemalla laajenemistaan, vaan että
vanha muodostaa ehdottomasti kaikki ne ainekset, joista
vallankumouksellisen käytännön kautta muodostuu uusi.
Tässä on eräs ratkaiseva vedenjakaja utooppisen ja tietee-
llisen sosialismin välillä.

Niinpä me voimme puhua järkevästi sosialistisen Suo-
men ulkonäöstä tutkimalla niitä reaalisia edellytyksiä, jois-
ta Suomi rakentuu, ennenkaikkea taloudellisia, mutta myös
poliittisia ja ideologisia edellytyksiä. Näitä edellytyksiä mei-
dän on tietysti tutkittava niiden teoreettisten ja metodolo-
gisten apuneuvojen varassa, joita mm. sosialististen mai-
den kokemus ja muodostetut yleiset lainmukaisuudet meil-
le antavat. Tietenkin on mahdollista suunnitella, mihin val-

lankumoukselliset voimat pyrkivät tulevassa sosialistisessa Suomessa. Voidaan arvioida, että Suomella on tavattoman kiinteät suhteet Neuvostoliittoon mutta tuskin se kuuluu mihinkään sotilasliittoon, jos kansainvälinen tilanne säilyisi ennallaan. Voidaan arvailla, että maassa säilyy pitkään sosialistisen sektorin ohella keskisuurta tai ainakin pientä yksityistä sektoria. Voidaan ennustella sangen joustavaa maatalouspolitiikkaa. Monipuoluejärjestelmä on erittäin todennäköinen, hyvin todennäköinen on myös toisen työväenpuolueen säilyminen vielä sosialismia rakennettaessa. Korkeimman valtioelimen nimi on hyvin todennäköisesti eduskunta. Ja niin edelleen loputtomiin. Tällaisella arvailulla on vain se vika, että se on jokseenkin epävarmaa ja jokseenkin hyödytöntä. Tosi-asiassa tapa, jolla sosialismin rakentamisen yleiset lainmukaisuudet Suomessa ilmenevät tai pikemminkin pannaan toimeen, ovat riippuvaisia vallankumousprosessin kulusta ja poliittisesta kehityksestä tämän jälkeen, ja sitä tietenkään kukaan ei pysty yksityiskohdissaan ennustamaan.

Melko hyödytöntä spekulatio on myös toisessa mielessä. Päinvastoin kuin monet järki- ja tajuntavallankumoukselliset luulevat, tulevan sosialismin ruusuinen kuvailu ei ole läheskään keskeisin ase sosialismiin siirtymiseksi. Se ei ole keskeisintä edes sosialististen voimien kannatuksen lisäämiseksi tässä ja nyt. Sosialististen voimien kannatusta lisää ennen kaikkea johdonmukainen poliittinen, organisaattorinen ja ideologinen työ joukkojen keskuudessa. Tämä tapahtuu juuri kapitalismin päivänkysymyksissä, tietenkin yhteydessä demokraattisen käänteen ja sosialistisen tulevaisuuden perspektiiviin. Sosialistisen vallankumouksen toteuttamisen pääkysymys ei ole sekään tulevan sosialistisen järjestelyn kehittäminen ja propagoiminen, joskin vallankumouksen edetessä on tietysti hyvä päästä ajoissa selvytyteen tässäkin asiassa. Tärkeintä on löytää sellaiset poliittisen toiminnan tavoitteet ja muodot, jotka tempaavat mukaansa mahdollisimman laajat joukot käytännön monopolien vastaiseen taisteluun. Tärkeintä on suorittaa monopolien vastaisia uudistuksia tavalla, joka samalla voimistaa vallankumousliikettä, kasvattaa sitä organisaattorisesti ja ideologisesti ja luo valmiudet lopullisten toimenpiteiden suorittamiseen. Esimerkiksi Chilessä ennen vuotta 1970 vasemmisto keskusteli toistakymmentä vuotta — ei tulevan sosialismin piirteistä — vaan juuri siitä, millä tavoin, millä tunnuksilla ja millä liittoutumilla vallankumous saataisiin Chilessä liikkeelle. Se oli vakava marxilainen tapa lähestyä joukkojen sosialistisen ja monopolienvastaisen mobilisoimisen ongelmaa.

Tietenkin sosialismista täytyy keskustella, koska se on yksi tapa lisätä sekä sosialistien että sosialismin kannatusta.

Mutta ehdottaisin, että sitä käytäisiin toisin kuin spekuloida tulevaisuuden ruokalistoilla. Olisi kai tärkeintä asettaa kysymys, mitä uusia mahdollisuuksia avaa, mitä uusia voimavaroja mobilisoi kapitalismin poistaminen ja sosialismin rakentaminen. Mitä uusia edellytyksiä se merkitsisi ja voisi merkitä elintason, terveydenhuollon, arkkitehtuurin, filosofian tai rakkauden alalla? Tämä on dynaaminen ja tämänpuoleinen tapa keskustella sosialistisesta Suomesta. Se on myös rakenteellisesti suuntautunut tapa. Tulevaa Suomea verrataan nykyiseen, sosialismia kapitalismiin samassa maassa ja nykyisen todellisuuden kritiikkinä.

Sosialististen maiden käytännöllinen esimerkki on tässä suhteessa avainasemassa. Se ei tietenkään ole tyyppiä "socialismissa kaikki suurempaa ja kauniinpa". Se, millä USA:ta keuhuttiin 50-luvulla ei ole mallina sille, miten sosialismia tehdään tunnetuksi 70-luvulla. Tärkeintä on tehdä tunnetuksi niitä valtavia muutoksia, jotka sosialismi on eri maiden kansallisissa olosuhteissa saanut aikaan, ja jotka monilla elämänaloilla ovat vieneet sosialistiset maat kärkeen jo absoluuttisessakin vertailussa. Hymistely ei ole myöskään oikeaa sosialismin tunnetuksitekoa. Jos sosialismi kuvataan maanpäälliseksi taivaaksi, voi ensimmäinen selville saatu käytännön epäkohta kääntää tuon taivaan vastakohdakseen. Mutta sosialismin ongelmia ja niiden kritiikkiä voimme ymmärtää vain, kun ymmärrämme sosialistisen maailman oman dynamiikan ja siihen vaikuttavan kansainvälisen tilanteen. Tämä taas edellyttää, että tunemme ja ymmärrämme sosialismin yleiset lainmukaisuudet, toisin sanoen sen, missä puitteissa ongelmia syntyy ja missä puitteissa niitä ratkotaan. Tämän ymmärtäminen liittyy käsitykseen maailmassa jo olevan sosialistisen yhteisön ratkaisevasta merkityksestä ihmiskunnan tulevaisuudelle sekä reaalina vaikuttavana voimana että esimerkkinä.

Samaa asiaa voimme katsoa myös politiikan kannalta: joukkojen tajunnan kannalta. Jokainen loittominen sosialismin yleisistä lainmukaisuuksista ja niitä toteuttavista sosialismin maista heikentää viime kädessä sosialististen vomien omaa joukkokannatusta kapitalistisissa maissa. Miksi? Siksi, että työtätekevät ihmiset, joille on luvassa raskasta työntekoa myös vallankumouksen jälkeen, eivät halua astua tyhjiöön. Spekulointi sosialismilla, joka on periaatteellisessa ristiriidassa sosialististen maitten kokemuksen kanssa, on tyhjiöön astumista. Ihmiset oppivat näkemästään ja kokemastaan. Sosialististen maiden saavutukset ovat — ellei suunnieksentää oteta lukuun — ainoa mahdollisuus nähdä ja kokea sosialismi. Tästä syystä sosialistilla, joka loittonee sosialistisista maista, ei ole ainoana huolenaikana se, että hän ehkä menettää luottamuksen näissä

4

Sanoimme, että siirtymisprosessilla on ratkaiseva vaikutus siihen, missä muodoissa yleiset lainmukaisuudet sosialistisessa Suomessa ilmenevät. Siirtymisprosessilla on ikävä kyllä sama ominaisuus kuin sosialismilla: niillä poliittisilla tapahtumilla, jotka edeltävät siirtymistä, on ratkaiseva vaikutus siihen, miten siirtymisen yleiset lainmukaisuudet toteutuvat ja toteutetaan. Keskustelun pohjaksi sanotakoon kuitenkin joitakin teesejä.

Kun havaittiin, että ns. sosialismi-keskustelussa on itse asiassa hämmöttämässä utooppisen ja tieteellisen sosialismin vedenjakaja, niin tässä yhteydessä sitä vastaa täydellisesti reformismin ja vallankumouksellisuuden vedenjakaja. Se sosialismi, jota meille Suomen Kuvalehden palstoilta tarjotaan ei synny vallankumouksellisella tavalla. Se syntyy kuin Afrodite porvarillisen parlamentin syljenpärskeestä. Mutta todellisuudessa vallankumous on siirtymisen välttämätön vaihe ja väline. On sääli, että Suomessa on monin paikoin tullut tavaksi pinnallinen asenne vallankumouksen ongelmiin. Leniniä luetaan kuin kuvitettuja klassikkoja. Toisin sanoen esimerkiksi Venäjän vallankumouksen tavattoman monopolivinen ja värikäs kulku korvataan Talvipalatsin valtausta esittävällä väripostikortilla. Ensi hätään riittäisi John Reedinkin teoksen lukeminen niille, jotka luulevat sanovansa suurenkin viisauden todetessaan, että Suomessa vallankumousta ei voida toteuttaa vain Talvipalatsi valtaamalla — tai ehkä tähän vaikuttaa se, että he itse ovat jo siirtyneet tukevasti Smolnaan, en tiedä. Mutta varsinkin Leninin teokset kumousvuosilta ovat äärimmäisen opettavaista vallankumousteoriaa ja käytäntöä, jolla on erittäin suuri metodinen ja teoreettinen käyttökelpoisuus edelleenkin. Niistä saa erittäin hyvän kuvan siitä, että vallankumous ei ole mitään romanttista ryntäilyä, vaan vaatii äärimmäisen sofistikoitua poliittista taitoa, myös ns. ylätasolla. Mutta ennen muuta Leniniä lukemalla pääsee selville siitä, ettei vallankumous — ei myöskään lokakuun — ole mikään vallankaappaus, ts. joukkojen ratkaisevasta osuudesta.

Kun Suomessa vasemmistossa parlamentarismi ja vallankaappaus asetetaan toisensa poissulkeviksi vaihtoehtoiksi, niin tämän käsityksen suosio perustuu luultavasti osittain myös siihen, että meilläkin nuorisoliikkeessä vallankumousta harvoin tarkastellaan kiihkottomana poliittisena käsit-

teenä. Siihen liitetään paljon mystifiointia ja romantiikkaa. Mutta vallankumous ei ole tuonpuoleinen. Siihen liittyvä joukkojen aktiivisuuden nousu liittyy todennäköisimmin ns. normaaleihin poliittisen elämän tapahtumiin, kuten vaaleihin, hallituskriiseihin jne. Vallankumous saattaa olla vuosikausia pitkä ja monipolvinen, mikä ei kuitenkaan sulje pois ratkaisevia käännekohtia vaan päinvastoin edellyttää niitä. Samalla kun torjumme parlamentaristisen rajoituneisuuden, luulen, että esimerkiksi eduskunnan vallankumouksellisella hyväksikäytöllä voi olla suurikin merkitys Suomen vallankumoukselle. Entä puolueet? Hyvin todennäköistä lienee, että suurten vakiintuneiden demokraattisten puolueiden yhteistyö myös ns. ylätasolla on välttämätöntä, mutta todennäköistä voi olla myös uusien poliittisten muodostumien synty ja ehtyminen vallankumousprosessin aikana.

Se millä tavoin eri poliittiset voimat meillä toimivat vallankumousprosessissa, ei tietenkään ole ennustettavissa. Kommunistinen Puolue kuitenkin pyrkii, niinkuin se aikaisemmissa, voittaneissakin vallankumousprosesseissa on pyrkinyt siihen, että laaja demokraattinen liitto säilyy myös vallankumousprosessin edetessä. Kommunisteilla ei ole mitään intressiä tuhota tai sulauttaa itseensä muita vallankumousprosesseja kannattavia voimia, vaikka toisin on mm. kansandemokratioiden vallankumouksien osalta väitetty. Tietysti yhden puolueen olisi helpompi päättää omasta linjastaan, mutta sen vieminen muiden puolueiden kannattajajoukkoihin olisikin kenties jo vaikeampaa. Vallankumousprosessin kululla on kuitenkin oma logiikkansa. Se ei voi pysähtyä muodollisten puoluesopimusten tasolle. Ratkaisevaa on mitkä voimat — ideologisista erimielisyyksistä huolimatta — haluavat viedä jo kypsyntä prosessia eteenpäin ja mitkä eivät. Näin ratkeaa myös kysymys johtavasta osuudesta. Luulenpa, että ketään ei suljeta suomalaisesta-kaan vallankumouksesta ulos — mutta voi olla niitä jotka sulkeutuvat.

Tai ottakaamme vielä pohdittava esimerkki: rauhanomainen tai ei-rauhanomainen kehityskulku, ts. kansalais-sota vai ei. Kieltämättä on typerää edes yrittää käsitellä vallankumouksen kaltaista tapahtumaa sellaisin abstraktin moralisoinnin termein kuin ehdoton väkivallasta pidättäytyminen tai kieltäytyminen itsepuolustuksesta vastavallankumouksen edessä. Tuon asenteen ilmeinen typeräisyys ei saisi peittää näkyvistä, että vaatii tarkkaa erittelyä saada selville, mitä ei-rauhanomainen kehityskulku meidän maassamme voisi merkitä. Tuskinpa se on aseiden jakamista kansalle, kuten mm. Soidhussa vielä 1969 esitettiin ja kuten ääriivasemmisto vielä nytkin esittää Chilen tapauksista.

Menestyksellinen kansalaissota olisi tuskin mahdollinen

paitsi ilman toimivaa siviilienemmistöä, ilman eriytymistä armeijassa, demokraattisten voimien lujia asemia armeijassa. Mutta jos vallankumouksella on toimiva kansan enemmistö ja lujat asemat armeijassa, ei kansalaissodan sytyttäminen kenties olekaan mahdollista kapitalisteille, eikä tämä johdu tietenkään kapitalistien herkistyneestä moraalista vaan konkreettisesta yhteiskunnallisesta voimasuhteesta. Toisin sanoen rauhanomaisen siirtymisen turvaamisen konkreettiset tehtävät kietoutuvat tehtäviin, joilla varaudutaan lyömään takaisin taantumuksellinen väkivalta. Mikä rooli tässä on parlamentaarisella valvonnalla, varusmiehillä jne.? Tietenkin tämä kaikki on enemmän tai vähemmän abstraktia spekulointia, eikä välttämättä kovin hyödyllistä. Tällainen ajatusvoimistelu voi olla kuitenkin sikäli hyödyllistä, että se voi auttaa meitä näkemään vallankumousprosessin käytännöllisenä, tämänpuoleisena asiana, poliittisen analyysin kohteena. Parlamentaarisen tien ja ns. demokraattisen sosialismin julistajat luultavasti näkevät kumouksen mystisenä aaveena, käsittämättömänä mytologiana tai sitten epädemokraattisena kaappauksena. Mutta tuskinpa kaikki vallankumouksen kannalla olevatkaan ovat usein miettineet, mikä käytännöllinen sisältö tuolla käsitteellä voisi olla.

Jotain siirtymisestä kuitenkin tiedetään. Etenevän vallankumouksen ohjelma tulee mitä varmimmin olemaan monopolienvastainen, sen perussuunnat on jo viitoitettu SKP:n hahmottelemissa vaihtoehtoissa. Demokratian ohjelma ja demokratian tunnus tulee epäilemättä olemaan aivan keskeinen. Tämä ei tarkoita hokemaa ”sosialismi on demokratiaa — demokratia on sosialismia”, parlamentaarista näivettymistä, eikä myöskään kuvitelmaa siitä, että sosialismi olisi ennen muuta keino nykyisen demokratian ns. puutteiden poistamiseksi. Demokratian tunnuksen asema nousee siitä, että demokraattiset oikeudet hallitsevat päivä päivältä enemmän joukkojen tarpeita ja oikeustajuntaa samalla kun monopolit, porvarillisen demokratian puitteissa, lisäävät painettaan joukkojen oikeuksien supistamiseksi. Joukkojen demokratia törmää porvarilliseen demokratiaan ja vaatii jälkimmäisen ylittämistä — vallankumousta. Tämä lienee yhä tärkeämpi käyttövoima nykyajan sosialismiin suuntautuville vallankumouksille. Ratkaisevaa on joukkojen aktiivisuus ja joukkojen toiminta demokratian ylimpänä kriteerinä.

Jotta vallankumous saataisiin edes alulle, vaaditaan tiettyä politiikkaa jo tänään. Tarvitaan vallankumouksellista politiikkaa tänään. Tarvitaan vallankumouksellisuuden ja reformismin rajankäyntiä tässä ja nyt. Tästä pitäisi vasemiston keskustella tässä maassa kaikkein kiireisimmin. Vaatikaamme esiin ne, jotka lymyävät milloin kansallisen edun,

milloin suomalaisen sosialismin, milloin pohjoismaisen demokratian, milloin eurokommunismin takana — huomata, he siirtyvät koko ajan suurempiin yksiköihin — ja toteuttavat samalla mitä räikeintä myöntymispolitiikkaa, jota ei kohta ilkeä kutsua edes reformismiksi. Sellainen politiikka ei jouduta vaan etäännyttää vallankumousta. Se tuhlaa niitä valtavia muutoksen mahdollisuuksia, jotka jatkuvasti kasaantuvat. Se tuhlaa loukkaavalla tavalla niiden ihmisten energiaa, jotka näkevät, että muutos on välttämätön, ja ovat rehellisesti ja uhrautuvasti valmiit toimimaan muutoksen puolesta.

Bahron vaihtoehto sosialismille

Conrad Schuler

Oheinen Conrad Schulerin artikkeli on Saksan Liittotasavallassa ilmestyvästä Damnitz Verlagin kustantamasta "Kürbiskern" -aikakauskirjasta. Artikkelin on suomentanut Anja Niinioja. — Toimitus.

I

"Bahro on vakaumuksellinen marxilainen... Hän sanoo avoimesti ja säälimättä julkisen, mikä hänen mielestään lopultaikin täytyy tulla sanotuksi — nimittäin sen, että DDR:ssä ja muissa itäblokin maissa käytössä olevalla järjestelmällä ei ole mitään yhteistä sosialismin ja Karl Marxin opin kanssa." (ote kustantajan — Europäische Verlagsanstaltin — mainostekstistä).

On vaikea ilmaista sitä, mistä Bahro on vakuuttunut. Ja on olemassa kriteerejä sille, ettei hän ole marxilainen. Marxismille ovat ominaisia perusajatukset, jotka on ilmaistu "Kommunistisen puolueen manifestissa", tieteellisen sosialismin perusasiakirjassa. Näihin ajatuksiin kuuluu, että ensimmäinen askel työläisen vallankumouksessa on proletariaatin nostaminen hallitsevaksi luokaksi, siis demokratian puolesta taisteleminen. Proletariaatti tulee käyttämään poliittista valtaansa siihen, että se vähitellen ottaa porvaristolta pois kaiken pääoman, siihen, että se keskittää kaikki tuotantovälineet valtion — siis hallitsevaksi luokaksi organisoituneen proletariaatin — haltuun ja siihen, että tuotantovoimien määrä mahdollisimman nopeasti lisääntyy! Muuta voimaa tai muuta tietä sosialismiin ja siitä edelleen kommunismiin ei Karl Marx pitänyt mahdollisena. Hänen teoreettinen ja käytännöllinen elämäntyönsä koski tämän työväenluokan maailmanhistoriallisen tehtävän oikeaksi osoittamista ja toteuttamista. Sen historian tapahtumat ja siten käytännön kriteerit ovatkin vahvistaneet. Tämän teh-

tävän kieltäminen on se varsinainen punainen lanka, jonka ympärille Bahron teksti punoutuu: "Juuri reaalisesti ole-massaoleva sosialismi on erittäin selvästi osoittanut sen, että teollisuusproletariaatilla sellaisenaan ei ole hallussaan sille ennustettuja tulevaisuudentoiveita" (224). Ja vielä enemmän: Bahron mielestä on "selvä tosiasia, ettei prole-tariaatti voi olla hallitseva luokka" (231).

Juuri tähän marxismin ydintä koskevaan tarkistukseen liittyen lausuu "vakaumuksellinen marxilainen" Bahro: "Marx ja Lenin ovat muiden ennen heitä eläneitten ideo-logien tavoin tuudittautuneet pettäviin toiveisiin, mitä tu-lee niihin objektiivisiin vastakohtaisuuksiin, joiden välttä-mättä täytyi sisältyä heidän teorioihinsa ja toimiinsa" (232). Sen jälkeen on tiede — erityisesti "Freudin ja hä-nen koulukuntansa uusia uria luoneet aikaansaannokset" — analysoinut "objektiiviset vastakohtaisuudet" selvem-min ja saavuttanut tason, "jolla nykyään on mahdollista ilman muuta osoittaa mahdottomaksi se, että välittömästi tuotannossa olevien ihmisten sorrettu, työnjaon alistama, vieraantunut luokka 'itse' voisi tulla hallitsevaksi luokaksi ja voisi tässä roolissa käyttää ylivaltaa yhteiskun-tansa koko kulttuuriprosessin suhteen" (235).

Tietysti olisi epäloogista, jos tämä DDR:läisen ja "mui-den itäblokin maiden" marxismin tarkistaja esittäisi syy-töksen, ettei näissä maissa vallitsevalla käytännöllä ole mi-tään tekemistä Karl Marxin opin kanssa. Pikemminkin hän väittää päinvastaista. Hän väittää ensiksi, etteivät Marx ja Lenin hänen tarkoittamassaan mielessä — siis täydellisesti — tutkineet asioitten paikkansapitävyyttä ja toiseksi, että "itäblokki" ja ennen kaikkea Neuvostovaltio ovat sovelta-neet Karl Marxin oppia, vaikkei Venäjällä eikä muissa itäeurooppalaisissa maissa ollut olemassa sosialismin raken-tamiseen tarvittavia edellytyksiä.

Ja lopulta jopa väite, että Bahro olisi sanonut sen, "mi-kä vihdoinkin täytyi tulla sanotuksi", on pelkkä harhaku-vitelma. Bahrolla, joka naurettavasti vieroksuu (Leninistä Bahroon on jo kulunut enemmän aikaa kuin aikoinaan Marxista Leniniin) korkeimmanlaatuaisia tieteellisiä edellä-kävijöitä, on muutamia teoreettisia oppi-isiä, jotka kuulu-vat reaalisen sosialismin ja ylipäätään työväenliikkeen am-mattimaisten vastustajien kirjavaan joukkoon. Tapaamme jälleen vanhat tutut teollisuusyhteiskunnan konvergenssi-teorian koulukunnasta — Bahro tervehtii tyydytyksellä mm. presidentti Carterin neuvonantajan, Z. K. Brzezinskin, esittämää käsitystä "teknotronisesta aikakaudesta"; hän tuntee yhteenkuuluvaisuutta USA:n presidentin entisen neuvonantajan Rostovin käsitysten kanssa, hänhän aikoi-naan (Bahron mielestä osuvasti) antoi kirjalleen alaotsikon "Ei-kommunistinen manifesti". Vahvasti on mukana myös

Frankfurtin koulukunta käsitteineen uudesta "vallankumouksellisesta subjektista", kriittisestä älystä. Lopulta ja muita tärkeämpiä ovat mukana trotskilaiset, aina kantasästä nykyiseen päähahmoon Mandeliin saakka. Siten se, mitä Bahrolla on sanottavana, on sanottu jo moneen kertaan. Tällä kertaa piti erityisesti onnistua silmäkääntötemppe "vakaumuksellisesta marxilaisesta".

BAHRON
VAIHTO-
EHTO

II

Suurpääoman valtaintressien logiikan kannalta Bahron tekstien tehtävänä on vapauttaa monopolikapitalistinen pääoma syyllisyydestä kaikilla yhteiskunnan aloilla vallitsevaan ilmeisen selvään kriisiin ja "todistaa" mahdottomaksi vaihtoehto, jonka reaalinen sosialismi muodostaa. Valtiomonopolistisen kapitalismin legitimizeetti horjuu, miljoonia ihmisiä koskeva pitkäaikainen työttömyys ja reaalityulojen väheneminen ovat ällistyttäviä todisteita luulotellusta "sosiaalisesta markkinataloudesta". Bahro ilmestyy — kuin tilauksesta — todistamaan vastaajan hyväksi tässä historiallisessa oikeudenkäynnissä. Tätä rooliaan Bahro itse korostaa suurellesit jo kirjansa johdannossa.

Pitäytykäämme vielä yksittäisten argumenttien arvioinnissa.

Omistuskysymyksessä Bahro sivuuttaa aikamme ongelmien ytimen: "Ajatus yksityisomistuksen lakkauttamisesta tulee turhan vaikeaksi, jos liitämme siihen sellaisten olosuhteitten voittamisen, joilla asian syvimmissä merkityksessä ei ole mitään tekemistä yksityisomistuksen kanssa" (54). Ja sitten Bahro luettelee nämä "olosuhteet": "naisen riistäminen ja alistaminen", "kaupungin ylivalta maaseutuun nähden", "se, että henkisen työn tekijät riistävät käsillään työtä tekeviä ja alistavat heidät", millä Bahro tarkoittaa sitä, että älymystö alistaa tuotannossa mukana olevat työläiset. Ja jotta jokainen käsittäisi, kuinka täysin epäolennainen omistuskysymys on, Bahro toteaa painokkaasti, että edellämainittujen riisto- ja alistussuhteitten ohella ovat aina myös "olleet olemassa yhteiskunnallisen työnjaon ja valtion perustavaa laatua olevat aineosat" (54 ja seur. sivu). Reaalisessa sosialismissa "tuotantovälineitten yksityisomistuksen lakkauttaminen ei ole toistaiseksi merkinnyt sitä, että ne olisivat muuttuneet kansan omaisuudeksi. Pikemminkin koko mitään omistamaton yhteiskunta ja sen valtiokoneisto ovat toistensa vastapooleja" (48). Kun sitten on ilmennyt, että "me jatkamme 'kapitalistista tietä'", niin "Työätekevien joukkojen vieraantumisen ja alistaminen jatkuu toisella tasolla" (8). Sentähden työätekevät joukot ovat reaalisessa sosialismissa vielä asteen verran huonommassa asemassa, koska siellä "ammattiyhdistykset

5/1978
SOIHTU

eivät enää ole heidän yhteenliittymään, vaan yhteenliittymiä heitä varten"; sentähden "ne ovat instituutioina voimattomampia kuin ennen" (285).

Kaikki nämä raskauttavat puutteet, jotka Bahro toteaa, "nämä vallalle tyypilliset ilmenemismuodot" (163), eivät ole "puutteellisesta toteutuksesta johtuva ongelma" (22), vaan "tietynlaisen historiallisen kehityksen seuraamukset, joita käytännössä ei voida välttää" (163). Bahro julistaa "käsityksen . . . että järjestelmässämme kyteväällä kriisillä ei ole pelkästään tilapäisiä syitä, vaan se pohjautuu syviin sosiaalis-taloudellisiin vastakohtaisuuksiin, jotka juontavat juurensa tuotantosuhteitten luonteesta" (10). "Uutta antagonistista yhteiskuntaa" hallitsee "valtiokoneisto", "jollaisen Marx halusi tuhota vallankumouksessa, jotta se ei koskaan missään muodossa ja millään verukkeella nousisi uudestaan" (36). Jättäkäämme vielä avoimeksi se seikka, osaako Bahro tässä kohtaa siteerata oikein Marxia, jonka oppia hän muutoin pitää kovin "tarkastuksen tarpeessa olevana". Joka tapauksessa on selvää, mistä Bahrolla on kyse: Hän vaatii "valtiokoneiston tuhoamista" sosialistisissa maissa, anakronistiseksi väitetyn Neuvosto-järjestelmän "vallankumouksellista" vapauttamista, vieläpä siten, että "hallitsevia poliittisia rakenteita ei pelkästään mukauteta, vaan että niiden sosiaalinen ydin muutetaan.

Bahro on laatinut huolellisen suunnitelman vastavallankumouksen aikaansaamiseksi sosialistisissa maissa. "Ensinnä on tärkeää vallata liikkumatilaa 'meidän liikkeemme polttavan tärkeistä kysymyksistä' käytävälle julkiselle keskustelulle" (13). Tietysti tällainen "julkinen keskustelu" — jollaista esimerkiksi eräät sosialistit vaativat jo Biermannin tapauksessa, "koska DDR on saavuttanut kehitystason, jolla sellaiset kysymykset voidaan selvittää julkisen keskustelun avulla" — on vasta ensimmäinen askel: "Eräs olennaisista kohdista on aktiivinen taistelu, jotta saisimme maissamme avoimesti ja julkisesti hyväksytyksi vaihtoehtoisen kommunistisen näkemyksen olemassaolon sekä keskustelun siitä" (405). Jos otetaan huomioon ennakkoon annettu lupaus "Kommunistien liiton" perustamisesta (409) ja siihen lisätään Bahron käsitys siitä, "että porvarillinen propagandakoneisto ainakin osoittain esittää hyödyllisen ojennuksenantajan roolia" (294), niin siinä meillä jo onkin puitteet Spiegel-lehden tarinaan "Saksan demokraattisten kommuunistien liiton manifestista".

Bahron suunnitelmat ulottuvat kuitenkin kauas "Saksan" ulkopuolellekin: "(Tšekkoslovakian kokemuksista) opitaan, ettei opposition pidä keskittyä vain lähellä oleviin asioihin, vaan ne rohkaisevat heitä taisteluun poliittista hegemoniaa vastaan koko neuvostoblokin puitteissa" (399). Tämä uuden Itä-Euroopan arkkitehti ei tosin itse-

kään usko siihen, että se voitaisiin toteuttaa pelkästään sosialistisissa maissa vallitsevien voimasuhteitten pohjalta. Hän luottaa imperialististen valtioiden toverilliseen tukeen. Hänen suunnitelmansa edellyttää "sisäisten kriisitilanteitten erityistä kärjistymistä ja niiden hyväksikäyttöä edullisen kansainvälisen tilanteen luomiseksi" (392). Tämä hienosti uudelleen muotoiltu imperialistinen painostusmanööveri voisi tietysti mennä päin mäntyä — esimerkiksi se voisi johtaa siihen, että USA:n uudet salamasotajoukot ottaisivat käyttöön neutronipommin ja täten päädyttäisiin atomiaseilla käytävään maailmansotaan, kun vielä ottaa huomioon, että sosialistiset valtiot olisivat, kuten Bahro vaatii, riisuneet armeijansa yksipuolisesti aseista ja täten suorastaan houkutelleet imperialistisia valtioita etenemään taloudellis-poliittisesta painostuksesta ja psykologisesta sodasta aina militaristisiin seikkailuihin. Bahro, suuri strategi, on ottanut kaiken tämän huomioon: hänen mielestään "tietty riski täytyy ottaa huomioon" (393). Ja hän siteeraa henkistä aateveljeään Biermannia: "Joka ei ota riskiä vaaran uhatessa, tuhoutuu" (394).

Kyseessä on ilmeinen laskelmointi: juuri kun sosialismin eduksi muuttuneet voimasuhteet ovat Helsingin kokouksen ansiosta pakottaneet imperialismiin sopeutumaan sille katkeraan todellisuuteen, pitäisi suosia opportunistista yritystä päästä eroon rauhallisen rinnakkaiselon periaatteesta. Tätä tarkoituksena silmällä pitäen taisteluun joutumisen yksiselitteinen riski esitellään "tietynä riskinä", johon vapauden ja ihmisoikeuksien nimissä täytyy uskaltautua. Tämä vaihtoehto liennytyspolitiikalle pitää tänä päivänä nähdä yhtenä mahdollisuutena — ja huomenna katsotaan tilannetta uudelleen... kunnes kaikki menee pirstaleiksi.

Kuinka paljon tai kuinka vähän tällä luonnoksella on tekemistä vapauden ja ihmisoikeuksien kanssa, käy ilmi Bahron "edistyskellisten voimien toimintaohjelmasta". Monopolikapitalismin maissa voidaan tuotantosuhteet säilyttää nykyisellään sillä omistuskysymyshän on epäoleellinen. Sosialistisissa maissa täytyy "vallankumouksen" avulla yltää "porvarillisten maitten saavutuksiin".

Bahro kai aavistaa, ettei sosialististen maitten työväenluokka hyväksy tätä vastavallankumouksellista suunnitelmaa, hänen "yhteiskunnallista synteesiään": "Ihminen, jonka täytyy kahdeksan tunnin ajan joka päivä keskittyä tehtäviin, jotka edellyttävät ajatustoiminnan suhteellisen alhaisista astetta ja jotka käsittävät toisistaan erillään olevia osia, jää erittäin todennäköisesti osattomaksi, kun on kysymys yhteisestä päätöksenteosta laajemmilla ja korkeammilla tasoilla, koska tällainen ihminen ei pysty saavuttamaan välttämätöntä taitoa erittelyyn ja käsitteelliseen ajatteluun"

(208 ja seur. sivu). Hänen mukaansa vallankumouksen potentiaaliisiin voimiin kuuluvat nykyään "intellektuellit, taloustieteilijät ja tekniset insinöörit" (365). (Tämä pätee myös kapitalististen maitten suhteen, joissa hänen mielestään sosialidemokratia on poliittisen toiminnan tukipylväs ja joissa "sosialidemokraattinen puolue on 'uuden työväenluokan', laajan spesialistien muodostaman yhteiskuntakerrostuman puolue" (221)). Tämä toimintaeliitti toteuttaa tulevaisuudessa — nimenomaan sosialistisissa maissa ensiksi "vähimmäisohjelman demokraattisen vallankumouksen saavuttamiseksi".

Tässä on Bahrn koko "vaihtoehto" reaalille sosialismille: porvariston — siis pääoman — poliittisen vallan voimaansaattaminen ja epäilemättä melko taantumuksellisessa "muodossa". Kuinka demokraattinen on vaatimus, että DDR:n tulisi suosiollisesti huolehtia "vaihtoehdon" tunnetuksi tekemisestä ja sen ympärillä käytävästä keskustelusta? Ja ketä enää tässä vaiheessa hämmästyttää suosio, jota on osoitettu eri tahoilla Augsteinista Spingeriin saakka?

III

Voidaan esittää vastaväite: voi olla, ettei Bahrlla ole esittää minkäänlaista vaihtoehtoa. On myös mahdollista, että hän ymmärtää Marxin opin väärin. Mutta siitä huolimatta hän voi olla oikeassa konkreettisissa yksityiskohdissa arvostellessaan reaalista sosialismia. Tarkastelkaamme siis lähemmin Bahrn perusmallia ja hänen esittämänsä kritiikin konkreettisia yksityiskohtia.

Ensimmäinen keskeinen teesi Bahrn esittämässä "reaalisesti olemassaolevan sosialismin" kritiikissä kuuluu seuraavasti: Lokakuun vallankumous Venäjällä ei ollut sosialistinen vallankumous, koska Venäjä ei ollut kapitalistinen, vaan "esikapitalistinen" maa. Kapitalistisen yksityisomistuksen lakkauttamisella saattoi olla Venäjälle vain vähäinen positiivinen merkitys, koska siellä oli vähän yksityisomaisuutta. Sitä oli aivan liian vähän, jotta sillä olisi ollut merkitystä kansan elämälle. Vuoden 17 vallankumouksen onnistuminen merkitsee "siellä ratkaisua terrorin ja teollistamisdespotismin hyväksi", joihin juuttuneena Neuvostoliitto on pysynyt tähän saakka (140). Niihin "historiallisiin syihin, jotka ovat johtaneet neuvostoyhteiskunnan alistumiseen byrokraattisen valtiokoneiston valtaan", Bahr lukee ennen kaikkea "Venäjän puoliksi aasialaisen menneisyyden... mukaan luettuna tsaarien yksinvalta, joka palautuu aina Batu-kaanin aikaisen despotismin poliittisiin perinteisiin sekä massojen psykologiaan, joka yhä suurimmalta osalta pitäytyy primäärisessä patriarkalisuudessa"

(153 ja seur. sivu). Bolševikit olivat väärässä "ja itse Kautsky ja koko menševismi olivat oikeassa leninismin kritiikissään" (29).

BAHRON
VAIHTO-
EHTO

Kuten tunnettua, Kautsky ja menševikit ilmaisivat kielteisen kantansa sosialistiseen vallankumoukseen, koska Venäjällä olisi tullut ensin käyttää hyväksi kapitalismin kehitysmahdollisuudet. Tosiasiallisesti Bahron esittämä "kritiikki" on vain näitten vanhojen asetelmien myöhäissyntyinen uudelleenmuotoilu maustettuna muutamalla tipalla dutschkelaisuutta. Tässä asiassa hän yrittää — niinkuin aikoinaan jo vanha Kautsky — käyttää hyväkseen lähinnä Marxia ja Engelsiä bolševikkeja vastaan ja yrityksessään hän vääristelee asioita vielä ryöhekämmin kuin esikuvansa.

Bahro toistaa Kautskyn juonen yrittämällä todistaa päinvastaista juuri siinä kohdassa, missä Marx lähtee siitä, että "proletariaatin nostaminen hallitsevaksi luokaksi" ja "demokratian puolesta taistelevien" kuuluvat samaan yhteyteen. Se, minkä aina on täytynyt ja täytyy olla tieteellisen sosialismin keskeinen kysymys — nimittäin työväenluokan ja sen liittolaisten valtiollinen vallankäyttö —, näyttää Bahrosta "Leviathanista" nähdyltä painajaiselta. Bahron mielestä Marx ja Engels käsittelevätkin tätä aihetta vain pintapuolisesti: "Marx ja Engels eivät siis pohdineet Leviathanin 'taloudellis-organisatorista' funktiota, puhumattakaan 'sivistykselliskasvattavasta' funktiosta" (42).

Marx ei kuitenkaan pitänyt sosialismin ja kommunismin tulevaisuuden näkymien kannalta epäolennaisena sitä, — hän käy tästä kiistää anarkismia vastaan — että työtätekevien valtiollisen organisoitumisen avulla "tyydytetään heidän vähäiset päivittäiset tarpeensa" eikä sitä, että sen avulla myös "murskataan porvariston vastarinta" siinä tapauksessa, että vanhat herrat turvautuvat vastavallankumoukselliseen väkivaltaan. Lenin piti tätä kohtaa niin tärkeänä, että hän siteerasi sitä kirjassaan "Valtio ja vallankumous" (Lenin, Valitut teokset, saksankielinen laitos, nide II, s. 367 ja seur. sivu).

Leninillä tässä oli myös kysymyksessä vallankumouksen ja Neuvostovaltion demokraattisen luonteen osoittaminen: neuvostoihin, joihin kaikki työtätekevät olivat vaalioikeutettuja, bolševikit saivat lokakuussa 1917 51 prosenttia paikoista, kesällä 1918 66 prosenttia, lokakuussa 1918 jo 97 prosenttia. Lenin laskee tämän suurenmoisen kehityksen sen kasvavan luottamuksen tiliin, jota eivät tunteneet vain teollisuustyöläiset, vaan ennen kaikkea myös pienviljelijät, jotka osoittautuivat — päinvastoin kuin trotskilaiset ja menševikit ennustivat — aktiiviseksi voimaksi valtajärjestelmässään, työläisten ja talonpoikien valtiossa.

Puolustaessaan — kaikista myöhemmin saaduista koke-

5/1978
SOIHTU

muksista huolimatta — Kautskyn ja menševikkien asennetta, että ennen sosialistista vallankumousta tulisi käyttää hyväksi kapitalismin olemassa olevat kehitysmahdollisuudet "täyteen kypsyyteen" saakka, Bahro näkee "tähän antagonistiseen päätelmään perustuvaa nopeata teollista kehitystä, jota jatkuu seuraavat sata vuotta ('kommunismin aaveen' ilmestymisen jälkeen)" (143).

Teesillään Bahro jälleen kerran todistaa ennen muuta sen, ettei hän ole vain "leninismiin" vastustaja vaan, että hän vastustaa marxismia yleensä. Sillä nämä "seuraavat sata vuottahan" koskevat kapitalistisia maita. Kysymys ei siis ollenkaan ole Venäjän erityisestä takapajuisuudesta, vaan Bahron mukaan marxismi ylipäätään on erehtynyt kapitalismin elinvoimaisuuden suhteen. Tämän bahrolaisen logiikan mukaan kapitalismin olemassaolo on puolustettavissa niin kauan kuin se saa aikaan jonkinlaisia "teollisuuden edistysaskeleita" — vaikka seurauksena olisikin sitten miljoonia työttömiä, miljoonia nälkään kuolleita alikehittyneissä maissa ja vaikka miljoonat makaisivat joukkohaudoissa imperialismin alkuunpanemien maailmansotien uhreina. Niin, Bahro tietää kyllä, mitä juuri tällaiset tapahtumat merkitsisivät ja siksi sen, mitä Bahro kutsuu "valistukseksi" tulisi välittää ihmisille historian ankarat opetukset (515). Kun Bahro Kautskyn ja menševikkien tavoin, ja vieläpä kaksi sukupolvea heidän jälkeensä — ja tämä nimenomaan fasismin ja toisen maailmansodan kokemusten jälkeen — yhä vielä luottaa kapitalismiin, niin sitä vastoin bolševikit loivat jo lokakuussa 1917 inhimillisen järjestelmän, "uuden, neuvostoihin perustuvan valtiotyypin, joka avasi työtätekeville ja orjuutetuille joukoille mahdollisuuden osallistua aktiivisesti uuden yhteiskunnan itsenäiseen rakentamiseen" (Lenin, Neuvostovallan lähimmät tehtävät, Valittujen teosten saksankielinen laitos, s. 736 ja seur. sivu). Tämän uuden valtion ensimmäinen sana oli "rauha" ja se on alusta saakka tehnyt työtä kansainvälisellä areenalla liennnytyksen ja turvallisuuden, kansallisen itsemääräämisoikeuden, kansojen ystävyys ja yhteistyön hyväksi.

IV

Lopultakaan Bahron mielestä hänen osoittamansa neuvostoyhteiskunnan periaatteelliset puutteellisuudet eivät ollenkaan johdu Venäjällä ennen vuotta 1917 vallinneesta aineellisesta ja sivistyksellisestä takapajuisuudesta: "Leninin suunnitelma sosialismista valtion monopolina koko kansan hyväksi on tosin venäläisestä yhteiskunnasta johtuva reaktio, mutta ilman Venäjälle ominaista takapajuisuuttakin se johtaa varmasti yhteiskuntarakenteeseen, jolle on ominais-

ta se, että tuotannossa mukana olevat alistuvat tottelevaisesti yhteiskunnallisen työnjaon muodostaman poliittisen pyramidin valtaan" (116). Bahro matkii porvarillisten konvergenssiteoreetikkojen viisautta: "Sosiaalinen eriarvoisuus johtuu juuri työnjaosta, teknologian ja yhteistoinnin rakenteista" (144). Bahro eroaa kuitenkin myös tässä "modernin teollisuusyhteiskunnan" ideologeista esittämällä absurdin väitteen, että hän edustaa marxilaista periaatetta, kun taas Neuvostovaltio on organisoitu siten, "ettei se missään tapauksessa" vastaa "Marxilta omaksuttua suoritusperiaatetta" (153).

Mutta Bahro ei tietenkään voi kieltää, että Marx "Gothan ohjelman kritiikissä" toi sosialismiin käsitteen: "Kukin kykynsä mukaan — kullekin työnsä mukaan". Mutta Bahro tietää kuinka päästä pälkähästä: hänen mukaansa periaate ei tarkoita ammattitaitoon perustuvaa porrastusta, vaan yksinomaan "käytetyn keskimääräisen työajan" määrittäminen; hänellä marxilaisessa sosialismissa erilaisuus voisi johtua vain erilaisesta fyysisestä kunnosta ja erilaisista elämäolosuhteista (mm. siitä onko naimisissa vai ei, onko lapsia) (247). Niin kauan kuin "niukasti saatavilla olevien elintarvikkeitten ja nautintoaineitten jakaminen sekä ennen kaikkea koulutuksen ja työn jakaminen itsensä kehittämisen ja kulttuurin omaksumisen keinoina" suoritetaan epätasaisesti, "niin kauan on yhteiskunnassa vastakkaisia etuja" (182). Bahron mukaan voi siis olla kyse sosialismista vain, jos sekä tuotteet että myös itse työ ja sivistys ovat jakaantuneet tasaisesti.

Marx esittää perustelut aivan päinvastaiselle kannalle. "Valvova ja johtava toiminta tulevat välttämättömiksi kaikkialla, missä välitön tuotantoprosessi muodostaa yhteiskunnallisesti kombinoitua prosessin eikä edusta itsenäisten tuottajien yksittäisiä työsuorituksia" (Marxin ja Engelsin teokset, saksankielinen laitos, osa 25, s. 397). Ja tarkemmin sanottuna sitä ei millään muotoa voida pitää toimintana, jota tuotannossa mukana olevat suorittavat vuorotellen ja samalla tavoin. Marx luonnehtii "Gothan ohjelman kritiikissään" tätä sosialistista vaihetta seuraavasti: "Samantarvoisuus syntyy siitä, että työtä mitataan samalla asteikolla. Mutta toinen on fyysisesti ja henkisesti toista voimakkaampi, pystyy siis samassa ajassa tekemään enemmän työtä ja pystyy työskentelemään kauemmin; jotta työ olisi käyttökelpoinen mittana, se täytyy määritellä määrän tai voimaperäisyyden mukaan, sillä muutoin se lakkaisi olemasta mitta. Tämä sama oikeus merkitsee erilaisia oikeuksia erilaisesta työstä. Se ei tunnusta mitään luokkaeroja, koska jokainen on työläinen siinä missä toinenkin; mutta se hyväksyy erilaisen yksilöllisen lahjakkuuden ja siitä johtuvan työläisten suorituskyvyn erot luonnollisena erikois-

oikeutena" (Marx/Engels, Valittujen teosten saksankielinen laitos, s. 338).

Bahro haluaa asettaa Marxin käsitykset pääläelleen. Juuri siksi, että ennen muuta "elintarvikkeita ja nautintoaineita" on niukasti saatavilla, toteaa Marx välttämättömäksi sellaisen työnjaon ja tavaroitteen jakamisen, joka vastaa "erilaista yksilöllistä lahjakkuutta ja siitä johtuvaa työläisten suorituskykyä". Vasta "kommunistisen yhteiskunnan korkeammassa vaiheessa... sen jälkeen, kun työ ei ole vain väline elämän ylläpitämiseksi, vaan siitä on jo tullut elämän tärkein tarve", voi "yhteiskunta pitää tunnuksenaan seuraavaa: Jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan" (Marx/Engels, Valittujen teosten saksankielinen laitos, s. 339).

Bahro sitävastoin puhuu "vastakkaisista eduista", jotka johtuvat siitä, että työläiset saavat erilaisista suorituksista erilaista palkkaa. Bahro, "marxilainen", vetoaakin sitten erääseen tieteellisen sosialismin viholliseen, jonka kanssa hän on samaa mieltä siitä, että marxilaiset "jakavat kansanjoukot kahteen armeijaan: teollisuudessa ja maataloudessa työskenteleviin, jotka ovat valtion palveluksessa olevien insinöörien välittömässä valvonnassa. Valtion palveluksessa olevat insinöörit taas muodostavat uuden, etuoikeutetun tieteellis-poliittisen kerrostuman". Bahro lukee kyseisen henkilön ansioksi "sen, että tämä vuonna 1873 näki Stalinin uhkaavan haamun piilevän Marxin opissa ja sen, että hän huomasi tämän Marxin ja hänen oppinsa nauttimasta arvovallasta huolimatta. Marx ei nähnyt tätä haamua, hän ei voinut eikä halunnut nähdä sitä" (s. 48).

Se, joka (Bahron mukaan) "hämmästyttävän tarkasti" huomasi Marxin opissa piilevän haamun oli anarkismin oppi-isä, Bakunin, jonka vallankaappausyritys Ensimmäisessä internationaalissa saatiin estetyksi juuri Marxin ja Engelsin ansiosta.

Suurta suosiota Bahro saavutti sillä "empiirisellä" osalla, jossa hän haluaa saada todistetuksi reaalisen sosialismin huononmuuden. Itse asiassa Bahro esittää summittaisia ja erittäin yleistettyjä syytöksiä, jollaisia esimerkiksi Spiegel-lehti on jo vuosia tarjonnut lukijoilleen vähintään joka toisessa numerossa. Keskeinen todistelu on seuraavanlainen: "Onko (työnjaosta luopumisen) prosessi edes alkanut? ... Onko jatkuvasti työtä tekeillä joukoilla aikaa filosofialle ja valtion asioille? Ovatko nämä työtätekevät joukot parantaneet sosiaalista asemaansa..., vai onko tultu siihen, että mitä erilaisimmat etuoikeudet ovat keskittyneet uudella tavalla yhteiskunnan vastapoolille?" "Empiirikko" Bahron vastaus kuuluu seuraavasti: "Tämän kysymyksen esittäminen sinänsä riittää sen toteamiseksi, että kansamme

eivät vielä ole ylittäneet luokkayhteiskunnan tasoa" (s. 165).

BAHRON
VAIHTO-
EHTO

Bahro kiiruhtaa lisäämään, ettei hän "sosiaalisen aseman paranimisellä" tarkoita "määrinä ilmaistua elintasoa". Silloin hänen täytyisi nimittäin myöntää, että DDR:ssä reaalitulo työläisen tai toimihenkilön taloutta kohti on viimeksi kuluneitten kuuden vuoden aikana noussut vuosittain kuudella prosentilla (DDR:n tilastollinen vuosikirja vuodelta 1977, 22. vuosikerta, Berliini 1977, sivu 31). Kun ottaa huomioon Liittotasavallan inflaatiovauhdin ja veroprosession, vaatisi siellä samaan tulokseen pääseminen vuosittaista 12—14 prosentin reaalitulon nousua. Ja tämän täytyisi tapahtua olosuhteissa, 1) joissa ihmisille on taattu työpaikka, 2) jolloin on voimassa vakaa sosiaali- ja vanhuudenturva, 3). jolloin yhteiskunta takaa mahdollisuudet laajaan ja sosiaalisesti turvatuissa oloissa tapahtuvaan ammattitaidon parantamiseen ja 4) jolloin lapsille annetaan tulevaisuuden vaatimuksia vastaava koulutus. Tätä kaikkea Bahro ei ole huomaavinaan.

Bahron itsensä mainitsemien kriteerien tarkempi tutkiskelu osoittaa hänen "kritiikkinsä" kestättömyyden. Siitä, että työn liiallisesta osittamisesta luovutaan sekä joukkojen perehtymisestä filosofiaan ja valtion asioihin vastaa joukkojen koulutusjärjestelmä, joka ulottuu lapsuudesta aina ammatilliseen ja yleiseen lisäkoulutukseen. Vuonna 1955 DDR:ssä oli lastentarhaiässä oleville lapsille 345 tarhapaikkaa tuhatta lasta kohden ja nykyään 874 paikkaa (Liittotasavallassa vastaava luku on alle 500). Polytekniisissä ylästeen kouluissa oli vuonna 1955 yhtä opettajaa kohti 25 lasta, nykyään enää 16 (Liittotasavallassa vastaavassa koulumuodossa yli 30 lasta). Nykyään on 12 kertaa niin paljon ammattikoululaisia ja 5 kertaa enemmän korkeakouluissa opiskelevia kuin 1949, samalla kun naispuolisten opiskelijoitten määrä näissä oppilaitoksissa on kolminkertaistunut (kaikki luvut edellä mainitusta DDR:n Tilastollisesta vuosikirjasta, s. 35).

Ovatko tällaiset tilastot antaneet DDR:n kommunisteille aiheen omahyväisyyteen tai puolueelle syyn asettua lepäämään laakereillaan. Vilkaistu sanomalehteen, käynti yrityksessä tai osuustilalla, jokainen puoluekokouspöytäkirja todistaa päinvastaista. Vaikuttaa muuten siltä, että Bahro tuntee nämä asiat. Moni seikka viittaa siihen, että Bahro olisi painanut mieleensä pitkiäkin otteita NKP:n ja SED:n viimeksi pidetyissä puoluekokouksissa käydyistä keskusteluista. Mutta hänen tulkintansa kuuluu seuraavasti: tietysti pyrkiminen mahdollisimman suuriin yhteiskunnallisiin pääomavarantoihin kansan hyvinvoinnin kohottamiseksi on oikein, "mutta samalla niiden lisäyksestä tulee keskeistä määräysvaltaa käsissään pitävien varsinaista

5/1978
SOIHU

omaisuutta". Tosin keskittyminen erittäin tärkeisiin hankkeisiin on oikein, mutta usein tällaisia hankkeita on liian paljon. Tosin ehdottomuutta suunnitelman täyttämiseksi voidaan pitää positiivisena asiana, mutta "usein se on pelkkää byrokraattista formalismia". Tosin määräaikoihin sidottua selonteiden antamista tarvitaan, mutta usein se johtaa siihen, että "alemmat toimitsijat suuntaavat energiansa byrokraattisen kurin ylläpitämiseen sen sijaan, että he pyrkisivät teollisuuden ja talouden menestymiseen" (184 ja seur. sivut).

Tässä kaikessa on se ratkaisevaa, että työväenluokan vallankumoukselliset puolueet yrittävät poistaa näitä puutteita, kun taas Bahro torjuu ehdottomasti tällaiset yritykset. "Tämä pyrkimys ilmenee varsinkin byrokraattian kiinnostuksena omaa olemassaoloaan, säilymistään ja laajenemistaan kohtaan ja johtaa siihen, ettei koneiston kasvua enää voida kontrolloida" (187). Mutta ovatko nämä kaikki todella "koneistoja" — ovatko "koneistoja" elimet, joissa ihmiset ovat välittömästi vaikuttamassa ja tekemässä yritystään tai asuinalueitaan koskevia ratkaisuja tai ovatko sellaisia vaaleilla valitut edustajistot kaikilla tasoilla? Eikö niillä muka ole mitään tekemistä työtätekevien joukkojen sosiaalisen aseman kanssa tai sen kanssa, että he pääsevät osallisiksi — Bahron mukaan voimakkaasti hierarkian ympärille keskittyneestä — "herrasväen viisaudesta"? DDR:n kansankamarin, piirikunta- ja piiriedustajistojen jäsenistä on noin puolet ammattitaitoisia työläisiä, noin 12 prosenttia on osuuskuntaviljelijöitä, 15 prosenttia on lähtöisin älymystöstä. Neljännes edustajista on alle 25 vuoden ikäisiä ja kaksi viidestä edustajasta on naisia (ed. mainittu DDR:n Tilastollinen vuosikirja, s. 427). Bahro taas puhuu "tympeästä epäitsenäisyydestä ja aloitekyvyttömyydestä". "Byrokraattinen velttous on sopusoinnussa työläisen välinpitämättömyyden ja spesialistin tympeyteneisyyden kanssa" (s. 277). "Puoluediktatuuri" johtaa "organisoituneen vastuuttomuuden järjestelmään", talous on mullin mallin.

Kun kerran ilmenee niin paljon "veltoutta ja tympeytymistä", on jo melkein ihme, että teollisuuden tuottavuus on vuodesta 1970 noussut yli kolmanneksella (tämä 100-prosenttisen täystyöllisyyden vallitessa!). Ällistytävää on sekin, miten tämä tympeytyminen ilmenee. Esimerkiksi siten, että uudistajaliikkeeseen osallistuvien, keksintöjä (siis luovaa ajattelua vaativia parannuksia tuotantoprosessiin ja yleiseen talousprosessiin) tehneitten työntekijöitten määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 1970. Nuorten ja naisten kohdalla luvut ovat vielä korkeampia. Tämän lisäksi ottaa yli 4 miljoonaa työntekijää — kolme kertaa niin paljon kuin vuonna 1966 — osaa "sosialistisen työn

kollektiivien" kilpailuun (ed. mainittu DDR:n Tilastollinen vuosikirja, s. 104). Voi vain yrittää kuvitella, millaisiin suorituksiin järjestelmä pystyykään, kun tuotannossa mukana olevat jonakin päivänä pääsevät eroon tympeytymisestäään.

"Vaihtoehdollaan" Bahro asettuu niiden sosialistien ulkopuolelle, jotka sosialismia rakentaessaan nimittävät vaikeuksia niiden oikeilla nimillä voittaakseen ne ja jotka paljastavat ristiriitaisuuksia korjatakseen ne. Bahro ei ole marxilainen, hänen taisteluhuutonsa antaa aseita kylmän sodan lietsojille; tällöin otetaan laskelmissa huomioon kansainvälisen jännityksen kiristäminen, jos se vain lisää mahdollisuuksia nostattaa vastavallankumous sosialistisissa maissa. DDR:ssä kuitenkin tällaisia seikkailuja vastassa on työläisten tarkkanäköisyys ja työväenvalta, kansan kiinnostus asioihin ja kansanvalta. Mutta meillä (=Liittotasavallassa) pääoman valta — kansainvälisten ja kansallisten voimasuhteitten asettamissa rajoissa — toimii imperialististen yritysten hyväksi. Se yrittää kriisiä tekosyynä käyttäen tehdä syöksyn eteenpäin asettuaakseen vastustamaan työtä-kekevien ihmisten rauhanomaisia, sosiaalisia ja demokraattisia etuja. Sen tähden Bahron kaltaiset muodostavat uhan ennen kaikkea meidän maallemme.

BAHRON
VAIHTO-
EHTO

5/1978
SOIHTU

Maatalouden kollektivoinnin kehitys Puolassa

Ilkka Almonkari

Agraarikysymyksellä on aina ollut keskeinen sija puolalaisten kommunistien teoreettisessa työssä ja käytännön toiminnassa. Jo Kommunistisessa manifestissa todetaan, että "puolalaisten keskuudessa kommunistit tukevat puoluetta, joka asettaa agraarivallankumouksen kansallisen vapautuksen ehdoksi".

Puolassa talonpoikaiston merkitys on ollut oleellinen. Vielä 1920-luvulla Puolan väestön valtaosa oli takapajuisia maatalousväestöä, joka eli osin feodaalisissa yhteiskunnallisissa suhteissa. Kapitalismi teki hitaasti tuloaan maatalouteen. Elbe-joen itäpuolisten Euroopan alueitten kehitystä onkin nimitetty "preussilaiseksi tieksi kapitalismiin" vastakohtana Ranskan vallankumoukselle.

Siten on ymmärrettävää, että puolalaisille kommunisteille on ollut avainkysymys oikean maatalouspoliittisen linjan luominen. Keskeistä on ollut liittolaissuhteen vakiinnuttaminen työläisen ja talonpoikien kesken, kollektivoinnin ja pienomistuksen keskinäissuhteen ratkaiseminen sekä hallinnollisen suunnittelun ja omaehtoisen toiminnan ja lyhyen- ja pitkántähtäimen uudistustoiminnan joustava yhteensovittaminen.

Maatalouden uudistamistehtävät liittyvät myös sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen kokonaisuudessaan. Esimerkiksi vain kollektivoinnin kautta voidaan joukkomitassa nostaa talonpoikaiston elinolosuhteet tasavertaiseksi teollisuustyöväestön elinolosuhteiden kanssa. Mutta kehityksen on tapahduttava talonpoikaiston tuella ja tietoisella toiminnalla.

1921—1935; vallankumouksellisen maatalouspolitiikan synty

Vuonna 1921 perustettu Puolan Kommunistinen Puolue (PKP), joka toimi Puolan Kommunistinen Työväenpuo-

lue (PKTP) -nimisenä vuoteen 1925 asti, julkaisi vuonna 1922 maatalousteesit, joissa oli ensikerran muotoiltu valankumukseen liittyvän maareformin periaatteeksi "Maa talonpojille". Aiemmin puolue oli ollut sillä kannalla, että sosialistisessa vallankumouksessa maa tulisi välittömästi ottaa yhteiskunnan haltuun ja järjestää maataloustuotanto kollektiivitalouksien perustalle.

Silloin puolalaiset kommunistit eivät tietenkään hylänneet ajatusta maatalouden sosialistisesta uudistamisesta. "Maa talonpojille" — tunnuksen tärkeimpänä perusteena oli lujan työläisten ja talonpoikien välisen liiton rakentaminen. Se tuskin olisi ollut mahdollinen ilman, että toteutettaisiin suurten talonpoikaisjoukkojen vuosisatainen haave omasta maasta. Lisäksi suuri osa puolalaisista talonpojista eli niin takapajuisissa oloissa, että välitön kollektiivitalouden järjestäminen olisi ollut mahdotonta.

Yleisesti ottaen "Maa talonpojille" — tunnusta voitaan pitää oikeaan osuneena. Mutta käytännössä sanaan ehkä suhtauduttiin liian yksioikoisesti. Maatalousteesiä järjestökäsittelyn yhteydessä nimittäin kävi ilmi, että maa-seudun palkkatyöläiset eli maatyöläiset yksimielisesti hylkäsivät suurten maaomaisuuksien jaon talonpoikien yksityisomaisuudeksi. Ne kannattivat maan yhteiskunnallistamista. Sitä vastoin pientalonpoikien keskuudessa ei vallinnut yhtenäistä linjaa. Toiset kannattivat maan jakoa ja toiset kollektivointia. Näiden näkemysten perustalta käytiin PKTP:n toisessa edustajakokouksessa 1923 vilkas keskustelu. Kollektivoinnin kannattajien protesteista huolimatta kokous päättyi "Maa talonpojille" — tunnukseen.

Kokouksessa nähdäkseni asetettiin liian jyrkästi vastakkain kollektivointi ja pienomistus. Eriytynyt maatalouspolitiikka, joka olisi ottanut huomioon talonpoikaiston eri kerrostumat, olisi edellyttänyt muunlaista ratkaisua. Lisäksi päätös ehkä ilmentää sitä, että ei osattu vielä kyllin joustavasti yhdistää sosialistisia ja välittömiä demokraattisia tavoitteita. Tosin poliittisten tunnusten yksiselitteisyys ja pyrkimys välttää antikommunistista kiihotusta puolsi "Maa talonpojille"-periaatteen omaksumista.

Demokraattisen rintaman rakentaminen ja suhtautuminen keskivarakkaaseen talonpoikaistoon olivat myös kysymyksiä, joiden suhteen puolueessa oli erimielisyyksiä. Esimerkiksi kysymys siitä, minkä kokoiset tilat jaettaisiin maareformia toteutettaessa, vaikutti välittömästi suurtilanomistajien vastaisen rintaman laajuuteen. Mutta puolue ei ollut yksiselitteisesti määritellyt pien-, keskisuuren ja suurtilan tunnusmerkkejä tarkemmista vivahteista puhumattakaan. Niinpä puolueessa vaikuttanut ääriivasemmistolainen suuntaus vaikeutti huomattavasti rintaman rakentamista. Usei-

ta kertoja oli esimerkiksi Riippumaton Talonpoikaispuolue PKTP:n rajun hyökkäyksen kohteena.¹⁾

PKTP:n kolmas edustajakokous otti liittolaiskysymyksessä aikaisempaa joustavamman kannan, mutta vasemmistotendenssit vaikuttivat edelleen. Entisen sosialidemokraatin, sittemmin fasistityypiseksi diktaattoriksi muuntu-
neen J. Pilsudskin vuonna 1926 tapahtuneen vallankaappauksen jälkeen ne jopa lisääntyivät. Kuitenkin lyhyitä kausia lukuunottamatta muodosti toisen edustajakokouksen maatalouspoliittinen linja toiminnan perustan vuosien 1924—1928 välisenä aikana.

1920-ja 1930-luvulla PKP:lla oli kiinteät yhteydet maailman kommunistista liikettä johtaneen Kommunistisen Internationalin kanssa. Eräät kominternin joustamattomat maatalouspoliittiset näkemykset vaikuttivat osaltaan vasemmistolais-
tendenssien voimistumiseen PKP:ssa 1920-luvun lopulla.

PKP:n viidennessä edustajakokouksessa vuonna 1930 kritikoitiin "Maa talonpojille"-tunnusta ja vaadittiin sosialistisen maatalousohjelman laatimista. Jo ennen kokousta oli toisen edustajakokouksen päätöksiä arvosteltu siitä, että ne eivät vastanneet Kominternin kantaa. Arvostelijoiden mukaan päätöksissä ei vain vaadittu maan jakamista pienomistajille, vaan he katsoivat siihen sisältyvän jaon vakiinnuttamisen ikiajoiksi.

Kritiikki oli tietysti siinä mielessä perusteltua, että kommunistisen puolueen maatalouspoliittisen ohjelman olisi toki voitava avata myös sosialistisen uudistamisen linja. Mutta välittömät tunnukset on kuitenkin muotoiltava konkreettisen tilanteen vaatimusten pohjalta.

Samaan aikaan kun vaatimukset sosialistisen maatalousohjelman puolesta vahvistuivat PKP:ssa, taantumus käytti propagandassaan hyväkseen virheitä, joita oli tehty kollektivoinnin toteuttamisessa Neuvostoliitossa. Niinpä parlamenttivaaleissa vuonna 1930 kommunistit menettivät romahdusmaisesti ääniä vuoden 1928 vaalien tulokseen verrattuna. Vaalitappion pääsyyinä oli Puolan kommunistien kyvyttömyys selvittää talonpoikaistolle Neuvostoliitossa tapahtuvan sosialismin rakentamisen konkreettisia kokemuksia.²⁾

1. Tammikuussa 1924 kirjoitti kk:n maaseudulle tarkoitettu äänenkannattaja: Gromada: "Yksikään itsenäinen talonpoikaispuolue ei voi pitemmän päälle pysyä pystyssä. Talonpoikien ja työläisten taisteluliitto vaatii yhteistä ja yhtenäistä suljettua järjestöä, vaatii talonpoikaisten ja työläisjoukkojen yhdistymistä Puolan Kommunistiseen Puolueeseen".

2. Maatalouden kollektivoinnissa tehtyjä virheitä — mm. vapaaehtoisuusperiaatteen loukkaukset — oli Neuvostoliitossa analysoitu ja voimakkaasti kritisoitu esimerkiksi J. Stalinin kirjoituksessa "Pääpyörällä menestyksen johdosta".

Vuonna 1935 tapahtui käänne PKP:n maatalouspolitiikassa. Kominternin VII:n kongressin jälkeen palattiin vuotaa 1928 edeltäneisiin kantoihin. Jo ennen tätä PKP:n kuudes edustajakokous oli hyväksynyt periaatteen, että mitään kollektivoinnin vaihetta ei suoriteta vastoin talonpoikien tahtoa.

Antikommunistinen propaganda sekä vasemmistolaisvirheet Kominternissa ja PKP:ssa olivat kuitenkin ennättäneet vaikuttaa negatiivisesti talonpoikaiston tietoisuuteen. Heidän keskuudessaan oli kasvanut kollektivoinnin pelko, joka vaikeutti tilanherrojen vastaisen rintaman rakentamista.

Puolan edistysellinen liike koki vuonna 1938 uuden vakavan takaiskun, kun aiheettomat epäilyt puolueeseen soluttautuneista fasistisista aineksista johtivat sen keskusorganisaation purkamiseen Kominternin toimesta. Tämä virheelliseksi osoittautunut teko — puolue rehabilitoitiin vuonna 1956 — vaikeutti suuresti puolalaisten kommunistien toimintaa fasistisen Saksan aloittaman sodan ja raskaan miehityksen aikana.

Koko miehityskauden ajan kommunistien pyrkimyksenä oli luoda laaja fasisminvastainen kansanrintama. Kommunistien omaa järjestöä tarvittiin työn onnistumiseksi. Puolan Työväenpuolue (PTP) perustettiin vuonna 1942 jatkamaan lakkautetun kommunistisen puolueen perinteitä. PTP julkaisi maaliskuussa 1943 laajan ohjelmallisen julistuksen "Mistä taistelemme", jossa esitettiin myös maatalouspoliittinen kannanotto. Pitäen työtätekevää talonpoikaista pääliittolaisenaan puolue esitti radikaalin maareformin toteuttamista. Julistuksessa vaadittiin suurmaanomistajien tilojen täydellistä pakkoluovuttamista ilman korvausta ja niiden jakamista pientalonpojille ja maatyöläisille.³⁾

Kun fasismin tappio ja Puolan vapautuminen alkoi näyttää varmalta, ryhtyivät eri poliittiset ryhmät valmistelemaan ohjelmia ja asiakirjoja uuden Puolan polttavimpien

3. PTP:n ohella osallistuivat Neuvostoliitossa maanpaossa olleet puolalaiset kommunistit maareformin ohjelmallisten perusteiden kehittelyyn. Heidän järjestönsä, Puolalaisten Patrioottien Liitto (PPL), valmisti maareformin luonnoksen, jossa vaadittiin suurten maaomaisuuksien pakkoluovuttamista ja maan jakamista talonpojille. PTP:n ja PPL:n kannat suurimman sallittavan maaomaisuuden koosta erosivat siten, että PTP piti 50 ja PPL 100 hehtaaria ylärajana. Lisäksi oli joitain erimielisyyksiä kirkon maaomaisuuksista ja pakkoluovutuksen suorittamistavasta, mutta mielipide-eroista päästiin sopimukseen. Maareformin demokraattista perusluonnetta ei missään vaiheessa asetettu kyseenalaiseksi.

yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kansan enemmistö, pientä suurkapitalistien ja maanomistajien ryhmää lukuunottamatta, oli varauksetta radikaalin maareformin kannalla. Siitä huolimatta oikeistorintama pyrki suurten kapitalististen yksityistilojen muodostamiseen.

Vasemmistopuolueiden rintama, johon kuuluivat PTP, Puolan Sosialidemokraattinen puolue (PSP), kansanpuolueiden vasemmistovoimat ja Puolalaisten Patrioottien liitto (PPL)), vaativat suurmaanomistuksen täydellistä lakkautamista, työläisten ja talonpoikien liiton lujittamista, maareformin toteuttamista sekä maatalouden uudenaikaistamista ja pikaista jälleenrakentamista.

Kansan Puolan syntymäpäivänä 22. 7. 1944 Puolan Kansallisen Vapautuksen Komitea (PKVK) julkaisi manifestin, joka sisälsi poliittisen tilanneanalyysin, välttämättömyyden taistella miehittäjiä vastaan, sekä uuden valtion edessä olevien tärkeiden taloudellisten tehtävien, mukaan luettuna maareformi, hahmottelun. Manifesti oli demokraattisen rintaman eri osapuolten välisen kompromissin tulos.⁴⁾

Omassa toiminnassaan Puolan Työväenpuolue otti huomioon maassa vallinneen tilanteen eikä esittänyt sosialistisia tunnuksia. Se lähti ensinnäkin siitä, että Puolassa ei sodan päätösvaiheessa ollut vielä vallankumouksellista tilannetta. Toiseksi se oli tietoinen siitä, että puolalainen yhteiskunta, joka oli ympärty täyteen antikommunismia ja neuvostovastaisuutta, ei olisi ollut kypsä omaksumaan sosialistisia tunnuksia. Demokraattinen maareformi oli historiallinen välttämättömyys talonpoikaisjoukkojen saamiseksi demokraattisen vallankumouksen puolelle.

Puolan maareformi oli lujasti sidoksissa kansan fasismin ja suurmaanomistajien sekä hitleriläisten maananastajien vastaiseen vapautustaisteluun. Kaikissa päätöksissään puolue korosti välttämättömyyttä toteuttaa maareformi vallankumouksellisesti talonpoikien ja maatyöläisten toimesta.

Samalla puolue kuitenkin joustamattomasti torjui yritykset luoda kollektiivituloja. Yhteisviljelyyn olivat taipuvaisia ennen muita Puolan läntisten ja luoteisosien maatyöläiset, jotka eivät itse olleet omistaneet maata, vaan työskennelleet palkkatyöläisinä nykyaikaisemmin koneellistetuilla suurehkoilla tiloilla. He pitivät maatyöläistä pientalonpoikaa parempana, ja siksi he halusivat säilyttää asemansa.

Talonpojiston jakautumista eri ryhmiin ja kerrostumiin sekä näiden erilaista suhtutumista maanomistukseen ku-

4. Kompromissia edellyttivät seuraavat tekijät: 1) välttämättömyys yhdistää kansa taistelussa fasismia vastaan 2) pyrkimys olla katkaisematta keskusteluteitä niiden puolalaisten kanssa, jotka olivat yhteistyössä Lontoon hallituksen kanssa 3) pelko sisällissodan syttymisestä.

vastaa hyvin joillakin alueilla joukkoluontoiseksi kasvanut maanluovutuskirjojen takaisinantaminen. Eräissä kylissä niitä palautettiin jopa yli 80 prosenttisesti. Puolue ei kuitenkaan kyennyt välittömästi yhdistämään lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteitaan, eikä suostunut kollektiivitulojen perustamiseen. Tosin kollektivointia kannatti vain pieni osa talonpoikaistosta, sitä vastustava suuri enemmistö tunsu vapautuneensa, kun sen unelma saada viljellä omaa maata oli toteutunut. Mutta maareformin toteuttamistapa vaikutti myöhemmin kehitystä hidastavasti, sillä talonpojille ei syntynyt esimerkkiä, joka olisi avannut tien eteenpäin.

1944—1947; taloudellisen jälleenrakentamisen vuodet ja maatalouden yhteiskunnallisen sektorin synty

Wladyslaw Gomulka, joka oli PTP:n keskuskomitean ensimmäisenä sihteerinä sodan päättyessä, määritteli Puolan yhteiskunnallistaloudellisen kehityksen strategiaa seuraavasti: "Lähdimme siitä, että vallinneissa oloissa yhteiskunnallispoliittisten suhteiden kehitys voi tapahtua evoluution kautta hallitsemalla maata demokraattisesti, että Puolan tie sosialismiin ei tarvitse edellyttää työväenluokan diktatuuria... Emme ole maa, jossa olisi tyypillinen kapitalistinen järjestelmä... Meidän demokratiassamme on monia elementtejä sosialistisesta demokratiasta samoin kuin myös monia elementtejä liberaalis-porvarillisesta demokratiasta, samoin kuin järjestelmämme sisältää monia sosialistisen ja kapitalistisen talouden piirteitä".

Gomulkan mukaan ei ollut syytä seurata neuvostomaatalouden jälkeä. Hänen ajatuksiaan, joissa ei nähty maatalouden sosialistisen kehittämisen merkitystä, kritikoitiin myöhemmin ankarasti.⁵⁾

Tuona ajankohtana hänen linjallaan oli kuitenkin ratkaiseva merkitys maan kehitykseen, ja se nojasi kauttaaltaan siihen, että talonpoikaiston tietoisuus ei ollut vielä kypsynyt sosialistisiin muutoksiin.

Vuosina 1947—1949 olivat maataloudessa ensisijaisia sodan tuhoaman maan käyttöönoton ongelmat. Alkuperäinen suunnitelma ei sisältänyt maatalouden sosialistista kehittämistä, mutta sosialististen uudistusten tarve aiheutti muutoksia talouspolitiikassa. Osuustoiminnallisia ja valtiontiloja alettiin perustaa jo kolmivuotissuunnitelman aikana. Valtion osuus oli vuonna 1948 koko maan viljelysalasta 8—10 %.

5. Kriitiikin ääriesimerkkinä 50-luvulta on M. Pohorillen lausunto teoksessaan "Maatalouden sosialistisen kehityksen stalinilainen tie" (Varsova 1950 s. 5): "Gomulkismi, luopuen sosialistisesta kehityksestä, jätti talonpojille ainoastaan kapitalistisen tien".

Ratkaiseva muutos Kansan Puolan maatalouspolitiikassa tapahtui PTP:n keskuskomitean kokouksessa heinäkuussa 1948. Tuolloin hyväksyttiin maatalouden kollektivoinnin ohjelma. Kokouksessa puhunut Hilary Minc sanoi, että ”maaseudun hädän nopea hävittäminen, uudenaikaisen tekniikan ja tiedon nopea saattaminen maatalouteen, todella nopea ja todella joukkomittainen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohottaminen on mahdotonta toteuttaa pelkästään kaupan ja välityksen osuustoiminnallistamisen kautta, vaan se vaatii välttämättä myös maataloustuotannon osuustoiminnallistamista”.

Vuoden 1948/1949 taloussuunnitelmassa erotettiin ensikertaa yksityisen ja valtion maatalouden tehtävät. Uudelleenjärjestelyn tuloksena syntyivät ensimmäiset valtion tilat (PGR), joiden osuus maatalouden tavaratuotannosta oli vuonna 1948 noin 8 %. Vuoden 1949 loppuun mennessä luotiin yhteensä 243 osuustoimintatilaa, joiden käytössä oli 0,2 % koko viljelyalasta. Uusi maatalouspoliittinen linja arvosti suuresti osuustoiminnan saavutuksia, vaikka ne olivatkin alkuvaiheessa varsin vaatimattomia.

Maatalouspolitiikassa tapahtunut muutos ei ollut muusta yhteiskuntakehityksestä irrallinen; jälleenrakennustyössä oltiin ratkaisevimmilla tuotannonaloilla onnistuttu; sosialistiset ja demokraattiset voimat olivat jo vuoteen 1947 mennessä vakiinnuttaneet asemansa; teollisuus ja pankit oli otettu kansan haltuun vuosina 1946—1947 ja maan hallinto ja kulttuurielämä oltiin järjestetty uudelle sosialistiselle perustalle.

Uuden maatalouspoliittisen linjan kehitykseen vaikutti myös Kommunististen ja Työväenpuolueiden Informaatio-toimiston päätös kesäkuulta 1948. Siinä suositeltiin kansandemokratian meille maatalouden sosialistisen kehittämisen nopeuttamista ennen kaikkea kollektiivituloja muodostamalla. Kuitenkin osa PTP:n johdosta kritikoï kollektivointiohjelmaa ja keskuskomitean heinäkuisessa kokouksessa vuonna 1948. Tämän Gomulkan ympärille ryhmittyneen osan mielestä ei ollut vielä kehittynyt sen paremmin taloudellisia kuin ideologiasiaakaan edellytyksiä maatalouden sosialistiselle rakentamiselle. Kollektivointiin kohdistuneet epäilykset kuitenkin torjuttiin, ja Gomulka kannattajineen joutui syrjään puolueen johdosta.

Puolan Työväenpuolueen ja Puolan Sosialidemokraattisen Puolueen yhdistyminen Puolan Yhtyneeksi Työväenpuolueeksi tapahtui joulukuussa 1948. Tuossa kokouksessa määritteli uusi puolue itsensä marxilais-leniniläiseksi, kom-

munistiseksi puolueeksi, jonka tehtävänä oli jatkaa PKP:n ja PTP:n parhaita perinteitä uusissa sosialismin rakentamisen oloissa. Edustajakokous viitoitti linjan myös maatalouden sosialistiselle kehitykselle. Suunnaksi otettiin joukkomittainen osuustoimintatilojen muodostaminen, ja valtiontilojen tehtäväksi tuli olla tuotannollisena esimerkkinä koko maataloudelle. Uusia valtiontiloja päätettiin perustaa vain niissä tapauksissa, missä osuustoiminnalliset tilat eivät voineet käyttää maata hyväkseen.

Yhdistymiskokouksen asiakirjassa todetaan, että puolueemme edellyttää täydellistä vapaaehtoisuutta pien- ja keskivarakkaiden talonpoikien liittymisessä tuotanto-osuuskuntiin. Käytännössä tämän periaatteen loukkaaminen oli kuitenkin yleistä. Puolue unohti kollektivointipolitiikkansa Leninin periaatteen, jonka mukaan "pakko suhteessa keskivarakkaaseen talonpoikaistoon on mitä suurimmassa määrin vahingollista... käyttää tässä asiassa pakkoa merkitsee koko asian pilaamista".

Maatalouspolitiikan uusi linja kärkevöitti luokkataistelua maaseudulla. Kun elokuussa 1948 PTP:n keskuskomitea korosti välttämättömyyttä harjoittaa entistä tuloksellisempaa maatalouskapitalistien rajoittamisen politiikkaa. Tämä johti käytännössä yltiöpäiseen kamppailuun maaseudun rikkaita vastaan. Heitä esimerkiksi erotettiin joukoittain puolue- ja paikallishallinnon elimistä. Sekaannusta aiheutti paljon se, että "maaseudun rikas-käsitteä ei ollut tarkoin määriteltä, vaan jokainen talonpoika, jolla oli hiukan keskimääräistä enemmän maata, saatettiin katsoa kapitalistiksi. Vain hyvin yleisesti todettiin, että kahdesta kolmeen palkkatyöläisen työllistäminen on jo selvä maaseudun rikkaan tunnusmerkki.

Pyrittiin mahdollisimman nopeaan maaseudun luokkarakenteen yhdenmukaistamiseen pientalonpoikia yhteenliittämällä ja varakkaimpia syrjimällä.⁶⁾ Kollektivointi uskottiin voitavan toteuttaa hallinnollisena toimenpiteenä, eikä huolehdittu tarpeellisesta aineellisteknisen perustan luomisesta sosialistiselle maataloudelle. Niinpä kollektiivitalat tuottivat huonosti, eivätkä ne pystyneet vakuuttamaan paremmuudestaan.

Osuuskuntatilojen lukumäärän nopea kasvu antoi kui-

6. Jyrkkää politiikkaa perusteltiin esimerkiksi B. Bierutin sanoin: "Kansandemokratia ei ole kahden erillisen yhteiskuntajärjestelmän synteessin eikä pitkäaikaisen yhteiselämän muoto, vaan se on kapitalististen aineiden erottamisen ja vähittäisen likvidoinnin muoto, ja samalla se on tulevan sosialistisen talouden perustan ja kasvun ja voimistumisen muoto". Virke sisältää yhden sosialismin rakentamisen peruslainsäädännön, mutta se ei suinkaan oikeuta voluntaristista politiikkaa.

Myös Neuvostoliiton kollektivoinnin suuria saavutuksia käytet-

tenkin suunnittelijatasolla uskoa niiden tuotannollisiin mahdollisuuksiin. Vuosien 1950—1955 kuusivuotisessa taloudellisen kasvun ja sosialismin perustan rakentamisen suunnitelmassa annettiin maatalouden socialistiselle sektorille valtavat tuotannolliset tavoitteet. Valtiontilojen tuotannon oli määrä kasvaa 168 %, ja niiden karjatuotannon jopa 353 %. Osuustoimintatilojen tavoitteet asetettiin lähes yhtä kunnianhimoisesti samaan aikaan kun koko maatalouden tuotannon tuli lisääntyä 50 %. Kuitenkin kuusivuotissuunnitelma oli ennen kaikkea teollistamissuunnitelma, jossa ras- kaan teollisuuden kehitykselle annettiin ratkaiseva merkitys.

Suunnitelmassa maatalouden ja teollisuuden välillä oli olemassa yhteys, mutta reaalisissa investoinneissa yhteyttä ei ollut. Maatalouden osuus investoinneista kääntyi jopa laskuun. Epäsuhta tuotantoerojen kehityksessä johti myös maataloustuotannon laskuun, ja maatalouden muuttami- seen teollisuuden kasaantumislähteeksi.

Eniten vaikeuksia kokivat yksityistilat, joiden osuus tuo- tannosta oli yli 80 %. Yksityisten investointimahdollisuuksia rajoitettiin muuta maataloutta enemmän. Esimerkiksi valtion tuesta se sai vain 10 %. Seurauksena oli kollekti- vointipolitiikan vakava kriisi, joka johti elintarvikepulaan, tyytymättömyyteen, lakkoihin ja poliittisen ilmapiirin ki- ristymiseen.

Kriisin puhkeamiseen vaikuttivat myös ulkoiset tekijät. Esimerkiksi käänne kylmään sotaan muunsi talouspolitiik- ka ja maanpuolustusmenot kasvoivat.

Vuosien 1953 ja 1954 vaihteessa ja erikoisesti PYTP:n toisessa edustajakokouksessa kritikoitiin kollektivointipoli- tiikkaa. Maatalouden investoinneissa tehdyt virheet analy- soitiin ja niitä korjattiin. Tapahtui periaatteellinen muutos suhtautumisessa yksityistalonpoikiin, joiden tuotantoedel- lytyksiä päätettiin huomattavasti parantaa. Todettiin, että tavoitteena oleva 10 % kasvu on mahdollinen vain kehiti- tämällä sekä yksityistä että socialistista maatalouden sek- toria.

Toisessa edustajakokouksessa tarkistettiin kantaa myös

tiin propagandistisiin tarkoituksiin liian suoraviivaisesti. Usein lai- nattiin J. Stalinin sanoja: "Kollektivoinnin metodi osoittautui kaik- kein edistyksellisimmäksi ei vain siksi, että se veti mukaansa ta- lonpoikien rauniot, vaan erityisesti siksi, että se mahdollisti muuta- massa vuodessa kattaa maa suurten kollektiivitilojen verkolla, ti- lojen, joilla on mahdollista käyttää kaikkein uudenaikaisinta tekno- logiaa, käyttää hyväksi kaikkia organisaatiotieteen saavutuksia ja an- taa maalle suuremman tavaratuotannon määrään". Puolalaiset kom- munistit olivat malttamattomia, ja toteuttivat takapajuisella maaseu- dulla uudistuksia, joihin talonpoikien enemmistön oli mahdotonta lyhyessä ajassa sopeutua.

osuustoimintatilojen muodostamistapaan. Hallinnollisista keinoista luopuminen aiheutti nopean laskun uusien tilojen perustamisessa. Poliitiikan korjaukset eivät kuitenkaan estäneet kollektivointia kohtaan tunnetun tyytymättömyyden kasvua.

PUOLAN
MAA-
TALOUS

Vuonna 1956 Puolan taloudelliset vaikeudet ja muutokset kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä toivat PYTP:n johtoon samat henkilöt, jotka olivat olleet PTP:n johdossa ennen kollektivointipolitiikkaa Kansan Puolan alkuvuosina. Samalla palattiin kollektivointilinjaa edeltäneeseen maatalouspolitiikkaan. Samalla tavoin mekaanisesti kuin osuustoimintatiloja oli vuoden 1948 jälkeen perustettu, niitä nyt lakkautettiin hallinnollisin toimenpitein. Yli 80 % niistä laskettiin hajalle, joukossa oli myös lukuisia hyvin organisoituja ja tuottaisia tiloja.

Gomulka henkilökohtaisesti tuki suurehkojen — viideskymmenestä sataan hehtaariin olevien — yksityistilojen muodostamista, mutta virallisessa politiikassa annettiin maatalouden kehittyä ilman tiukkaa ohjailua. Myönteisintä maatalouden kehityksen kannalta oli entistä suuremmin huomion kiinnittäminen aineellis-teknisen perustan luomiseen. Erityisesti se antoi mahdollisuuksia jäljellejääneille osuustoiminnallisille tiloille sekä valtion tiloille.

Puolan maatalouden kollektivointipyrkimysten vaikeudet perustuivat suurelta osin virheellisiin teoreettisiin katsomuksiin, mutta lisäksi tiettyihin vaikeasti ennakoitaviin historiallis-yhteiskunnallisiin tekijöihin. Kollektivoinnin toteuttamisen teoreettisten perustojen heikkoutta osoittaa ensinnäkin se, että oletettiin pelkän maan kasaamisen ratkaisevan tuotannolliset ongelmat. Toiseksi oletettiin voitavan yhdenmukaistaa maaseudun luokkarakenne keinotekoisesti lyhyessä ajassa, ja jätettiin huomioon ottamatta subjektiivisen tekijän kypsymättömyys socialistisiin muutoksiin maataloudessa. Kolmanneksi oletettiin, että maatalous voi toimia kasaantumislähteenä teollisuudelle, ja tämän varjolla jätettiin luomatta tarpeellinen aineellistekninen perusta maataloudelle. Puolue ei kyennyt toteuttamaan joustavaa leniniläistä kollektiivipolitiikkaa ja kärsi takaiskuja. Leninin mukaan työväenluokan vallan vahvistuminen, kehittyneen aineellisteknisen perustan luominen maatalouteen ja kulutturivallankumouksen toteuttaminen maaseudulla luovat edellytykset maatalouden osuustoiminnalliseen järjestämiseen. Hienotunteinen suhtautuminen keskivarakkaaseen talonpoikaistoon ja pienomistukseen yleensä, vakuuttamisen menetelmä sekä talonpoikaiston henkilökohtaisten kokemusten periaatteellinen merkityksen korostaminen ovat keskeisiä osuustoimintatyössä.

5/1978
SOIHTU

1957—66 sosialistisen sektorin vakiintuminen ja kehittyminen johtavaksi maataloustuotannon muodoksi

Vuodet 1957—1961 olivat uusien organisaatio- ja toimintamuotojen etsimisen aikaa. Ne osuustoimintatilat, joita ei ollut lakkautettu tai jotka olivat organisoituneet uudelleen, saivat vapaasti kokeilla uusia mentelmiä ja toimintatapoja. Osuustoimintatilojen lukumäärä muuttui jatkuvasti; kollektiivitiloja syntyi uudelleen, niihin liittyi uusia jäseniä ja vanhoja osuustoimintatiloja hajosi.

Moninaisten muutosten aikaa kesti vuoteen 1960 asti, jolloin luotiin oikeudellis-organisatorinen perusta osuustoimintatilajärjestelmälle. Säädettiin laki osuustoimintatiloista ja niiden liitoista. Lain vaikutuksesta tapahtui suuria muutoksia sekä osuustoimintatilojen sisäisessä rakenteessa että niiden keskinäisyyksissä. Pyrittiin vahvistamaan vapaaehtoisuusperiaatteen toteuttamista käytännössä. Se synnytti voimakasta aloitteellisuutta osuustoimintatiloilla. Niitä koskevia säädöksiä sovellettiin joustavasti olosuhteiden mukaan. Näin kehittyi myös uusia tuotannonhaaroja kuten esimerkiksi vihannesviljely sekä maataloustuotteita jalostavat, osuustoimintatilojen yhteydessä toimivat teollisuuslaitokset.

Vuoden 1956 jälkeen pieneni osuustoimintatilojen keskikoko, koska pääasiassa suurehkon tilan omistavat jäsenet halusivat erota. Vuonna 1950 oli osuustoimintatilojen keskikoko 300 ha, mutta vuonna 1957 se oli enää vain 136 ha. Tämän vuoksi alkoivat osuustoimintatilat aktiivisemmin käyttää hyväkseen ”Valtiollisen maavarannon tarjoamia mahdollisuuksia lisäämään hankintaan. Vuonna 1960 oli yli puolet osuustoimintatilojen yhteispinta-alasta tämän varannon maita. Muutokset mahdollistivat tuotannon kasvun osuustoimintatiloilla, ja ero yksityistilojen tuottavuuteen alkoi kaveta. Tuolloin viljantuotanto oli tehokkaampaa osuustoimintatiloilla, mutta yksityiset johtivat juurikaiden ja karjan tuotannossa.

Puolan nykyisestä maatalouspolitiikasta

Ajanjaksoa 1961—1970 voidaan luonnehtia osuustoiminnallisen tuotannon vakiintumisen kaudeksi. Jaksolle oli ominaista osuustoimintatilojen nopea tuotannollinen sekä organisatorinen voimistuminen. Saatujen kokemusten pohjalta alkoi hahmottua uusi osuustoimintapolitiikka. Ensimmäiseksi nähtiin työn tuottavuuden kohottaminen. Valtiontilojen ohella osuustoimintatiloista oli määrä muodostua sosialistisen maataloustuotannon keskuksia.

Tänä aikana tapahtui osuustoimintatilojen rationaalinen eriytyminen ja niiden tyypit alkoivat vakiintua. Kehitys-

edellytyksiä vailla olevat purettiin, toiset, heikot mutta kehityskelpoiset, liitettiin tuotannollisesti voimakkaampiin osuustoimintatiloihin.

Näiden muutosten tuloksena osuustoimintatilojen määrä laski, mutta niiden jäsenmäärä sekä tilakoko kasvoivat. Osuustoimintatilojen ammattitaitoinen johto sekä tuotannon tehostamiseen tähdänneet toimet mahdollistivat jatkuvan hehtaarisatojen nousun. Osuustoimintatilat alkoivat muodostua nykyaikaisesti johdetuiksi, sosialistisiksi maatalousyrityksiksi, ja ne ohittivat yksityistilat tuotannon tehokkuudessa.

Nykyinen kausi maatalouspolitiikassa alkaa vuodesta 1971. Tänä aikana on puolue- ja valtiojohto kiinnittänyt erityistä huomiota maataloustuotannon jatkuvan kasvun edellytysten luomiseen sekä maatalousväestön työ- ja elinolosuhteiden parantamiseen.

Kauden aloitti PYTP:n Ja Yhtyneen Talonpoikaisspuolueen (YTP) keskuselinten yhteinen päätös marraskuussa 1971. Päätöksen mukaan "PYTP ja YPT pitävät yhteistoimintaliikettä rakentavana tienä, jota myöten yksityistilat tulevaisuudessa muuttuvat nykyaikaisiksi, tehokkaasti tuottaviksi maatalousyrityksiksi". Tehtäväksi tuli, kuten PYTP:n VI:n edustajakokouksen asiakirjassa todetaan, edellytysten luominen asteettaisille sosialistisille muutoksille maaseudulla. Pyrittiin luomaan olosuhteet, joiden välillä yksityinen tuotanto vähitellen muuttuu yhteiskunnalliseksi. Pelkät yhteydet, joita yksityisellä sektorilla on sosialistiseen talouteen, eivät anna yksityiselle maataloudelle sosialistista luonnetta, sillä omistus- ja jakosuhteet säilyvät edelleen yksityisinä.

Sosialistinen järjestelmä ei voi pitkällä tähtäimellä rakentua yksityisen ja sosialistisen omistuksen liittoon. Rinnakkainolo, joka näiden muotojen välillä vallitsee, on välttämättä siirtymäluontoinen. PYTP:n strategian mukaan sosialististen tuotantosuhteiden toteuttaminen tapahtuu yksityistalonpoken vapaaehtoisien yhteistoiminnan ja yhteenliittymisen kautta, jolloin omakohtainen kokemus ja esimerkin voima saavat heidät vakuuttuneeksi uusien suhteiden paremmuudesta.

Yksityisen tuotannon nivoutuminen sosialistiseen kansantalouteen tapahtuu kahdella tavalla. Ensinnäkin valtion omaisuutta olevat tuotantovälineet osallistuvat yksityistuotantoon. Samanlainen vaikutus on myös valtion toimesta luodulla yhteiskunnallisella infraruktuurilla kuten esimerkiksi yksityistilojen sähköistämällä.⁷⁾

7. Puolassa on kehittynyt erikoinen konepalvelujärjestelmä, jonka puitteissa valtion omistamia traktoreita, sadonkorjuukoneita ym. laitteita annetaan yksityistalonpoikien käyttöön. Samalla he saavat uudenlaisen tuotantotekniikan käyttöön liittyvää tietoutta ja kohot-

Toinen tapa, jolla yksityismaatalous punoutuu sosialistiseen kansantalouteen, vaikuttaa tavaravaihdon piirissä. Nykyisin valtio ostaa joko suoraan tai omistamiensa elintarviketuotanto- ja jalostuslaitosten kautta yli 80 % yksityisestä maataloutuotannosta.

Maataloustuotteiden markkinoiden kannalta on suuri merkitys sopimusviljelyn yleistymisellä.⁸⁾ Siinä taataan talonpoikien itsenäisyys tehdä tuotantopäätöksiä omien intressiensä mukaisesti. Samalla viljelyssopimukset liittävät yksityisen maatalouden valtiollisen kokonaissuunnittelun piiriin, ja näin sosialistinen suunnitelmatalous täydellistyy huomattavasti. Kolmanneksi sopimusviljely takaa yksityistiloille valtion avun esimerkiksi lainojen, lannoitteiden, siementen ja rakennustarpeiden saantina, sekä turvaa viljelijöiden tulojen jatkuvuuden ja kasvun.

Viime vuosina on kiinnitetty erikoista huomiota tuotantorenkaiden toiminnan kehittämiseen.⁹⁾ Tuotantorenkaiden toiminnan perustana on Maatalouden kasvuvaranto, josta suoritetaan esimerkiksi sellaisia investointeja, joihin pienillä yksityistiloilla ei olisi omastatakaa varoja. Tällaisia ovat mm. erilaiset rakennus- ja korjaustyöt kuten vesijohtojen ja viemäreiden rakentaminen, karjarakennukset, yhteiset viljankuivurit jne.

Maatalouden kasvuvarannot kykenevät murtamaan yksityistalouksiin kytkeytyvät kehityksen esteet, ja ne lisäävät maataloudessa tapahtuvien yksityisten investointien yhteiskunnallistumista. Kasvuvarannon kautta hankitut koneet ja laitteet ovat kollektiivista omaisuutta, vaikka niitä käytetäänkin yksityisomistuksessa olevilla mailla. On kehittynyt tilanne, jolloin yksityistalonpojan mailla saattaa olla omistussuhteiltaan monenlaisia tuotantovälineitä: hänen henkilökohtaista omaisuuttaan, tuotantorenkään kollektiiv-

tavat siten ammattitaitoaan. Tämä konepalvelujärjestelmä, joka tähtää yksityistilojen aineellisteknisen perustan kohottamiseen, muistuttaa paljon sitä koneasemajärjestelmää, joka toimi Neuvostoliitossa maatalouden kollektiivisoinnin kaudella.

8. Elintarviketeollisuuden kannalta sopimusviljelyjärjestelmällä on erittäin suuri merkitys. Sen avulla voidaan elintarvikkeiden tarjontaa ohjata rationaalisesti ja poistaa markkinoiden epätasapainoa. Sopimusviljelyjärjestelmän puitteissa on toteutettu myös erilaisia aineellisen kannustamisen menetelmiä. Jokaisesta sopimuksen ylittävästä tuote-erästä maksetaan rahallinen palkkio. Edelleen sopimuksen tehneiden viljelijöiden kohdalla voidaan helpottaa esimerkiksi lannoitteiden hankintaa jne.

9. Aina 1950-luvun lopulta lähtien on tuotantorenkaiden toiminnan perustana ollut Maatalouden kasvuvaranto, johon tuotantorenkaiden jäsenet ovat olleet velvollisia luovuttamaan osan tuotannostaan. Luovutusvelvollisuus oli kuitenkin yhteistoimintaa hidastava tekijä, siksi se poistettiin vuonna 1972. Tuolloin Maatalouden kasvuvaranto saatettiin veropohjalle. Muutoksen jälkeen ei varantojen isäntänä ollut enää valtio vaan tuotantorenkäat, ja niitä käytetään maatalouden kollektiivisen omaisuuden laajentamiseen.

vista omaisuutta ja valtion omaisuutta (konepalvelujärjestelmän puitteissa) olevia tuotantovälineitä. Yksityisomistuksen merkitys vähenee koko tuotannon kannalta, ja tuotantorenkaat voivat helpohkosti muuttua osuustoimintatiloiksi.

Puolueen osuustoimintapolitiikan ytimenä on nykyisten tilojen toimintaolosuhteiden parantaminen sekä edellytysten luominen uusien tilojen vilkkaalle muodostumiselle. Tässä on onnistuttu varsin hyvin, sillä tällä hetkellä Puolassa syntyy noin 350 uutta osuustoimintatilaa vuosittain.

Kokemus on osittanut, että pelkkien taloudellisten toimintaedellytysten luominen ei riitä, vaan lisäksi on turvattava täysi valinnanvapaus toiminta-alan ja muotojen suhteen. Osuustoimintaliittojen Keskusliiton toimesta onkin valmistettu uudet säännöt, jotka mahdollistavat kussakin konkreettisessa tilanteessa sopivien yhteistoimintamuotojen valinnan. On kehitetty uusia suoran yhteistoiminnan muotoja, jotka muodostavat sillan yksityisen ja kollektiivisen tuotannon välille.¹⁰) Valtion huolenpito osuustoimintatilojen kehityksestä ilmenee mm. taloudellisen avun kasvuna sekä samojen sosiaalisten oikeuksien myöntämisenä näille kuin muillekin yhteiskunnallisille yrityksille.

Vaikka osuustoimintatilat muodostavat maatalouden sosialistisen rakentamisen päätien, on valtion omistamilla tiloilla suuri merkitys Puolan maatalouden kehitykselle. Tällä hetkellä valtion tilat tuottavat noin 17% koko maataloustuotannosta.

Valtion tilojen synty oli voimakasta heti sodan jälkeen, jolloin niitä perustettiin suuromistajien pakkoluovutetuille maille sekä erityisesti Puolalle palautetuille Oder-joen itäpuolisille alueille. Valtion tilojen sektoria laajennetaan jatkuvasti. Periaatteena on, että näitä perustetaan alueille, joita muut tuotantomuodot eivät voi käyttää hyväkseen. Tiloja jää jatkuvasti tyhjiksi maaltamuuton, sukupolven vaihdoksen tai tilan kannattamattomuuden vuoksi. Tällöin valtio pyrkii lunastamaan ne ja perustamaan oman tilansa. Vastaavasti valtioneuvoston yhteyteen pyritään liittämään vajakaikkyiset tai kokonaan käyttämättömät maat. Valtiontilat eivät siis uhkaa osuustoimintatilojen tai yksityisten toimintamahdollisuuksia.

Uuden tuotantotekniikan käyttöönotossa valtioneuvoston tilat ovat avainasemassa. Niillä suoritetaan tieteellistä tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä kehitellään uusimpia viljelymenetel-

10. Suurin ero osuustoimintatilan ja suorien yhteistoimintamuotojen välillä on juridinen. Jälkimmäiset eivät edellytä rekisteröimistä, eivätkä siten ole oikeushenkilöitä. Ne kirjataan vain Kuntaneuvoston rekisteriin kirjallisena sopimuksena, jonka tekemiseen riittää kolme maanomistajaa. Useimmat suoran yhteistoiminnan muodoista ovat juuri tuotantorenkaita.

miä. Osuustoimintatiloilla tutkimukseen ei ole samoja mahdollisuuksia, sillä tutkimusinvestoinneista koituisi liian suuri riski osuustoimintatilojen jäsenille. Valtiontilat ovatkin muodostuneet kaikkein uudenaikaisimmiksi tuotantoyksiköiksi ja niiden käytössä on edistynein tekniikka. Ne ovat esimerkkinä muille ja jouduttavat sosialistista muutosta.

Valtiontilat turvaavat myös työntekijöilleen paremmat edut kuin osuustoimintatilat. Ensinnäkin valtiontiloilla ei ole sitä riskiä, joka syntyy yksityistalonpojan liit-
täessä koko tuotanto-omaisuutensa kollektiiviseen talouteen. Toiseksi valtion tilojen työntekijöiden tulot ovat turvatumia kuin osuustoimintatilojen työläisillä. Sosiaalis-
taloudelliset olot, palkkausjärjestelmä ja työn organisaatio muistuttavat suuresti valtiotiloilla teollisuuden olosuhteita.

Nykyinen maatalouspolitiikka on tuottanut hyviä tuloksia. Tuotannon kasvu on viime vuosina ollut nopeaa; tuotantosuunnitelmat on kyetty täyttämään ja monilla tuotannon haaroilla myös ylittämään. Esimerkiksi viisivuotiskauden 1971—1975 aikana maataloustuotanto kasvoi 27 %. Tämä oli 7 % enemmän kuin suunnitelma edellytti.

Vaikka Puolan maataloudessa yksityinen sektori muodostaa vielä selvän enemmistön maataloustuotannosta, niin sosialistinen sektori, joka nykyisin kattaa runsaat 30 % maataloudesta, lisää jatkuvasti vaikutustaan. Vuonna 1971 81 % tiloista oli vielä yksityisiä. Kaudella 1981—1985 pyritään siihen, että noin 50 % viljelysmaasta saataisiin yhteiskunnallistetuksi. Todellisuudessa sosialististen suhteiden alue on huomattavasti laajempi kuin 30 %. Yksityistilojen olemassaolo ja toiminta riippuu yhä enemmän yhteiskunnallisen infrastruktuurin ja tuotannon aineellis-
teknisen perustan kehityksestä. Jatkuvasti vähenee elävän työn käyttö myös yksityistiloilla. Yksityistuotanto niveltyy yhä tiiviimmin osaksi sosialistista suunnitelmataloutta.

Erikoisesti vuoden 1971 jälkeen on maatalousväestön sosiaalisessa asemassa tapahtunut suurta kehitystä. Valtion sosiaalipoliittiset toimenpiteet, jotka ulottuvat niin yksityistalonpoikiin kuin sosialistisen sektorin työntekijöihin, takaavat eläkkeen talonpojille, jotka vanhuuden tai työkyvyttömyyden johdosta eivät voi jatkaa viljelemistä. Yksityistalonpojan on tässä tapauksessa luovutettava maansa valtion tai osuustoimintatilan käyttöön. Kansaneläkettä, jota viimeksi korotettiin vuoden 1977 keväällä, nostetaan yleistä palkkatasoa nopeampaan tahtiin. Vuodesta 1972 lähtien ovat maksuttomat lääkärinpalvelut kattaneet koko maatalousväestön. Tämä sosiaalinen uudistus kosketi noin 6,5 miljoonaa kansalaista.

Paitsi tuotannon kasvu myös valtion hintapoliittiset toimet ovat edesauttaneet viljelijäväestön tulojen kasvua.

Viimeksi maatalouden tuottajahintoja korotettiin vuonna 1976. Toisin kuin kapitalismissa sosialistisen suunnitelmatalouden puitteissa tuottajahintojen korotukset eivät johda automaattisesti elintarvikkeiden hintojen nousuun. Puolassa ovat peruselintarvikkeiden hinnat olleet jäädytettyinä vuodesta 1971 lähtien. Maatalousväestön tulojen kasvu yhdenmukaistaa maaseudun elinolosuhteita kaupunkeihin nähden. Talonpoikaisväestö pääsee osalliseksi monista palveluksista ja tuotteista, jotka aiemmin ovat olleet yksinomaan kaupunkilaisten ulottuvilla. Puolassa otetaan merkittäviä askelia yhden kehittyneen sosialismin rakentamisen päätehtävän toteuttamisessa: maaseudun ja kaupungin välisen eron hävittämisessä.

Yhdysvaltain tiedustelutoiminta

Jorma Lindfors

Viime vuosina etenkin länsimaaisessa porvarillisessa lehdistössä on käsitelty Yhdysvaltain tiedustelu- ja vakoiluelinten, erityisesti Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun CIA:n toimintaa tavalla, joka on selvästi hämärtänyt näiden laitosten todellista roolia kansainvälisen politiikan välineinä. Aihetta käsiteltäessä ei ole niinkään tarkasteltu CIA:n ja sen rinnakkaiselinten asemaa Yhdysvaltain politiikkaa toteuttavina ja politiikan kokonaisuutta muovaavina laitoksina, vaan asiaa on lähestytty yksittäisten "paljastusten" ja epäanalyyttisten kirjoitusten kautta. Vakoilu- ja tiedustelutoiminta on irroitettu Yhdysvaltain imperialistisesta politiikasta erilliseksi kokonaisuudeksi, joka on ollut riippuvaista lähinnä yksittäisten ihmisten, vakoilupomojen poliittisista tavoitteista.

Nämä "paljastukset" ja sensaatiohakuiset kirjoitukset ovat selvästi paljastaneet vakoilu- ja tiedustelutoiminnan käsittelyyn elimellisesti liittyvät harhat. Porvarillisen lehdistön sensaatiohakuiseen käsittelytavan myötä vakoilu- ja tiedustelutoiminnan roolia on joko vähätelty tai sitten koko kansainvälisen politiikan kulku on kuvattu vakoilu- ja tiedustelulaitosten johtamaksi suunnattomaksi salaliitoksi.

Kumpikin näistä lähestymistavoista on erittäin vaarallinen. Vakoilu- ja tiedustelulaitosten siirtäminen ainoastaan vakoiluromaaneissa ja agenttielokuvissa tapahtuvaksi toiminnaksi merkitsee sitä, ettei tiedosteta näiden elinten roolia imperialismin politiikan väkivallan käytön välineinä. Toisaalta epäanalyyttinen salaliittoteoria riistää kansainvälisen politiikan kululta sen lainalaisen luonteen poistaen esimerkiksi joukkoliikkeiltä niiden roolin. Salaliittoteoriaan liittyy myös näkemys, jonka mukaan esimerkiksi CIA:n olemassaolo ja toiminta on perusteltavissa sosialististen maiden tiedusteluelinten toiminnan vaatimalla vastapainolla.

Yhdysvaltain vakoilu- ja tiedusteluelinten toimintaa voidaan kuitenkin tarkastella ainoastaan osana Yhdysvaltain imperialistista politiikkaa. Toiminnan tavoitteet ja toimintatavat ovat johdettavissa ja ymmärrettävissä ainoastaan suhteessa Yhdysvaltain yleisiin poliittisiin tavoitteisiin.

Yhdysvallat käyttää vuosittain tiedustelutoimintaan noin 11 miljoonaa dollaria (44 miljardia markkaa). Toiminnan laajuutta kuvaa se, että Suomen valtion tulo- ja menoarvion loppusumma vuodelle 1979 on 43,5 miljardia markkaa. Yhdysvaltain tiedusteluimperiumin palveluksessa on yli 150 000 ihmistä, jotka palvelevat yli kymmentä eri tiedusteluelintä. Tiedot tiedusteluvarojen ja henkilökunnan jakautumisesta eri tiedustelulaitosten välille kuvaavat hyvin sekä tiedustelutoiminnan painopistealueita että nykyisen tiedustelutoiminnan todellista luonnetta. John D. Marks ja Victor Marchetti tiedot Yhdysvaltain tiedustelubudjetin ja henkilökunnan jakautumisesta eri tiedusteluelinten kesken 1970-luvun alussa, jolloin tiedusteluun käytettiin runsaat 6 miljardia dollaria (24 miljardia markkaa) kuvaavat hyvin Yhdysvaltain tiedusteluimperiumin rakennetta:¹

	Henkilökuntaa	Budjetti
Sotilaalliset laitokset:		
Kansallinen turvallisuuspalvelu (National Security Agency — NSA)	24 000	1 200 000 000 \$
Puolustustiedustelupalvelu (Defence Intelligence Agency — DIA)	5 000	200 000 000 \$
Maavoimien tiedustelupalvelu (Army Intelligence — G-2)	35 000	700 000 000 \$
Laivaston tiedustelupalvelu (Naval Intelligence — ONI)	15 000	600 000 000 \$
Ilmavoimien tiedustelupalvelu (Air Force Intelligence — A-2)	56 000	1 000 000 000 \$
Kansallinen tiedustelutoimisto ² (National Reconnaissance Office)		1 500 000 000 \$
Siviililaitokset:		
Yhdysvaltain		
keskustiedustelupalvelu (Central Intelligence Agency — CIA)	16 500	750 000 000 \$
Liittovaltion poliisin sisäisen turvallisuuden jaosto (FBI — Internal Security Division)	800	40 000 000 \$
Ulkoministeriön tiedustelu- ja tutkimustoimisto (State Department Bureau of Intelligence and Research)	350	8 000 000 \$
Yhdysvaltain atomienergiakomission tiedustelujaosto	300	20 000 000 \$
Valtiovarainministeriö	300	10 000 000 \$
Yhteensä	153 250	6 228 000 000 \$

1. Victor Marchetti & John D. Marks: The CIA and The Culf of Intelligence, s. 95.

2. Kansallisen tiedustelutoimiston henkilökunnan määrästä ei ole tarkkoja tietoja, vaan sen henkilökunnan määrä on sisällytetty tietoihin A-2:n henkilökunnasta.

Yhdysvaltain tiedusteluimperiumi

Useissa tapauksissa näiden elinten toiminta saattaa kuitenkin olla jyrkässä ristiriidassa Yhdysvaltain julkilausuttujen poliittisten tavoitteiden kanssa, mikä ilmentää ainoastaan tarvetta esiintyä julkisesti näennäisesti hyväksyttävien tavoitteiden puolesta samalla, kun tiedustelu- ja vakoiluelimet toteuttavat todellisiin tavoitteisiin tähtäävää politiikkaa.

Nämä summittaisetkin tiedot osoittavat nykyisen tiedustelutoiminnan painopisteen olevan teknisillä laitteilla — vakoilusatelliiteilla, vakoilukoneilla ja laivoilla sekä kuuntelulaitteilla — tapahtuvassa sotilaallisessa tiedustelutoiminnassa. Vakoiluromaanien ja agenttielokuvien romanti-soima varsinainen agenttien avulla tapahtuva vakoilu on merkitykseltään huomattavasti pienempää.

Yhdysvaltain puolustusministeriön alainen Kansallinen turvallisuuspalvelu perustettiin jo vuonna 1952. NSA vastaa Yhdysvaltain suorittamasta laajasta radioliikenteen, telex- ja puhelinliikenteen kuuntelusta sekä kehittää uusia salakielijärjestelmiä ja pyrkii avaamaan kohdemaitensa vastaavia järjestelmiä.³ NSA huolehtii myös Yhdysvaltain hallituksen salaisesta tietoliikenteestä. NSA:n kuuntelutoiminta on suunnattu erityisesti sosialistisia maita vastaan, ja niinpä NSA:n Suomessa — Yhdysvaltain Helsingin lähetystössä — sijaitseva kuunteluasema on tärkeä myös Neuvostoliiton radioliikenteen kuuntelun kannalta.

NSA:lla on kaiken kaikkiaan yli 2000 kuunteluasemaa ympäri maailmaa.⁴ Tämän lisäksi NSA on kerännyt tietoa ja kaikista Yhdysvalloista lähteneistä sähköistä SHAM-ROCK-ohjelman puitteissa. 1960-luvulla NSA keräsi kuu-kausittain tietoa n. 150 000 sähköisestä.⁵ Kuuntelutoiminnan

3. NSA:n kommunikaatitarkkailusta käytetään nimitystä SIGINT, joka jakautuu edelleen ELINT-, RADINT- ja COMINT-operaatioihin. ELINT-tietojen keruulla tarkoitetaan kaikkien elektronisten signaalien tallentamista ja analysointia. Tällaisia signaaleja ovat mm. satelliiteille lähetettävät käskyt ja ohjusten rataa määrittelevät käskyt. RADINT-operaatioiden tarkoituksena on tutkia Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden tutkajajärjestelmiä analysoimalla tutkien lähettämiä säteitä. COMINT-toiminta kattaa kaikkien kommunikaatitarkoituksissa lähetettyjen viestien, välitettyjä niitä sitten radiolla, lennättimellä tai puhelimella, analysointia ja tallentamista. — Patrick J. McGarveys: *The Myth an the Madness*, s. 39—79.

4. NSA:n kuunteluasemien tiedusteluvirkailijat esiintyvät tavallisesti sotilaspeitteen alla. Maa-asemien lisäksi NSA:lla on myös vakoilulaivoja, joista mainittakoon, Liberty, Pueblo, Oxford, Jamestown ja Charlestown.

5. Morton H. Halperin, (ym.): *The Lawless State*, s. 175. Kolme Yhdysvaltain suurinta sähköyhtiötä: RCA Global, ITT ja Western Union toimivat yhteistyössä sekä CIA:n että NSA:n kanssa. NSA kehitti myös MINASET-ohjelman, jonka tarkoituksena oli tarkkail-la ennalta laaditun listan pohjalta määrättyjen henkilöiden puhelinliikennettä.

laajuutta kuvaa se, että NSA tuottaa päivittäin hävitettävää paperia n. 20 tonnia Fort Meadessa sijaitsevassa päämajassaan. Tällä hetkellä NSA:n budjetti on noin 3,1 miljardia dollaria.

USA:N
TIEDUS-
TELU

Yhdysvaltain puolustustiedustelupalvelun, DIA:n tehtävänä on koordinoida eri sotilaallisten tiedusteluelinten toimintaa ja yhdistää niiden hankkimat tiedot. DIA perustettiin vuonna 1961 koordinoimaan eri aselajien tiedusteluelinten toimintaa ja vastaamaan kansallisten sotilastiedusteluarvioiden laadinnasta. DIA:n perustamisella pyrittiin estämään ne liioittelevat virhearviot, joita eri aselajien tiedusteluelimet sisällyttivät omiin raportteihinsa aselajinsa merkityksen ja uusien asehankintojen välttämättömyyden korostamiseksi.

Yhdysvaltain armeijan maavoimien tiedustelupalvelu G-2 on peräisin jo ensimmäisen maailmansodan ajoilta. G-2:n tehtävänä on hankkia teknistä tiedustelumateriaalia vieraitten armeijoiden aseiden tyypeistä, määrästä ja laadusta. Yhdysvaltain lähetystöissä toimivat sotilasasiamiehet toimivat myös G-2:n asiamiehinä, joiden tehtävänä on hankkia tietoja vieraiden armeijoiden koosta, organisaatiosta ja joukkojen sijainnista. Tämän lisäksi G-2 pitää yllä armeijan karttapalvelua, joka on erittäin tärkeä tulevia sotilaallisia operaatioita ajatellen. G-2:n yhteydessä toimivat myös maavoimien vastavakoilujoukot (CIC), joiden tehtävänä on estää maanpetoksellinen toiminta, vakoilu, sabotaasi, uhkapeli, prostituutio ja mustanpörssinkauppa maavoimien joukkojen piirissä.

Laivaston tiedustelutoimiston päätehtävänä on hankkia tietoja maailman laivastovoimista. ONI hankkii myös tarkkoja tietoja rannikoista, laivaväylistä, satamista ja satamalaitteista. Erityistä huomiota ONI kiinnittää neuvostoliittolaisten sukellusveneiden liikkeisiin. Tietojen hankkimiseksi ONI pitää yllä myös omaa laivastoasiamiesverkostoa Yhdysvaltain lähetystöissä.

Ilmavoimien tiedustelupalvelu on sotilaallisista tiedusteluelimistä teknisesti kaikkein kehittynein. A-2 ja sen kanssa kiinteässä yhteistyössä toimiva huippusalainen Kansallinen tiedustelutoimisto vastaavat Yhdysvaltain laajasta elektronisesta vakoilusta. A-2 laatii hankkimiensa tietojen pohjalta myös Yhdysvaltain ilmavoimien potentiaalisista kohteista listaa ja pitää yllä erityistä B o m b i n g E n c y c l o p e d i a a (pommitustietokirjaa). Muiden sotilastiedustelupalvelujen tavoin A-2 seuraa myös oman alansa teknistä kehitystä ja muiden maiden ilmavoimien toimintaa. A-2 toimii kiinteässä yhteistyössä myös siviilihallinnon alaisen CIA:n kanssa. Alunperin CIA:n käynnistämät vakoilento-operaatiot ovat siirtyneet nykyään pääasiassa A-2:n

5/1978
SOIHTU

hoidettavaksi. SR-71 ja U-2 vakoilukoneita käyttävät Yhdysvaltain Strategiset ilmatiedustelulaivueet. CIA:n vakoilulennot paljastuivat vuonna 1960 neuvostoliittolaisten ammuttua CIA:n palkkalistoilla olleen Francis Gary Powersin alas tämän lentäessä Turkissa olleesta tukikohdasta Neuvostoliiton alueen yli kohti Norjaa.

Yhdysvaltain tiedusteluelimistä salaisiin on vakoilusatelliittien käytöstä vastaava Kansallinen tiedustelupalvelu, jonka tämänhetkinen budjetti ylittää 5 miljoonaa dollaria.⁶

Yhdysvaltain sotilastiedustelun toimintaa helpottaa Yhdysvaltain laaja sotilaallinen yhteistyö lukuisten maiden kanssa. Yhdysvallat on sopimuksenvaraisessa sotilaallisessa liitosuhteessa kaikkiaan 43 valtion kanssa. Yhdysvaltain sotilasapuohjelman puitteissa tuhannet ulkomaiset sotilashenkilöt saavat sotilaskoulutuksensa Yhdysvalloissa, mikä mahdollistaa heidän värväämisensä Yhdysvaltain tiedusteluinten asiamiehiksi.

Siviilitiedustelu

Yhdysvaltain siviilitiedustelulaitoksista ehdottomasti tärkein on Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu, CIA. CIA:n asemaa korostaa tiedustelupalvelun johtajan toiminta koko Yhdysvaltain tiedustelutoiminnan johtajana. NATO:n ministerineuvoston päätöksellä joulukuussa 1956 NATO:n tiedustelutoiminnan koordinointi ja valvonta alistettiin CIA:lle. Koska CIA ei ole millekään Yhdysvaltain ministeriölle suoraan vastuussa toiminnastaan sitä voidaan pitää itsenäisenä valtakeskuksena, jonka asema kriisitilanteissa vielä korostuu.

Vaikkakin Yhdysvaltain liittovaltion poliisin sisäisen turvallisuuden jaoston ensisijaisena tehtävänä onkin huolehtia Yhdysvaltain sisäisestä vastavakoilusta, FBI on lähettänyt virkailijoitaan myös ulkomaille, jossa he toimivat Yhdysvaltain lähetystöjen lainopillisina avustajina. FBI ei ole kuitenkaan rajoittanut toimintaansa vain vastavakoiluun, vaan se on jatkuvasti toteuttanut myös poliittisen poliisin urkintatehtäviä. Jo MacCarthyn kaudella FBI käynnisti laajan sisäpoliittisen vakoiluohjelman. Vuonna 1956 aloitetun COINTELPRO-ohjelman keskeisenä tavoitteena oli vakoilla Yhdysvaltain kommunistisen puolueen toimintaa. COINTELPRO-ohjelman puitteissa FBI on suorittanut yli 2000 operaatiota Yhdysvaltain kommunistisen puolueen yksittäisiä jäseniä ja ryhmiä vastaan.⁷ Ohjelmaa toteutet-

6. Vakoilusatelliiteista mainittakoon SAMOS-satelliitit ja suunnitteilla olevat Big Bird-satelliitit. On ilmeistä, että satelliittien käyttö tiedustelutoiminnassa tulee edelleen kasvamaan.

7. Sanford J. Ungar: FBI, s. 140—144.

tiin yhteistyössä Yhdysvaltain kongressin epäamerikkalaisien toimintojen komitean kanssa. Sekä FBI että CIA osallistuivat aktiivisesti atomivakoojiksi syytettyjen Ethel ja Julius Rosenbergin oikeudenkäynnin ohjailuun väärentäen todisteita ja hävittäen puolustuksen kannalta keskeistä todistusaineistoa, kuten myöhemmin on käynyt ilmi. Myös COMINFIL-ohjelma, joka käynnistettiin kylmän sodan kalaseimpina vuosina, oli suunnattu Yhdysvaltain kommunistista puoluetta vastaan, mutta tämän ohjelman varjolla kerättiin tietoja myös lukuisista muista järjestöistä ja henkilöistä, joiden epäiltiin olevan yhteydessä kommunisteihin.⁸ Tunnetuimpia COMINFIL-ohjelman kohteista oli Nobel-palkinnon saanut pastori Martin Luther King, jota FBI pyrki myös mustamaalaamaan ja kiristämään hänen vaikutusvaltansa vähentämiseksi.

Vuonna 1970 presidentti Nixon määräsi käynnistettäväksi FBI:n CIA:n, NSA:n ja sotilastiedustelulaitosten yhteisen Houston-ohjelman, joka oli suunnattu Yhdysvaltain sodanvastaista liikettä vastaan. FBI on kerännyt yli miljoonasta amerikkalaisesta henkilöstä puhtaasti poliittista tiedustelumateriaalia viimeisten kymmenen vuoden aikana.⁹

Yhdysvaltain ulkoministeriön tiedustelu ja tutkimustoimiston tiedusteluaineistosta noin 60 % on peräisin Yhdysvaltain lähetystöjen lähettämistä diplomaattiraporteista. Tämä tiedustelu on ainoa, jonka budjetti on julkinen. Tiedustelu- ja tutkimustoimisto käyttää työssään laajasti hyväkseen ulkopuolisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen tuottamaa aineistoa. Toimiston tärkeimpänä tehtävänä on valvoa, että eri tiedusteluelinten laatimat raportit heijastavat Yhdysvaltain ulkoministeriön käsitystä kansainvälispoliittisesta todellisuudesta.

Atomienergiakomission tiedustelujaoston tehtävänä on laatia arvioita muiden ydinasevaltojen ydinasekapasiteetista ja tutkimuksen tilasta ja valvoa ydinaseistuksen rajoittamista koskevien sopimusten noudattamista. Tässä tarkoi-

8. COMINFIL-ohjelman sekä samankaltaisten STDEM- ja CVI-DEM-operaatioiden yhteydessä FBI:n tarkkailun kohteena olivat mm. seuraavat ryhmät ja henkilöt: Southern Christian Leadership Conference, Black Panther party, Nation of Islam, Stokeley Carmichael, Ralph Abernathy, American Indian Movement, Students for a Democratic Society, Tom Hayden, Institute for Policy Studies, Jane Fonda, Sam Brown, SANE, Antioch College, American Friends Service Committee ja New Mobilization to End the War in Vietnam. Pastori Martin Luther Kingin vastaisesta kampanjasta ks. Mark Lane & Dick Gregory: Code Name "Zorro", New York 1978.

9. Morton H. Halperin, (ym.): mt., s. 121.

tuksessa tiedustelujaosto on vuodesta 1948 lähtien suorittanut erilaisilla teknisillä laitteilla ympärivuorokautista tarkkailua. Atomienenergiakomissiossa on kuitenkin myös etsitty keinoja ydinräjäytysten salaamiseksi ja ydinaseita suojaavien sillojen tuhoamiseksi.

Yhdysvaltain valtiovarainministeriön tehtävänä on taloudellisen tiedustelumateriaalin kerääminen. Näiden elinten lisäksi myös Yhdysvaltain rannikkovartiosto, huumausainevirasto ja tulli suorittavat omaa tiedustelutoimintaansa, jolla eräissä yhteyksissä on ollut merkitystä myös esimerkiksi CIA:n kanssa.

Yhdysvaltain salainen palvelu ei ole varsinainen tiedusteluelin, vaan sen tehtävänä on valvoa Yhdysvaltain presidentin ja muiden korkeiden virkamiesten turvallisuutta.

Koko Yhdysvaltain tiedusteluimperiumi on Yhdysvaltain kansallisen turvallisuusneuvoston (National Security Council — NSC) kautta alistettu Yhdysvaltain presidentille.

Kaavio osoittaa CIA:n johtajan olevan erittäin keskeisessä asemassa koko Yhdysvaltain tiedustelutoiminnan kannalta. Tiedusteluimperiumin parlamentaarinen kontrolli on verrattain heikkoa, vaikkakin sekä Yhdysvaltain senaattissa että edustajainhuoneessa on erityiset tiedustelutoimintaa seuraavat komiteat. Ottaen huomioon tiedustelutoiminnan laajuuden on täysin mahdollista, että seuranta olisi tehokasta. CIA:n toimintaa valvovista elimistä tärkeimmäksi on noussut ns. 40-komitea, jonka tehtävänä on ollut periaatteessa päättää kaikista CIA:n suuremmista operaatioista.¹⁰ Kansallinen turvallisuusneuvosto, jonka käytännön työtä tällä hetkellä ohjaa presidentti Carterin kansallisten turvallisuusasiain erityisneuvonantaja Zbigniew Brzezinski muotoilee Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikan yleiset suuntaviivat, missä yhteydessä päätetään myös tiedustelutoiminnan tavoitteista. Käytännön toimenpiteiden päävastuun kantaa keskustiedustelun johtaja, joka on myös CIA:n johtaja.

CIA

Syyskuun 18. päivänä 1947 hyväksytyllä Kansallisella turvallisuusasetuksella (National Security Act) perustettiin lopulta Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu, CIA. Tiedus-

10. CIA:ta käsittelevässä kirjallisuudessa 40-komitea saattaa esiintyä myös aikaisemmillä nimillä: 5412 Panel, Special Group, 304 Committee.

telulaitoksen ensimmäiseksi johtajaksi tuli keskustiedusteluryhmän vanha johtaja, kontra-amiraali Roscoe Henry Hillenkoetter.¹¹ Kansallisessa turvallisuusasetuksessa CIA:n tehtävät on määritelty siten, että tiedusteluelimen toiminta näytti keskittyvän puhtaaseen tiedustelumateriaalin keräykseen ja analysointiin. Todellisuudessa kuitenkin heti CIA:n perustamisesta lähtien toiminnan painopiste pantiin salaisille operaatioille, joiden tarkoituksena oli vaikuttaa kohdemaiden poliittiseen kehitykseen. Tämä merkitsi CIA:n salaisten operaatioiden osaston merkityksen korostumista CIA:n organisaatiossa. CIA:n johtajan ohella organisaation toiminnan kannalta keskeisimmäksi henkilöksi kohosi CIA:n salaisista operaatioista vastaavan osaston¹² johtaja. Erityisesti vuosina 1951—1953 tätä tehtävää hoitanut CIA:n tuleva johtaja Allen Dulles kehitti tämän osaston toimintaa ja vaikutusvaltaa CIA:n sisällä.¹³

Vaikkakin CIA:n tämänhetkinen osuus Yhdysvaltain tiedustelubudjetista on vain noin 10 %, sen merkitys on huomattavasti suurempi johtuen keskustiedustelupalvelun toiminnan kokonaisvaltaisesta ja yleismaailmallisesta luonteesta ja suhteellisen itsenäisestä poliittisesta asemasta.¹⁴

CIA:n kiinteät ja suorat yhteydet eri monopoliryhmittymiin ovat selvästi heijastuneet tiedusteluelimen ylimmän johdon suhteissa monopolipääomaan. Useat CIA:n entisistä johtajista ovat myöhemmin siirtyneet amerikkalaisten ylikansallisten yhtiöiden johtoon.

CIA:n tämänhetkinen budjetti on noin miljardi dollaria. Tiedot CIA:n budjetin ja henkilökunnan jakautumisesta organisaation eri osien kesken antaa summittaisen kuvan toiminnan luonteesta.

CIA:n budjetin ja henkilökunnan jakautuminen.¹⁵

11. CIA:n johtajina ovat toimineet kontra-amiraali Roscoe Henry Hillenkoetter (1947—1950), kenraali Walter Bedell Smith (1950—1953), Allen Welsh Dulles (1953—1961), John Alex McCone (1961—1965), vara-amiraali William Francis Raborn Jr. (1965—1966), Richard McGarrah Helms (1966—1973), James R. Schedsinger (1973), kenraali Vernon Walters (1973), William Egan Colby (1973—1976) ja amiraali Stansfield M. Turner (vuodesta 1976 lähtien).
12. Tämän osaston nimi on vaihdellut vuosien mittaan. Käytettyjä virallisia nimityksiä ovat mm. suunnitelmaosasto ja operaatio-osasto.

13. Salaisten operaatioiden osaston johtajina ovat toimineet mm. Allen Dulles, Frank G. Wisner, Richard Bissell, Richard Helms, Desmond FitzGerald, Thomas Karamessines, William Nelson ja William Wells. Tällä hetkellä osastoa johtaa John McMahon.

14. Philip Agee: Covert Action — What Next?, s. 4.

15. Tiedot ovat 1970-luvun alkuvuosilta. — Vicotr Marchetti & John D. Marks: The CIA and The Cult of Intelligence, s. 77.

	Henkilökuntaa	Budjetti
Johtajan toimisto	400	10 000 000 \$
Salaisten operaatioiden toimisto (Operaatioiden johtovirasto)	6 000	440 000 000 \$
— vakoilu/vastavakoilu	(4200)	(180 000 000 \$)
— salaiset operatiot	(1800)	(260 000 000 \$)
Hallinnon ja palvelujen johtovirasto	5 300	110 000 000 \$
— tietoliikenne	(2000)	(70 000 000 \$)
— muu tukitoiminta	(3300)	(40 000 000 \$)
Tiedustelutoiminnan johtovirasto	3 500	70 000 000 \$
— analyysi	(1200)	(50 000 000 \$)
— tietojenkäsittely	(2300)	(20 000 000 \$)
Tieteen ja tekniikan johtovirasto	1 300	120 000 000 \$
— teknillinen tietojenkeruu	(1000)	(50 000 000 \$)
— tutkimus- ja kehittämistoiminta	(300)	(70 000 000 \$)
Yhteensä	16 500	750 000 000 \$

Kansallisen turvallisuusasetuksen lisäksi CIA:n tehtäviä ja toimintamuotoja on tarkennettu vuonna 1949 annetussa keskustiedustelupalveluasetuksessa.¹⁶ Huolimatta erilaisista hallinnollisista muutoksista CIA:n perusasema on pysynyt samanlaisena viimeiset vuosikymmenet: CIA on käytännössä kongressin valvonnan ulkopuolella ja sen budjetti on salainen.

Myös CIA:n organisaation rakenne on pysynyt samanlaisena kautta tiedusteluelimen historian.

CIA:n virkailijoista ainoastaan johtaja ja varajohtaja nimetään poliittisin perustein. Johtajanviraston tukena toimivat kansallisista tiedusteluarvioista vastaavat kansalliset tiedusteluvirkailijat ja kansallinen ulkomaisten arvioiden keskus. Johtajanviraston ohella IA:ssa toimii neljä johtovirastoa, joista ehdottomasti tärkein on salaisten operaatioiden osasto. Toiminnallisten jaostojen ja sihteeristöjen lisäksi osasto on jaettu alueelliselta pohjalta aluejaostoihin, jotka edelleen jaetaan maakohtaisiin pöytiin (desks), jotka ovat yhteydessä kussakin sijaitsevaan CIA:n asemaan. CIA:n asemat ovat tavallisesti, kuten esimerkiksi Suomessakin, Yhdysvaltain suurlähetystön yhteydessä. Aseman johdossa toimii kokenut tiedusteluvirkailija, aseman johtaja (Chief of Station — COS).

Hallinnon ja palvelujen johtoviraston tehtävänä on vastata tiedustelupalvelun hallinnosta sekä tukea salaisten operaatioiden toteuttamista. Tämän vuoksi CIA:lla on kenttäyksiköt Hong Kongissa, Beirutissa, Buenos Airesissa

16. Presidentti Carter on antanut Yhdysvaltain kongressille uuden esityksen kansalliseksi turvallisuusasetukseksi, joka entisestään lisääi CIA:n johtajan valtaa Yhdysvaltain tiedustelutoiminnassa.

ja Genevessä, jotka huolehtivat operaatioiden rahoituksesta. Turvallisuustoimiston tehtävänä on huolehtia työntekijöiden ja laitosten turvallisuudesta sekä suorittaa virkailijoiden valheenpaljastuskokeet. Normaalien lääkinnällisten tehtävien lisäksi lääkintähuoltotoimisto laatii myös agenttien ja virkailijoiden psykologiset profiilit. Huoltotoimisto vastaa mm. salaisissa operaatioissa tarvittavan välineistön huollosta ja varastoinnista. Tietoliikennetoimisto vastaa yhteyksistä CIA:n Langleyssä, Virginian osavaltiossa sijaitsevan päämajan ja tiedustelupalvelun satojen asemien välillä. Henkilöstötoimisto huolehtii tiedusteluvirkailijoiden rekrytoinnista.

Tiedustelutoiminnan johtovirasto vastaa valmiiden tiedusteluraporttien tuottamisesta. Tämän lisäksi virasto pitää yllä tietokoneohjelmoitua henkilö- ja tehdaskortistoa sekä kirjastopalvelua. CIA kerää suunnattoman määrän avoimista lähteistä saatavaa materiaalia. Kuukausittain CIA kerää noin 20 000 julkaisua, joista saatavat tiedot analysoidaan ja tallennetaan. Näillä palveluilla pyritään kattamaan koko Yhdysvaltain valtiokoneiston tiedontarve. Niinpä tieto hankitaan niin Neuvostoliiton tulevasta vehnäsadosta kuin esimerkiksi Suomen hallituksen ministereiden taustoista.

Tieteen ja teknologian johtoviraston tehtävänä on sekä teknisten vakoilujärjestelmien kehittäminen että teknisen kehityksen tarkkailu.

CIA:n kehitys on ollut kiinteästi riippuvaista Yhdysvaltain muusta poliittisesta kehityksestä. Tämä on heijastunut erityisen selvästi kriisikausina, jolloin myös CIA on kokenut suurimmat muutoksensa. Tällaisia voimakkaita muutoksia on tapahtunut Eisenhowerin hallituksen lähdettyä 1960-luvun alussa ja 1970-luvun alussa Yhdysvaltain hävittyä Idokiinan sodan.

Keskustelu CIA:n toiminnasta ei kuitenkaan ole missään vaiheessa merkinnyt CIA:n toiminnan luonteen ja tavoitteiden muuttumista, vaan CIA tulee vastaisuudessakin vastaamaan Yhdysvaltain imperialismin likaisten temppujen toteuttamisesta. Viime vuosien paljastusten ilmeisenä tarkoituksena onkin ollut suorittaa CIA:n kasvojenpesu ja vapautua aikaisemmasta poliittisesta painolastista. Käydyn keskustelun avulla on saatu poliittista välimatkaa Vietnamin sodan hävinneisiin hallituksiin, samalla kun paljastusten ja käydyn keskustelun avulla on pyritty luomaan uutta kuvaa Yhdysvaltain hallituksen avoimuudesta ja liberaalisuudesta. Vakoilu- ja tiedusteluelinten käytännön toimintaan tämä keskustelu ei ole kuitenkaan heijastunut, vaan presidentti Carterin kaudella koko Yhdysvaltain tiedusteluperiumia on tehostettu sekä taloudellisten voimavarojen että organisaatioiden osalta.

Keskustelua

Mitä kommunistit haluavat Ranskalle

Ranskan kommunistisen puolueen v. 1976 pidettyyn 22. puoluekokoukseen liittyen käytiin niin RKP:ssa kuin sen liittueilla laajaa keskustelua marxilais-leniniläisestä vallankumousteoriasta. Keskustelu on saanut luonnolliset kansainväliset heijastuksensa, onhan RKP yksi kapitalististen maiden voimakkaimmista kommunistipuolueista ja sen kannanotoilla on laajaa kantavuutta. Suomessa ei tähän keskusteluun ole liiemmin reagoitu, vaikka tarve maamme vallankumousliikkeen strategisten päämäärien ja toimintataktiikan eteenpäinsuuntautuvaan teoreettiseen syventymiseen on ilmeinen. (Yhden harvoista kriittisistä kommenteista esitti Asko Helminen Soihtu 2/78:ssä).

Siksi onkin pidettävä periaatteessa myönteisenä sitä, että vihdoinkin on myös Suomeksi saatavissa eräitä keskeisiä puheenvuoroja Ranskassa käydystä keskustelusta. "Mitä kommunistit haluavat Ranskalle" on Jyväskylän Seudun Sivistystyö ry:n julkaisema artikkelikokoelma, joka on suomennettu Saksan liittotasavallassa ilmestyvästä "Sozialistische Politik" -lehdestä vuodelta 1976.

Kirjaseen koottu keskustelu kattaa varsin laajan kirjon vallankumousteorian ja kommunistien strategian ja taktiikan kysymyksiä. Tärkeimmäksi konkreettiseksi johtopäätökseksi niistä nousee "proletariaatin diktatuuri" -käsitteen poistaminen RKP:n ohjelmallisten tavoitteiden

joukosta, mikä toteutettiin 22. puoluekokouksessa. Kuitenkaan tämä kysymys ei ole keskustelun ainoa teema, joskin sen voidaan sanoa kiteyttävän keskustelun suunnan ja päämäärät. Lisäksi kirjassa tarkastellaan mm. sosialistisen ja demokraattisen taistelun keskinäisuhdetta, työväenluokan suhdetta liittolaisiinsa; vallankumouksellisen enemmistön käsitettä, vallankumouksellisen väkivallan välttämättömyyttä, antimonopolistisen demokratian mahdollisuutta siirtymämuotona sosialistiseen vallankumoukseen, porvarillisen valtion luonnetta ja sen murskaamistehtävää, proletariaatin diktatuuria kommunistisen puolueen ohjelmallisena tavoitteena nykyaikakaudella jne.

Enemmistön käsite sosialistisessa vallankumouksessa

RKP:n pääsihteeri Georges Marchais totesi selostuksessaan 22. edustajakokoukselle: "Kamppailussa sosialismin puolesta ei meidän aikakaudellamme ja Ranskan kaltaisessa maassa voi mikään, ei ehdottomasti mikään korvata kansan enemmistön tahtoa, joka löytää demokraattisen ilmaisunsa yleisissä vaaleissa käytävän kamppailun kautta. Missä erityismuodoissa siirtyminen sosialismiin meidän maassamme tuleekin tapahtumaan — sitä ei voi ennustaa yksityiskohtaisesti — on meidän lähdettävä siitä, että poliittisen enemmistön ja aritmeettisen enemmistön on jokaisessa vaiheessa vastattava toisiaan. Ne voivat vastata toisiaan" (s. 36).

Enemmistö-käsitettä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Yleisimmässä muodossaan se ilmenee "objekttiivisen enemmistön" käsitteessä, joka työväenluokalla voidaan sanoa olevan silloin, kun sen osuus kokonaisväestöstä — yksin tai liittolaistensa kautta — kasvaa yli 50 % rajan. Työväenluokan asema yhteiskunnan objektiivisena

enemmistönä määritellään eri maissa eri tavoin. Esimerkiksi SKP:n arvion mukaan Suomessa oli työväenluokan osuus väestöstä jo v. 1960 n. 60 %, Englannissa työväenluokan osuudeksi laskettiin v. 1966 lähes 82 %, kun taas RKP arvioi työväenluokan osuudeksi Ranskassa v. 1976 vain 44,5 % aktiivisesta kokonaisväestöstä (s. 34). Työväenluokan objektiivisen enemmistöaseman määritteleväminen eri lähtökohdista voi tietenkin johtaa myös erilaisiin johtopäätöksiin kommunistien taktiikasta liittolaisten suhteiden.

Kuitenkaan objektiivinen enemmistö ei voi koskaan olla muuta kuin vasta mahdollisuus, sen muodostaa "luokka itsessään", ei vielä "luokka itseään varten". Historialliseksi subjektiksi työväenluokka voi tulla vasta, kun se kasvaa "subjektiiviseksi enemmistöksi" — enemmistöasemansa tiedostavaksi luokaksi. Subjektivisen enemmistön käsitteeseen voidaan siten sisällyttää kaikki ne enemmistö-käsitteet, jotka liittyvät jo tiedostettuun yhteiskunnalliseen asemaan — ilmenee se sitten miten kysässä muodossa tahansa. Yhtenä tällaisena muotona voidaan pitää aritmeettista enemmistöä, jolla Marchais määritelmänsä mukaan tarkoittaa vaaleissa mitattavaa työväenpuolueiden ja heidän parlamentaaristen edustajiensa saamaa suhteellista kannatusta.

Toisenlaatuista subjektiivisen enemmistön ilmentymää kuvaa Marchais käsitteellä poliittinen enemmistö, jota voidaan pitää aritmeettista enemmistöä korkeammanlaatuisena (jo selvästi ei-muodollisena, reaalisen sisällön omaavana) käsitteenä. Poliittinen enemmistö on enemmistö suhteessa konkreettiseen ohjelmaan, konkreettisiin tavoitteisiin ja tunnuksiin nähden — suppeampiin tai laajempiin, ja se muodostuu ja on olemassa vain suhteessa tätä tai tuota konkreettista ohjelmaa toteuttaakseen. Si-

ten aritmeettinen enemmistökin voi joissakin tilanteissa ja joihinkin ohjelmallisiin kysymyksiin nähden ilmentää reaalista poliittista enemmistöä. Niin myös esim. parlamenttien enemmistö voi olla poliittisen enemmistön ilmentäjänä hetimitäin; milloinkaan se ei kuitenkaan sinänsä, yksinään voi muodostaa poliittista enemmistöä.

Enemmistö ei siten koskaan voi olla pysyvä, staattinen, vaan se on alati muuttuva suure. Jokaisessa taistelun vaiheessa enemmistön luonne muuttuu: aina kun joitakin ohjelmataavoitteista saavutetaan, aina kun olosuhteet muuttuvat, kun asetetaan uusia, pidemmälle meneviä tavoitteita, muuttuu enemmistön luonne ja enemmistöliittoutuman koostumus ja rakenne. Enemmistön voittaminen sinänsä ei koskaan olekaan kommunistien tavoitteena, vaan tavoitteena on sellaisen poliittisen enemmistön kokoaminen, joka muodostuu vallankumouksellisen ohjelman puolesta, sen toteuttaakseen. Siten vallankumouksellisen enemmistön käsite on laadullisesti korkeimmantasoinen enemmistökäsite: se sisältää vallankumouksellista ohjelmaa kannattavan aktiivisen poliittisen enemmistön.

Lucien Sève toteaa artikkelissaan "RKP:n 22. puoluekokouksen hyväksymä rauhanomaisen vallankumousstrategian leniniläinen perusta" vaalien merkityksestä seuraavasti: "Jotta vallankumous voisi olla rauhanomainen, täytyy vallankumouksellisten muutosten taakse voittaa kansan enemmistö ja mitä suurempi tämä enemmistö on, sitä varmempi on vallankumouksen rauhanomainen luonne. Tässä paljastuu mikä perustavanlaatuinen merkitys on tällä enemmistö-käsitteellä, joka välistä on ymmärretty väärin vain aritmeettiseksi, juridiseksi ja tilastolliseksi suhteeksi, siis vailla mitään vallankumouksellista arvoa. Leninille enemmistö on äärettömän paljon enemmän kuin

tämä: se on sosiaalinen, poliittinen ja ideologinen voimasuhte, elävien ja kamppailevien voimien suhde, jonka aritmeettinen ilmaus vaaleissa on vain yksi aspekti." Tähän saakka Sèveen voidaan täysin yhtyä. Kuitenkin hän jatkaa: "Mutta tämä aspekti muuttuu ainakin määrättyllä hetkellä ratkaisevaksi; tällainen hetki oli esimerkiksi, kun havaittiin, että bolshevikit ovat saavuttaneet enemmistön Moskovan ja Pietarin neuvostoissa" (s. 48—49).

Jos Sève tarkoittaa sitä, että aritmeettinen enemmistö esim. parlamenttivaaleissa saavutettuna enemmistönä voisi muodostua ratkaisevaksi aspektiksi sosialistisessa vallankumouksessa, ei hän mielestäni aseta kysymystä oikein. Neuvostot Venäjällä v. 1917 olivat jo aivan uudenlaisen demokratian ilmenemismuoto, ne eivät edustaneet porvarillisen demokratian, parlamentarismin, vieraannuttamaa valtakäytäntöä vaan ne olivat suoran kansanvallan ilmentymiä. Siksi enemmistöaseman saavuttaminen niissä on aivan eri asia, eikä lainkaan rinnasteinen enemmistön saavuttamiselle porvarillisessa parlamentissa.

Marchais'n selostuksessaan esittämää vaatimusta poliittisen ja aritmeettisen enemmistön välttämättömyydestä on siten tarkasteltava huolellisesti itse teesin konkreettisen sisällön kannalta. Teesi on saanut ohjelmallisen ilmauksensa RKP:n 22. puoluekokouksen hyväksymässä asiakirjassa "Mitä kommunistit haluavat Ranskalle?" seuraavasti: "Uuden yhteiskunnan rakentamisen jokaisessa vaiheessa yleisten vaalien antama hyväksyminen tulee olemaan aloitettujen muutosten jatkamisen edellytyksenä. Kaikkien puolueiden tulee kunnioittaa vaalien tulosta. Suhteellinen vaalitapa turvaa jokaiselle enemmistön tai opposition poliittiselle suuntaukselle ja järjestölle edustuksen, joka vastaa sen todellista vaikutusta ja turvaa täten vähemmistöjen oikeudelle

elävän sisällön" (s. 140—141). Mielestäni tämä voidaan tulkita vain yhteydessä porvarillisen parlamentarismiin hävittämiseen, yhteydessä välittömän, kansan suvereniteettiin nojaavien suoran kansanvallan elinten pystyttämiseen, jotka tekevät välttämättömän välirikon porvarillisen valtion ja valtiokoneiston kanssa. Tällaisten vallanelinten vaalit — jollaisia ovat olleet neuvostot Venäjällä, kansanrintaman elimet kansandemokratioissa, orastavat perustason vallanelimet Chilessä ennen v. 1973 fasistikaappausta, ja Portugalin vallankumouksessa — voivat reaalisesti olla vallankumouksellisen enemmistövoiman lähteenä ja ilmentäjänä.

Työväenluokan suhde liittolaisiinsa

Problemaattiseksi nousee teoksessa myös työväenluokan suhteen määrittely liittolaisvoimiinsa. Luonnehdinnan "uudenlaisesta sosialistisesta vallasta" esittää Francois Hinccker, joka kirjoittaa artikkelissaan "Teorian kriittisestä soveltamisesta": "Tämä valta on työväenluokan ja muiden, ei enää sille objektiivisesti eikä rakenteellisesti alisteisten luokkien ja kerrosten valtaa täysin samoin oikeuksien ja velvollisuuksin (tätä valtaa voidaan luonnehtia työväenluokan ja sen liittolaisten vallaksi" (s. 88).

Tässä toteamuksessaan Hinccker asettuu kieltämään työväenluokan johtavan roolin sosialistisessa vallankumouksessa. Jatkossa hän pyrkii lieventämään kannanottoaan: "Toisaalta on toivomisen arvoista ja sosialismin jatkuvan kehityksen kannalta välttämättömän tarpeellista, että työtätekevä väestö kokonaisuudessaan tunnustaa työväenluokan päättävän ja johtavan roolin (johtavan suuntaanäyttävässä ja opastavassa mielessä, ei hallitsevassa ja käskevässä mielessä). Ranskas-

sa 1976 tämä tunnustaminen perustuu älymystön, talonpoikien jne. vakaumukseen, heidän omien etujensa pohjalle. Mikäli he eivät tätä tunnustusta anna, työväenluokka ei tule harjoittamaan johtavaa roolia" (s. 88).

Hinckerin artikkelia on tarkemmin kommentoinut Asko Helminen edellä mainitussa Soihdun artikkelissa, joten rajoitun muutamaiin huomioihin. Nähdäkseni Hincker tekee kaksi virhettä: ensimmäinen on se, että hän määrittelee työväenluokan johtavan roolin subjektiiviseksi tekijäksi, että se on Hinckerin teesissä tekijä, joka voidaan tahdonvaraisesti muuttaa myös muunlaiseksi rooliksi. Kuitenkin se, että sosialistinen valta on nimenomaan työväenluokan valtaa, on objektiivinen, työväenluokan yhteiskunnallisesta asemasta johtuva välttämättömyys. Sisällöllisessä mielessä työväenluokka ei voi "jakaa" valtaansa liittolaistensa kanssa, johtuen näiden asemasta väistyvien yhteiskunnallisten suhteiden edustajina; sen sijaan työväenluokan on välttämätöntä käyttää valtaa yhdessä niiden kanssa.

Hinckerin toinen virhe on siinä, että hän kuten Helminen artikkelissaan toteaa, sekoittaa toisiinsa hegemonian ja diktatuurin käsitteet. Hincker esittää, että olisi olemassa "uudenlaiselle sosialistiselle vallalle", jota hän kuvaa, ristiriitainen "vanhantyyppinen" sosialistinen valta, jolle olisi ominaista työväenluokan suorittama liittolaistensa "objektiivinen ja rakenteellinen alistaminen"; ts. "proletariaatin diktatuuri kansanjoukkoja varten ja kansanjoukkojen yli porvaristoa vastaan. Kansanjoukkoja varten siinä mielessä, että vallankumouksellinen ohjelma ei sisältänyt vain proletariaatin etujen mukaisia kohtia (maanjako, rauha). Joukkojen yli siinä mielessä, että vallankumoukselliset työlläiset olivat ainoita, jotka saattoivat toimia aktiivisesti vanhan Venäjän muutta-

miseksi: he olivat "komissaareja", joille valta keskittyi. On siis ero vallan luokkasisällön (enemmistön sisältävä luokkaliittoutuma) ja työväenluokan (vähemmistö) harjoittaman vallan välillä" (s. 78).

Kysymys asettuu kuitenkin leniniläisittäin ratkaisevasti toisin: proletariaatin diktatuuri on diktatuuria pientä vähemmistöä, riistäjiä kohtaan, ja demokratiaa kansan suurta enemmistöä, työätekeviä kohtaan: proletariaatin diktatuuria kansanjoukkoja varten ja joukkojen kanssa porvaristoa vastaan. Eroa vallan luokkasisällön ja itse vallankäytön välillä ei ole, eikä voikaan olla. Etummaisen luokan asemastaan johtuen on työväenluokalla hegemoninen asema vallankumouksellisiin liittokumppaneihinsa nähden, diktatorinen vain suhteessa porvaristoon; tämä lainalaisuus pätee niin "vanhantyyppiseen" kuin "uudenlaiseen" sosialistiseen valtaan.

Samansuuntaiseen, Hinckerin näkemyksestä poikkeavaan kantaan viittaa nähdäkseni myös Marchais (s. 30—31), ja se ilmenee myös päätöslausumassa "Mitä kommunistit haluavat Ranskalle" (s. 148).

Vallankumouksellisen väkivallan välttämättömyys

Myös vallankumouksellisen väkivallan tarpeellisuus joutuu Seven kriittisen arvioon kohteeksi: "Miksi rajoittua ennalta ajatuksiin, että väkivaltainen lanistaminen on välttämätön väkivaltaisten vastavallankumousyritysten kukittamiseksi, mikäli on mahdollista, kuten tosiasiat osoittavat, saattaa sellaiset yritykset tyhjiksi poliittisin ja ideologisin keinoin (Lenin näki tämän jo 1917). Tämä on mahdollista sillä edellytyksellä, että tukeudutaan altuisesti joukkojen

enemmistötahtoon sekä uuden valtion kykyyn toteuttaa tätä tahtoa päättäväisesti välttämällä samalla opportunisti ja seikkailupoliitiikka" (s. 67).

Mitä on vallankumouksellinen väkivalta? Aluksi se on selvästi erotettava aseellisesta riistäjaluokkien lannistamisesta, joka käy välttämättömäksi vain, kun vastavallankumous tarttuu aseisiin. Vallankumouksellisen väkivallan käyttöä ei myöskään tule samaistaa sosialistisen vallankumouksen ei-rauhanomaisen tien kanssa.

Vallankumouksellista väkivaltaa ovat mm. sellaiset sosialistisen vallankumouksen tunnusmerkit kuin teollisuuslaitosten ja maanomaisuuden pakkolouutus monopolisteilta yhteiskunnalle, mikä sisältää väkivallan elementin välttämättömänä, vanhat laillisuuden ja oikeusnormit rikkovana uuden vallan ja laillisuuden ilmentymänä — riippumatta siitä muodosta, missä pakkolouutus tapahtuu. Väkivaltaista riistäjaluokkien lannistamista on se, kun tantumuksen poliittiset, sotilaalliset ym. järjestöt, lehdet jne. kielletään. Saman vallankumouksellisen väkivallan ilmentymä on se, kun monopolistit ja taantumuksen edustajat valtioko-neistossa erotetaan ja korvataan kansan täysivaltaisilla edustajilla, demokraattisen vallan edustajilla.

Siten väkivalta on nähdäkseni erottamaton osa vallankumousta — tapahtuukoon se rauhanomaista tai ei — rauhanomaista tietä, aivan samoin kun se on välttämätön tekijä porvariston vallan ylläpitämisessä porvarillisessa valtiossa, olkoon se muodoltaan liberaaleinkin porvarillinen demokratia.

Se, että monopolienvastainen demokratia siirtymävaiheena kapitalismista sosialismiin saattaa merkitä suhteellisen väkivallatonta rauhanomaisen tien toteutumista, pitää tietenkin mahdollisuutena paikkansa. Mutta vallankumouksellisen

väkivallan välttämättömyyttä ei sekään nähdäkseni voi kumota.

Proletariaatin diktatuuri kommunististen puolueitten ohjelmallisena tavoitteena

Marchais sanoo edellä lainatussa selostuksessaan: "Kun sosialistisen Ranskan poliittista valtaa — jonka puolesta taitelemme — kuvaamaan tarkoitettu "proletariaatin diktatuuri" käsite ei tule ohjelmaluonnoksessa esiin, tapahtuu tämä siksi, koska se ei vastaa reaalioloi-kaamme, sitä realiteettia, jota maaillemme ehdotamme. Mitä sanomme ohjelmaluonnoksessa? Me sanomme seuraavaa:

— Valta, joka tulee muuttamaan yhteiskunnan sosialistiseksi, on työväenluokan ja muiden työtekevien valta, ruumiillista ja henkistä työtä sekä maaseudulla että kaupungissa tekevien valta. Se on siis kansan suuren enemmistön valta.

— Tämä valta rakennetaan ja se tulee toimimaan yleisissä vaaleissa vapaasti lausutuilla päätöksillä. Sen tehtävänä tulee olemaan maan koko taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen elämän mitä pisimmälle viety demokratisointi.

— Sen velvollisuus tulee olemaan kansan demokraattisten päätösten kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen, että näitä päätöksiä todellakin tullaan kunnioittamaan.

Käsite "diktatuuri" sitävästoin tuo automaattisesti mieleen Hitlerin, Mussolinin, Salazarin ja Francon fasistiset hallitukset, siis demokratian täydellisen kieltämisen. Tätä me emme halua.

Mitä tulee proletariaattiin, niin se edustaa tänään työväenluokan ydintä, sen sydäntä. Vaikka sillä onkin perustava asema, ei se vielä edusta koko työväenluokkaa ja vielä vähemmän koko työtä-

tekevää väestöä, josta sosialistisen vallan — mihin me pyrimme — on lähdettävä.

On selvää, ettei sitä, mitä me ehdotamme työtätekevälle kansallemme, voi kutsua "proletariaatin diktatuuriksi" (s. 29—30).

Käsitteen "proletariaatin diktatuuri" tilalle on ranskalaisten tovereitten keskustelussa asetettu käsite "enemmistöksi tulleen työväenluokan ja sen liittolaisten valta" (s. 67).

Tässä Marchais'n puheen katkelmassa esiintyy tiivistetysti se perspektiivi, josta kirjaseen muutkin kirjoittajat tarkastelevat "proletariaatin diktatuurin" käsitettä. Huomiota kiinnittää ensilukemalla se, että niin Marchais'n selostuksessa kuin muissakaan kirjoituksissa ei analysoida itse käsitteen "proletariaatin diktatuuri" sisältöä laajemmin ja syvällisemmin — mm. Neuvostoliiton ja kansandemokratioiden kokemuksiin itse proletariaatin diktatuurin käytännöstä ei juurikaan viitata. Sen sijaan esille on nostettu eräitä proletariaatin diktatuurin käsitteeseen liitettyjä aspekteja, kuten ensinnäkin, että proletariaatin diktatuuri liittyy aina tilanteeseen, jossa työväenluokka on vähemmistönä (joka nähdäkseni on väärintulkinta, kuten edellä on pyritty osoittamaan), toiseksi, että proletariaatin diktatuuri merkitsee väkivaltaa, joka ei ole välttämätöntä eikä tarpeellista nykyaikana (jota on myös käsitelty aiemmin), kolmanneksi, että sanalla "diktatuuri" on huono kaiku tavallisessa kielenkäytössä. Vastapainoksi ja vaihtoehtoksi näin "määritellylle" proletariaatin diktatuurin käsitteelle esitetään valtakäsite, joka on "enemmistöksi tulleen työväenluokan ja sen liittolaisten valtaa", joka merkitsee "rauhanomaista, ei väkivaltaista tietä sosialismiin", ja jolla on myönteinen kaiku yleisessä kielenkäytössä.

Nähdäkseni kirjaseen kootut ranskalaisten tovereiden puheenvuorot — kos-

ketellessaan ja valottaessaan kiinnostavasti monia vallankumousstrategian ja taktiikan kysymyksiä — eivät kuitenkaan käsitellessään itse työväenluokan vallan olemusta nouse riittävälle konkreettisuuden tasolle. Puheenvuoroissa tarkasteltua teoreettista käsitteistöä testataan kriittisesti vain toisaalta suhteessa Venäjän vallankumouksen kokemuksiin sekä toisaalta RKP:n itsensä suorittamaan valtiomonopolistisen kapitalismin erittelyyn; sen sijaan esim. kansandemokraattisten maiden monipuoliset kokemukset rauhanomaisesta tiestä ja proletariaatin diktatuurista sekä ajankohdattaiset Chilen ja Portugalin vallankumouskchityksen erittelyt jätetään lähes huomiotta.

Syventävää keskustelua tarvitaan

Yleistäen voitaneen RKP:ssa käytyä keskustelua tulkita ilmaukseksi kasvavasta tarpeesta täsmentää ja konkretisoida kommunistien strategista ja taktista linjaa tilanteessa, jossa kysymys vallasta on asettumassa realististi päiväjärjestykseen. Tässä tilanteessa on kyettävä uudella täsmällisyydellä osoittamaan vallan valtaamisprosessin oikeat askleet ja vaiheet, määrittelemään enemmistön valloittamisen tie ja menettelytavat. Tällaiseen keskusteluun ja teorian syventämiseen tarjoavat ranskalaisten tovereiden puheenvuorot kiintoisan näkökulman, vaikka emme olisikaan kaikista esitetyistä näkemyksistä yhtä mieltä. Viime kädessä tietenkin teoria testataan käytännössä — niin Ranskassa kuin Suomessakin.

Kirjaseen käyttökelpoisuutta keskustelussa olisi huomattavasti lisännyt se, että käännös- ja julkaisutyön olisi tehnyt SKP, joka samalla olisi voinut toimittaa teoksen asianmukaisella tavalla ja osoittaa SKP:n periaatteelliset kannanotot keskustelunalaisiin kysymyksiin. Nyt häiritsee se, että käännökset on tehty har-

rastelijavoimin mutkan kautta, saksan-eikä ranskankielestä, joka tuo tekstiin epätasällisyyttä ja tulkinnanvaraisuutta; samaten se, että artikkeleissa esilletuleva linja pyritään kääntäjäkollektiivin toimesta esittämään sellaisenaan esikuvaksi myös Suomen vallankumousliikkeelle, kuten alkulausesta on rivien välistä luettavissa.

Hannu Nieminen

Bahro ja hänen epigoninsa

Rudolf Bahron kirja Vaihtoehto-teos ilmestyi Saksan Liittotasavallassa vuoden 1977 alkusyksyllä. Siitä tuli bestseller ja monien keskustelujen aihe. Nytemmin meitä ollaan onnellistuttamassa kirjan suomennoksella.

Yleensä on sosialismin kritiikkiä suomennettu varsin vähän. Tämä johtunee siitä, että kustantajien tappiontuottohalukkuudella on rajansa — silloinkin kun on kyse Suomen sosialistisen tulevaisuuden kaltaisesta jalosta ongelmasta. Ehkä tämänkertaisen kirjan menekki katsotaan taatuksi. Onhan se saanut kevästä saakka jatkuneessa julkistamiskampanjassa innokkaita esittelijöitä. Yhtyneitten kuvailehtien julkaisut ovat käyttäneet auliisti niukkaa palstatilaansa. Tässä ei liene ihmettelemistä, löytyyhän niiden taustalta Bahron suomennoksen kustantajakin.

Kirjan julkistamiskampanjassa on ollut kaksi painopistettä. Toisaalta on enemmän oikein esitelty Bahron ideoita ja toisaalta on oltu huolestuneita sikiävän keskustelun riittävydestä. Huomattavasti vähemmän on pohdittu sitä, onko Bahron käsityksissä ylimalkaan mitään tolkkua. Tämä johtunee osin siitäkin, ettei kirjan luettuaan voi olla varma siitä, mitä Bahro lopultakin tahtoi sanoa. Kirja on nimittäin huonosti kirjoitettu ja osin ristiriitainen.

Tietenkin osalle lukijakuntaa riittää oivallus: mieshän moittii olemassa olevaa sosialismia, kirjan täytyy olla totta. Mutta aivan näin yksinkertaisia eivät asiat ole. Eikä sekään, että Bahro on tuomittu vankilaan vakoilusta syytettynä,

riitä osoitukseksi hänen nerokkuudestaan.

Bahro ja erityisesti hänen kirjansa vastaanotto eri maissa on tietenkin mielenkiintoinen tapaus. Porvarillisen mielipiteenmuodostuskoneiston riemu on luonnollinen. Saksan liittotasavallassa Bahron kirjaa esiteltiin televisiossa, joka on tunnetusti nähtävissä myös DDR:n alueella, ja muun muassa *Der Spiegelin* kaltaisten lehtien palstoilla laveasti jo ennen kirjan ilmestymistä.

Vasemmistossa ovat mielipiteet jakaantuneet jyrkästi. Ernest Mandelin tapaiset trotskilaiset ja heitä lähellä olevat lehdet, kuten näennäisesti sitoutumaton *New Left Review* ovat julustaneet "Vaihtoehdon" tärkeimmäksi teoreettiseksi teokseksi, mikä on tullut sosialistisista maista vuosikymmeniin. Tosin en ole nähnyt, että sen enempää Mandel kuin *New Left Review*kaan olisivat tähän mennessä arvostaneet mitään sosialistisissa maissa kirjoitettua teoreettisesti painotettua kirjallisuutta.

Se, että Bahro sopii trotskististen näkemysten pirtaan, johtuu hänen protosocialismin, sosialismin toukka-asteen käsitteestään sekä byrokratian merkityksen korostamisesta. Klassisen trotskilaisen käsityksen mukaanhan Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat ovat kapitalismista sosialismiin siirtymisen vaiheen byrokraattisesti vääristyneitä yhteiskuntia. (Ks. Ernest Mandel: *Marxian Economic Theory*. Merlin Press, London 1968.)

Bahro ei kuitenkaan hyväksy koko trotskilaista teoriaa. Kun byrokratia ja stalinismi, mikä Bahrolle merkitsee suunnilleen despoottisen valtiokoneiston ylhäältä käsin suorittamaa yhteiskunnan muuttamista, ovat trotskilaisille vääristymä, Bahro pitää niitä väistämättöminä. Hänen käsityksensä mukaanhan tsaarin Venäjä oli ns. aasialaiseen tuotantotapaan perustuva yhteiskunta, jossa suoritettun vallankumouksen taloudellisenä sisältönä saattoi olla vain teollistaminen ja muoto-

na "teollinen despotia". (Olen eritellyt Bahron teoreettisia käsitteitä hieman tarkemmin artikkelissani *Tiede ja Edistys* -lehden numerossa 4/1978.)

Näiltä osin Bahro joutuu ylivoimaisiin vaikeuksiin. Hän käyttää aasialaisen tuotantotavan käsitettä hyvin löysästi ja sen historiallista olemassaoloa enempiä perustelematta, sitoutuu tiukkaan historialliseen determinismiin ja joutuu muun muassa kiistämään Stalinin, Trotskin ja Buharinin aikoinaan edustamien linjojen välisten oleellisten erojen olemassaolon. Tätä kantaa ovat aiemmin lähinnä edustaneet jotkut kylmän sodan teoreettiset soturit, joiden mielestä sosialismi on aina ja välttämättä stalinismia.

Bahron reaalisen sosialismin maiden yhteiskunnallisen rakenteen käsittely näyttää herättäneen vastakaikua myös länsiberliiniläisessä *Probleme des Klassenkamps* (PROKLA) -lehdessä. Eräät sen kirjoittajakuntaan kuuluvat henkilöt, ennenkaikkea Bahron hyväksyvästi viittaama Renate Damus, ovat aikaisemmin esittäneet varsin lähellä Bahron ajatuksia olevia näkemyksiä. Mutta tässäkin lehdessä joutuu Günter Erbe toteamaan (Erbe *Klassenantagonismus oder Schichtendifferenzierung?* PROKLA: 31 (1978:2), 57—65.), ettei Bahro pysty kehittämään aiheestaan teoriaa.

Hänen mielestään "Vaihtoehto" jättää avoimeksi oleelliset kysymykset siitä, onko reaalinen sosialismi luokkien vai kerrostumien yhteiskunta ja mikä on vertikaalisen työnjaon (ts. jako pään ja käsiin työhön) mahdollinen itsenäinen merkitys luokkia muodostavana tekijänä. Siten Bahron yhteiskuntarakenteen analyysi olisi parhaimmillaankin vain kuvaus.

Muiden Liittotasavallan marxilaisten keskuudessa Bahro sai varsin kriittisen vastaanoton. Ehkä pisimmälle meni *Beiträge zum wissenschaftlichen Sozialismus* -lehti, joka toimituksellisessa artikkelissaan päätyy

siihen, ettei Bahro ole laisinkaan marxilainen. (Jätän nyt marxilais-leniniläiset näkemykset käsittelemättä, sillä kuten I-C Björklund on todennut, he ovat pelkkiä leipäläisistä, joiden näkemyksiä ei tietenkään kannata ottaa aidossa Keskustelussa huomioon). Lehden varsin purevasävyinen kritiikki keskittyi Bahron käsitteisiin työnjaosta, maailmanhistorian kuluista sekä hänen esittämänsä vaihtoehtoon. Bahro nähdään utopistiksi, joka ei tunne sen enempää marxilaista teoriaa kuin todellisuuttakaan.

Varsin arvostelevia ovat myös *Das Argument*in kirjoittajat, heidän joukossaan länsi-saksalaisen akateemisen marxilaisuuden grand old man, Wolfgang Abendroth, joka painottaa sitä, kuinka täysin Bahro jättää huomiotta olemassa olevan maailmantilanteen.

Liittotasavaltalaisen Bahro-vastaanoton huomioiminen on kiintoisaa mm. siksi, että maassa on varsin runsas sekä porvarillisista että itseään marxilaisina pitävistä lähtökohdista kohoavan sosialismin analyysin perinne. Osa siitä on oikeistolaista Saksan yhdistämistutkimusta, osa vakavasti otettavaa tieteellistä toimintaa. Länsi-saksalaisten marxilaisten keskuudessa taas on luonnollisista syistä varsin runsaasti pohdittu juuri DDR:n ongelmia. Siten sikäläinen keskustelu pohjautuu jonkinlaiseen kokemukseen, vaikka sitä samalla käydäänkin poliittisesti ja ideologisesti varsin kireissä oloissa.

Suomessa ovat Bahron kirjaa esitelleet Ilkka-Christian Björklund (Parnasso 4/1978) sekä Ilkka Tervonen (Yhteisrintama 5/1978). Edellinen on kirjan tälläinen introdusioija, jälkimmäinen sen kääntäjä. Molemmat ovat suhtautuneet siihen varsin arvostelukyvyttömästi.

Bahro pitää itseään reaalisen sosialismin analyysin nuorena Marxina (s. 14), ja vertaa teostaan tämän Pariisin käsikirjoituksiin. Björklund taas näkee sopi-

vaksi vertailukohteeksi koko Marxin Pääomaa edeltäneen taloustieteellisen tuotannon. Bahron ensinäkemältä hätkähdyttävä itsearvio osoittautuukin vaatimattomuudeksi, vai onko kyse vain Björklundin väärinkäsityksestä?

Bahron itselleen asettama suuri esikuva näkyy kirjan komponoinnissa. Mutta sen lisäksi hänessä on myös Leninin vikaa. Myös tämän Björklund toistaa. Leninhän antoi monien kumppaniensa kauhistukseksi saksalaisten kuljettaa hänet kuuluisassa sinetöidyssä rautatievaunussa Venäjälle vallankumousta tekemään. Miksi ei sitten Bahro saisi käyttää hyväkseen länsi-saksalaisia tiedotusvälineitä? (s. 411) Ehkä tässä on unohtunut "pieni ero": Lenin käytti taistelussaan sosialismin puolesta hyväkseen kahden imperialistisen vallan, keisarillisen Saksan ja tsaristisen Venäjän, välisiä ristiriitoja, kun taas Bahro käyttää hyväkseen yhtä imperialistista valtaa socialistista vastaan. Eroa ei ole vain, jos ei nähdä eroa imperialismiin ja reaalisen sosialismin välillä.

Sekä Björklund että Tervonen näyttävät innostuneen "Vaihtoehdon" tavasta tulkita protosocialismin syntyä: aasialaisesta tuotantotavasta teolliseen despotiaan. Stalinismi on tsaristista yksinvaltaa uusissa oloissa.

Mutta näiden historianteoreetikkojen kannalta valittava yksityiskohta lienee, ettei aasialaista tuotantotapaa ainakaan sellaisena, miksi Bahro sen kuvaa, ollut ainakaan hallitsevana tuotantotapana 1800-luvun Venäjällä. Tämä oli ilmeisesti Marxinkin kanta, mitä myöhemmät tutkimukset ovat vahvistaneet.

Lisäksi Björklund menee oppi-isäänsä pidemmälle. Hänen mielestään Bahro aasialaisen tuotantotavan tarkastelussaan kunnostaa "samalla sellaisen käytöstä poistetun marxilaisen välineistön, joka luontuu laajemminkin byrokratian tar-

kasteluun kapitalismin tuolla puolen". Voinemmekohan odottaa lisätarkasteluja vaikka aiheesta "Brežnev ja Honecker itämaisina despootteina"?

Yksi Bahron suurista keksinnöistä — ja aasialaisen tuotantotavan käsittelyn ohella on ehkä se, mitä on marxilaisessa kirjallisuudessa eniten arvosteltu — on työnjaon korostaminen luokkien sijasta. Hänelle historia tuntuu olevan vertikaalisen työnjaon ja sille perustuvan byrokraatian, ei esimerkiksi luokkataistelujen historiaa. Tätä on mahdotonta pitää Tervosen tapaan "marxilaisuuden klassikoista" "hyvin loogisesti kehiteltynä" ajatuksena — itse asiassa se on Marxin ajatuksille vieras. Tervosen jopa etäännyttää Bahroa edelleen Marxista: tälle tulee työnjako oleellisimmaksi ongelmaksi sosialismiin siirryttäessä, Tervoselle näemmä koko ihmiskunnan historiassa.

Kuten edellä todettiin, "Vaihtoehtoon" sisältyy oleellinen sisäinen ristiriita reaalisen sosialismin yhteiskuntarakenteen tarkastelussa. Bahro ei ole varma, onko siellä luokkia vaiko pelkästään kerrostumia. Mutta ensisijaisesti Bahro näyttää olevan sitä mieltä, ettei olemassa oleva sosialismi ole luokkayhteiskunta. Lisäksi on siellä hänen mielestään aineellisen hyvinvoinnin oleelliset ongelmat ratkaistu, eikä esimerkiksi tulonjaon epätasaisuuskaan ole keskeinen kysymys (191, 192, 216, 376, 166, 213, 473).

Jostain syystä tämä ei kelpaa Björklundille, vaan hän nojautuu kaikkiin niihin "Vaihtoehtoon" kohtiin, joissa reaalista sosialismia näytetään pidettävän luokkayhteiskuntana ja tulkitsee Bahroa niiden mukaisesti. En tiedä, onko tälle muuta selitystä, kuin että Björklund haluaa nähdä reaalisen sosialismin luokkayhteiskuntana, vaikka hän toteaaakin, ettei Bahro ole tältä osin yksiselitteinen. Asialla on oleellinen merkitys näiden maiden poliittisen dynamiikan arvioinnille.

Tervonen puolestaan haluaa löytää "Vaihtoehtosta" perustaa kehittyneissä kapitalistisissa maissa noudatettavalle poliittiselle strategialle. Mitä siis Bahro näistä maista kirjoittaa? (Ks. tarkemmin mainittu artikkelini.) Hänen mukaansa elintaso on kapitalistisissa maissa jo riittävä. Suurempaa taloudellista epävarmuutta ei ole edes työttömillä. Sen sijaan henkisten tarpeiden tyydyttämisen laita on huonommin. Siksi onkin luokkataistelun painopiste siirtynyt kulttuurin ja "ihmisen varsinaisten henkisten ominaisuuksien" alalle (esim. 217—222, 376).

Proletaarista vallankumousta ei olekaan tiedossa, eihän työväenluokka ole ylimalkaan vallankumouksellinen. Kommunististen puolueiden olemassaolo on Venäjän vallankumouksen aiheuttama harhauma. Nyt onkin edessä kommunististen ja sosialidemokraattisten puolueiden yhtymien uudenlaiseksi sosiaalireformistiseksi puolueeksi. Esimerkiksi Bahro mainitsee Suomenkin.

Ehkä Yhteisrintama todella jatkaa tätä "pohdintaa" strategian löytämiseksi. Eteenpäin Marcusen ja Bahron tiellä!

Ellen ole erehtynyt, on Björklundin ja Tervosen artikkeleissa yhteensä yksi kriittinen huomautus "Vaihtoehtoon". Edellinen nimittäin pitää Bahron tulevaisuudenkuvausta realismisuudeltaan arveluttavana, mikä on melkoinen understatement. Ks. tarkemmin mainittu artikkelini. Linjansa säilyttäen Björklund toki lisää, että Bahro perustelee vakuuttavammin kuin "eräät kommunistiset puolueet".

En pysty pitämään Bahron kirjaa tietellisenä tutkimuksena. Tähän verrattuna lienee kysymys sen marxilaisuudesta toissijainen. "Vaihtoehto" on yksityisajattelijan pöytälaatikko, kokoelma kirjoituksia, joille ei esitetä kelvollista teoreettista rankaa eikä empiiristä perustusta. Toki kirjassa on osuviakin huomioita, mutta ne eivät muuta kokonaiskuvaa.

Keskustelua reaalisesta sosialismista on syytä jatkaa. Sille olisi vain hyväksyttävä Bahron kirjaa pätevämpi perusta, niitäkin on olemassa. Mutta ehkä moni teoreettisessa ja aatteellisessa pulassa oleva tarttuu siihen, mikä käden ulottuville tulee sen laatua enempiä punnitsematta. Toivottavasti harkinnan aika tulee edes myöhemmin.

Pekka Sutela

Ympäristöongelmat ja teknologia

Viime aikoina on puhuttu paljon teknologian ja ympäristöongelmien välisestä suhteesta. Oheinen artikkeli tarkastelee ennen muuta mikrobiologian ja automaation vaikutusta ympäristöongelmiin. Atomienergian aiheuttamiin ongelmiin tartumme lähiaikoina.

Tässä yhteydessä kannattaa kuitenkin muistuttaa Soihtu 5/76:ssa olleesta keskustelusta luonnonvaroista ja ihmiskunnan tulevaisuuden näkymistä. Keskusteluun osallistivat neuvostoliittolainen ydinfysiikan professori I. I. Kuzmin, tekniikan tohtori Bruno Bärs ja Tutkijaliiton pääsihteeri Yrjö Haila. Keskustelussa pohdittiin Rooman klubin raportin tieteellistä kestävyyttä sekä atomienergiaan nykyisin liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuuksia. Esitetyt ajatukset ovat edelleen ajankohtaisia. — Toimitus.

Ympäristöongelmien näkyvä kärjistyminen ja ihmisen elinympäristön pilaantuminen kehittyneissä kapitalistisissa maissa on saattanut ympäristöongelman usein hyvin konkreettisella tavalla jokaisen ihmisen ulottuville. Tästä on ollut seurauksena varsin runsaana rönsynnyt keskustelu ja myös erilaiset populistiset poliittiset liikkeet. Erilaisten ekokastrostrofiteorioiden ja nollakasvuvaatimusten ohella on käsite pehmeä teknologia noussut varsin keskeisesti esille.

Mitä on pehmeä teknologia? Tutkittaessa pehmeästä teknologiasta puhuvien ajatuksia on tämän käsitteen alle luetta-

vissa lähinnä joukko teesejä joilla vastustetaan määrättyjen tuotantomenetelmien ja teknologioiden käyttöä. Yleisenä nimittäjänä ja luonteenomaisena piirteenä erilaisille pehmeän teknologian käsitteille voitaneen pitää mm. seuraavia konkreettisia vaatimuksia: taloudellisen kasvun pysäyttäminen, vähän energiaa kuluttavat tuotantomenetelmät, pieniin yksiköihin hajautettu tuotanto, ydinvoiman käytön lopettaminen, automaation hyväksikäytön lopettaminen, maatalouden koneellistamisen ja kemiallistamisen lopettaminen.

Voitaneen todeta, että näillä vaatimuksilla on yleisesti haluttu esittää vaatimus teknologiasta, joka turvaisi ihmiskunnan ja luonnon harmonisen vuorovaikutuksen. Mutta keskusteluissa esitetyt ratkaisut ovat hyvin harvoin olleet kehitystä eteenpäinsuuntaavia vaihtoehtoja. Oikeastaan päinvastoin: eräät esitetyt ratkaisumallit, ovat varsin kovia ja raakoja ratkaisuja, jotka merkitsevät tuotantovoimien tason pudottamista vuosisadan vaihteen tasolle. Ja onkin mielenkiintoista kysyä, onko vaatimusten esittäjillä myös ratkaistuna tässä rytkäksä syntyvän liikeväestön ongelma, vai annetaanko nälän tehdä tehtävänsä.

Kuitenkin on välttämättömyys, että ihmisen ja luonnon tasapainoinen vuorovaikutus pystytään ratkaisemaan. Kyse on kaiken kaikkiaan vakavasta ongelmasta ja siksi on masentavaa, että usein kiinnitetään ihmisten huomio halvalla demagogialla kehitystä jarruttaviin ratkaisuihin. Täytyisi pohtia sitä, mihin ihmiskunnan henkisiä ja aineellisia voimavaroja suunnataan, jotta biosfääri ja ihmisen luoma tekno sfääri voisivat sopeutua toisiinsa toisiaan täydentäen ja että tieteestä ja teknologiasta tehdään aidosti eteenpäinsuuntautuva edistykseellinen voima. Loppujen lopuksi on kyse kokonaisen ajattelutavan muutoksesta. Ihmiskunnan enemmistö on saatava tukemaan

rauhan, edistyksen, sosialismin ja kansainvälisen solidaarisuuden asiaa. Tosi asia on, että historian pyörää ei voi taaksepäin kääntä ja siksi ratkaisujen on vietävä yhteiskunnan kehitystä eteenpäin.

Mitkä ovat mikrobiologian mahdollisuudet?

Perinteisesti ihmiskunta on käyttänyt teknologiaa, joka on perustunut kemian ja fysiikan lainomaisuuksien hyväksikäyttöön. Viime vuosina ovat kuitenkin ns. mikrobiologiset tuotantomenetelmät kehittyneet ja yleistyneet. Kyse on laadullisesti uudentlaisista tuotantoprosesseista: prosesseissa pyritään hyödyntämään biologisia lainomaisuuksia ja tuottamaan pieneliöstön, kuten bakteerien, sienten, hiivan ja alkueläinten, aineenvaihduntaa hyväksikäyttäen halutusta raaka-aineesta haluttua loputuotetta. Tunnettuja ja jokapäiväisiä esimerkkejä mikrobiologian hyväksikäytöstä ovat mm. viinin ja oluen valmistus, taikinan kottaminen sekä antibiottien valmistus. Kuten tiedetään, on ihmiskunta kokeuksensa perusteella pystynyt hyödyntämään mikrobiologiaa jo vuosituhansia, ei vain ole pysytty selvittämään, miksi viinistä tulee viiniä. Vasta tämän vuosisadan aikana on mikrobiien maailman lainomaisuudet opittu ymmärtämään niin perusteellisesti, että mikrobiologian laaja ja monipuolinen tuotannollinen hyväksikäyttö on tullut mahdolliseksi. Samoin on todettava, että mikrobiologiset tuotantoprosessit eli fermentoinnit, ovat voimakkaasti laajenemassa perinteisen viinin ja oluen valmistuksen ulkopuolelle. Valmistetaan antibiootteja, entsyymejä, valkuaisaineita ja erilaisia synteettisiä ravintoaineita, kuten kaviaaria ja lihaa ja jopa energiaa. Myös jätevesien puhdistuksessa mikrobiologiset prosessit ovat nousemassa avainasemaan. Mikrobiologisten prosessien ainutlaatuisuus näkyy nii-

den kyvyssä käyttää mitä moninaisempia raaka-aineita: öljyä, erilaisia kasvis- ja eläinrasvoja, erilaisia jätevesiä, DDT:tä ja monenlaista muuta.

Edellisen perusteella on selvää, mikä merkitys mikrobiologisella tuotannolla on. Periaatteessa siinä käytetään luonnon omaa puhdistusmekanismia tehokkaasti ja nopeutettuna tuottamaan luontoa vahingoittavista aineista hyödyllisiä tuotteita, jopa ravintoaineita ja energiaa. Kuitenkin mikrobiologian täydellisen hyödyntämisen tiellä on vielä esteitä. Esimerkiksi monet bioprosessit kuluttavat runsaasti energiaa. Tämä johtuu siitä, että pieneliöt hengittävät eli tarvitsevat elintointojensa ylläpitämiseen happea. Tämän hapen tarpeen tyydyttäminen vaatii voimakasta ilman puhaltamista fermenttoriin, mikä puolestaan kuluttaa energiaa. Toisaalta mikrobit tuottavat yleensä lämpöä, jota ei vielä osata ottaa talteen, vaan fermenttoria täytyy jäähdyttää. Onkin arvioitu, että valkuaisaineen tuottaminen fermentoinnilla kuluttaa jonkin verran enemmän energiaa kuin esimerkiksi perinteinen rehu-lehmä-liha -linja.

Toisaalta tunnetaan prosesseja, mm. metaanikäyminen, joissa mikrobit ottavat tarvitsemansa energian solunrakennusaineensa lisäksi suoraan ravinteen eli raaka-aineen organisista yhdisteistä. Tällaisissa prosesseissa syntyy energiaa heposti talteenotettavassa ja hyödynnettävässä muodossa, esim. metaanikaasua. Tämänkaltaisia ns. anaerobisia prosesseja käytetään mm. kunnallisten jätevesien käsittelyn yhteydessä stabiiloimaan jätelietettä. Tuloksena syntyy ravintorikasta maanparrannusainetta sekä energiaa siinä määrin, että se riittää ylläpitämään suurtenkin käsittelylaitosten omaa lämpötaloutta. Samaten matalouden jätevesiä on alettu käsitellä anaerobisesti. Tuloksena saadaan rehuksi kelpaavaa valkuaisainetta ja energiaa. Loppujen lopuksi tällaisissa tapauk-

sisssa ollaan jo hyvin lähellä täydellisesti suljettujen kiertojen toteuttamista.

Edelleen tunnetaan pienkasveja, mikrobeja, jotka eroavat pieneliöistä siinä, että pystyvät yhteyttämään eli suorittamaan fotosynteesiin. Näiden hyödyntäminen tuotannollisesti avaa aivan uusia näköaloja.

Yksi tutkimuksen ja kehitystyön painoalueita tulisi käsittääkseni olla juuri mikrobiologian tuotannollisten sovellutusten tutkiminen. Suuria ratkaisemattomia kysymyksiä on sekä perustiedoissa että tuotannon ylläpidon ja ohjauksen tasolla. Etenkin fotosynteesin tuotannollisen hyödyntämisen onnistuminen olisi varsin käänteentekevää.

Kuvaavaa kuitenkin, on että ihmiskunta on uhrannut valtavasti henkisiä ja aineellisia voimavaroja biologisten aseiden kehittämiseen. Ja aseiden kehittämisessä on onnistuttu. Miksei siis voitaisi onnistua ihmistä ja luontoa säilyttävän teknologian kehittämisessä jos vain niin haluamme.

Entä automaatio?

Pehmeää teknologiaa käsittelevässä keskustelussa on varsin usein esitetty luopumista automaatiosta välttämättömäksi. Automaatio on nähty tehostetuksi keinoksi riistää luontoa. Argumentointi on sisältänyt niin paljon epäloogikkaa, että lienee paikallaan jokunen sana automaatiosta ja sen merkityksestä tuotantovoimien kehitykselle.

Automaatiotekniikan kehittyminen ja automaatiotekniikan tieteellisen perustan, kybernetiikan, synty on yhteydessä siihen tieteelliseen ja tekniseen kehitykseen, joka tapahtui vuosisadan alussa. Kehityksen myötä myös tuotantomenetelmät kehittyivät ja lopulta oltiin tilanteessa, jossa tuotannon ohjaaminen ja valvonta ylittivät ihmisen henkiset kyvyt. Samoin lisäarvon tuoton tehostami-

nen ja pääoman uusiutuminen vaativat ihmisen henkisen työn korvaamista koneilla — automaatiota. Aluksi automaatio liittyi hallinnollisten rutiinitehtävien ja tieteellisen laskennan siirtämiseen koneille. Sitten automaatio on voimakkaasti edennyt tuotantoprosessin ohjaukseen ja valvontaan, laitesuunnitteluun sekä kaikille inhimillisen toiminnan alueille. Nykyisin ollaan tilanteessa, jossa yhteiskunnan toiminnot riippuvat automaatiosta aivan samalla tavalla kuin yhteiskunta on riippuvainen energiasta. Voidaankin sanoa, että automaatiosta luopuminen ei ole enää mahdollista ilman, että yhteiskunnan toiminnot menevät "takalukkoon".

Mihin sitten on perustunut automaation edullisuus ja taloudellinen kannattavuus? Perussyitä automaation käytölle lienevät tuotannon näkökulmasta katsottuna seuraavat seikat:

- energian kulutuksen väheneminen tuoteyksikköä kohden
- pienempi raaka-aineen kulutus tuoteyksikköä kohden
- vähemmän jätteitä ja ympäristöä haittaavia päästöjä tuoteyksikköä kohden
- tuotannon toimintavarmuuden ja luotettavuuden lisääntyminen
- suljettujen kiertojen mahdollistaminen
- tuotantokapasiteetin parempi "halvuus"

Automaation avulla saatu taloudellinen kasvu ja hyöty saadaan siis säästöjen kautta. Kyse on näin ollen intensiivisestä kasvusta. Laajenevaa kasvua ja "luonnon tehostettua riistoa" automaation voidaan epäillä aiheuttavan vain silloin, kun automaatio merkitsee suurempien, ilman automaatiota hallitsemattomien, tuotantoyksiköiden käyttöönottoa. Ja loppujen lopuksi, onko automaatio taloudellisen kasvun kimmoke. Eikö taloudellisen kasvun vaatimus nouse joko

taloudellisen voiton tavoittelusta tai ihmisen elämänolosuhteiden parantamisesta ja maapallon suurten inhimillisten ongelmien ratkaisuvaatimuksesta?

Automaatio olisikin nähtävä välineenä, keinona, toteuttaa "pehmeää teknologiaa" sekä ihmisen ja luonnon hallitua, ohjattua vuorovaikutusta. Yhteiskunnan toimintojen ohjaaminen ja suunnittelu, mitä myös ympäristöongelman ratkaisu edellyttää, ei ole mahdollista ilman automaation ja kybernetiikan hyväksikäyttöä.

Edellä sanottu ei suinkaan merkitse sitä, että automaation hallitsemattomalla ja suunnittelemattomalla käytöllä ei olisi negatiivisia seuraamuksia. Niitähän voimme nähdä tänään täällä Suomessakin: työvoiman joukkomittainen vapautuminen, työvoiman tarpeen siirtyminen nopeasti alalta toiselle, urkinta- ja hioitusmenetelmien kehittyminen, tietorekistereiden väärinkäyttö. Samoin automaatio on mahdollistanut sotilasteknologian täydellistymisen. Mutta on asian yksikeräistämistä vastustaa automaatiota sinänsä. Sen sijaan on vastustettava automaation väärinkäyttöä, joka mm. suuntautuu työätekeviä ja yhteiskunnan kehitystä vastaan. Hallitsematon ja anarkistinen automaation käyttö ei vie yhteiskunnan kehitystä eteenpäin eikä ole ihmiskunnan edun mukaista.

Aseistariisunta ja liennytys ovat välttämättömiä

Maailman sotilasmenot ovat varovasti arvioiden nykyään vuosittain lähes 450 miljardia dollaria eli markkoina arvoltaan luku, jossa on ensin kakkonen ja sen perässä kaksitoista (12) nollaa. Kysymys on summasta, jota ei voi mieltää, mutta sen ymmärtäminen käy selkeämmäksi, kun hahmottelee, mitä kaikkea sillä summalla voisi tehdä. Vuosittaiset sotilasmenot riittäisivät poistamaan nä-

lähädän ja lukutaidottomuuden maailmasta sekä hävittämään valtaosan kulkutaudeista. Sotilasmenot ovat useita kertoja suuremmat kuin maailman koulutusmenot ja terveydenhoitomenot. Vuositain ihmiskunnan sotilasmenot ovat yli kymmenen kertaa suuremmat kuin ympäristönsuojeluun käytetyt varat. Ne ovat myös yli kymmenen kertaa suuremmat kuin kehitysapuun käytetty rahausuma. Lienee kaikille selvää, millaista aineellista ja henkisten voimavarojen tuhlausta asevarustelu merkitsee. Voi vain kuvitella, miten tällä summalla voitaisiin parantaa työtätekevien elämää kaikin puolin. Tänäkin kuitenkin se käytetään ihmistä ja elämää tuhoavien välineiden ja aineiden kehittämiseen. Voi vain kuvitella, miltä maailma näyttäisi, jos asevarusteluun käytetyt rahat olisi suunnattu esimerkiksi luontoa säilyttävään teknologiaan. Ja kuitenkin asevarustelumenot ovat tänään ihmiskunnan nopeimmin kasvavia menoeria.

Kun vielä lisätään, että ydinkatastrofin uhka on moninverroin suuremmin riippuvainen ydinaseista kuin ydinvoimaloista, niin on selvää, että aseistariisunnan yllä lepää ihmiskunnan kohtalon kysymys. Jokainen askel aseistariisilää elinaikaa ihmiskunnalle. Se merkitsee voimien vapautumista tieteen huomaaniin käyttöön. Siksi on tärkeää, että jokainen ympäristönsuojelija, ydinvoiman vastustaja ja pehmeän teknologian kannattaja liittyisi vilpittömästi rauhan rintamaan, sillä ei ole kovempaa teknologiaa kuin aseteknologia.

Miksi sosialismi?

Ympäristöongelmia, nollakasvua ja pehmeää teknologiaa käsittelevässä keskustelussa on varsin yleisesti esitetty käsitys, että ympäristöongelmat ja taloudellisen kasvun seuraamukset ovat välttämättä samoja riippumatta yhteis-

kuntajärjestelmästä. Tätä on perusteltu sillä, että luonnonlait ja tuotantomenetelmät ovat samat niin sosialismissa kuin kapitalismissakin, ja siksi myös ongelmat. Päättely on joko todella naiivia tai tietoista harhaanjohtamista. Onhan toki selvää, että sosialistiset tuotantosuhteet eivät muuta luonnonlakeja miksiäkään, kuten Newtonin liikelakia tai ekologisia lainmukaisuuksia. Mutta sosialistiset tuotantosuhteet muuttavat niitä lainomaisuuksia, jotka puolestaan määräävät luonnon ja luonnonlakien hyväksikäyttöä yhteiskunnassa eli mihin tarkoitukseen luontoa ja luonnonlakeja käytetään. Ja tässähän on jo oleellinen ero. Ihmiskunnan etu ja säilyminen edellyttävät teknologian hallittua ja suunniteltua käyttöä, irtipääsyä vaistonvaraisesta ja sokeasta kehityksestä.

Luonnonsuojelu jo sinänsä edellyttää suunniteltuja ja kokonaisvaltaisia toimenpiteitä. Periaatteessa pitäisi pystyä koko maapallon käsittäviin toimenpiteisiin. On selvää, että luonnonsuojelua ei voi tehokkaasti toteuttaa toimenpitein, jotka kilpistyvät yksityisomistuksen suojaan ja teollisuuslaitosten sekä yritysten lyhytnäköiseen voitontavoitteluun. Siksi on myös välttämätöntä luoda sellaiset tuotantosuhteet, jotka mahdollistavat ihmiskunnan kalleimman omaisuuden, luonnon, suojelun.

Asiaa kannattaa vertailla myös konkreettisten toimenpiteiden avulla. Esi-merkkinä voidaan mainita Neuvostoliitossa suoritettui toimenpiteet Baikajärven ja Volgan suojelemiseksi. Neuvostoliitossa on lainvoimalla säädetty, että vuoteen 1985 mennessä ei jätvesiä lasketa käsittelemättöminä lainkaan Itämereen. Teollisuuden päästöt on velvoitettu loppumaan vuoteen 1980 mennessä. Myös Mustanmeren säilymisen turvaamiseksi on ryhdytty samankaltaisiin lain-säädöksiin toimenpiteisiin. Omantunnon kysymys: Miten mahtanevat samankal-

taiset toimenpiteet onnistua Suomessa? Puolassa on kansantalouden suunnittelu-mallissa ympäristönsuojelu omana sektoriin, jonka avulla pyritään arvioimaan taloudellisen kasvun vaikutukset luon-toon ja välttämättömät toimenpiteet luonnon suojelemiseksi. On kuitenkin syytä korostaa, että ei kehitys socialisti-sissakaan maissa ole ongelmaton. Ympäristönsuojelu vaatii kovaa työtä yhteis-kunnan kaikilla tasoilla. Mutta toisaalta yhteiskunnan perusta on sellainen, että eteentulevat ongelmat voidaan ratkaista hallitusti ja kokonaisvaltaisesti.

Ja vielä, minusta on tärkeätä, että yh-teiskunnan tuotantosuhteet ovat sellaiset, että ei kukaan eikä mikään ihmisryhmä hyödy taloudellisesti asevarustelusta ja asetuotannosta. Tätä vaatii myös ihmis-kunnan säilyminen. Socialistiset tuotan-tosuhteet täyttävät nämä vaatimukset.

Jukka Rauta

Keskustelusta strategiana

Seuraavan poleemisen puheenvuo-ron keskusteluun sivistyneistöstä ja opiskelijaliikkeestä on Esa Si-ro-nen esittänyt Tutkijaliiton Jyväskylän osaston tervehdyksenä SOL:n syystapahtumassa 29. 9.—1. 10. Kes-kustelua jatketaan Soihdussa ensi vuonna. — Toimitus.

I

JOKAISELLE SUKUPOLVELLE on elämänyksymyksenä omaksua menneiden sukupolvien kokemukset ratkaistakseen omat ongelmansa. Sikäli kun on kysymys kokemuksista, joita demokraattinen liike on tehnyt ja jotka ovat sen ole-massaololle ja näköaloille tärkeitä, Rein-hard Kühnl kirjoittaa, niin näitä ei las-tentarha eikä koulu välitä, vaan ne täy-tyy jatkuvasti välittää tämän liikkeen poliittisen organisaation kautta. Poliittisen organisaation tärkeänä tehtävänä on si-ten varmistaa kokemusten omaksumisen ja tulkinnan jatkuvuus.

Juuri tästä tehtävästä on meidänkin liikkeemme piirissä tultu tietoisemmik-si. Suomalaisen opiskelijaliikkeen koke-muksia ja akateemisen marxismin kehi-tystä on viime aikoina kiinnostuttu his-torisoimaan. Työ on vasta aloitettu. Tä-män pohjalta näyttäisi nykyiselle tilan-teelle ja toimintanäköalalle olevan omi-naista, että 70-luvun opiskelijaliikkeen ja yhden sen jatkeen, marxilaisen tutkija-liikkeen erään tehtävän epäonnistuminen on mahdollista paitsi havaita myös jos-sain määrin korjata.

Mistä epäonnistumisesta on puhe? Tar-koitin liikkeellemme asettuvaa tehtävää kasvattaa henkisesti tuottavaa ja itsenäi-sesti ajattelevaa sivistyneistöä, joka omalla tavallaan toimintakykyisesti ot-taa osaa yhteiskunnallisiin taisteluihin työväenluokan rinnalla. Sitä että kärjis-tetysti sanottuna liikkeemme kautta kul-keneet ihmiset opiskelunsa päätettyään

ovat kuitenkin häipyneet suurin piirtein näkymättömiin suomalaisen yhteiskunnan yleisestä ja sen työväenliikkeen erityisestä julkisuudesta. Kehitystä on toki tapahtunut ja lukuisia yksittäisiä poikkeuksia on olemassa. Mutta emme elä enää 30,- 40- tai 50-lukua, jolloin sivistyneistöstä vain yksilöt yksilöinä mursivat porvarillisen taustansa rajat ja päätyivät socialisteiksi ja kommunisteiksi. Nykyisen sivistyneistön ja työväenliikkeen suhteessa on tapahtunut rakennemuutos. Kysymys ei ole enää työväenliikettä lähestyvistä yksittäisistä intellektuelleista, vaan sivistyneistöstä joukkoimitassa. Tai toisin painottaen, opiskelijajoukoista.

Yliopistosta yhteiskuntaan siirryttyään nämä opiskelijajoukot ovat kuitenkin jääneet suhteellisen näkymättömiksi suhteessa siihen, mikä olisi ollut objektiivisesti mahdollista. Opiskelijaliike ei ole toisin sanoen realisoitunut oppineina. Ja oppineista puhun tässä kantilaisessa mielessä ihmisinä, jotka kykenevät astumaan yksityisen elämämpiirinsä rajojen yli harjoittamalla järjen julkista käyttöä. Toimien siis sivistyneistölle perinteisesti ominaisella tavalla.

Jos näin ei ole tapahtunut, niin se merkitsee, että osaa yhteiskuntamme ylärakenteeseen sisältyvää aktiivista potentiaalia pidetään kesannolla.

II

Syyt tähän ovat osittain palautettavissa luonnollisiin kasvukipuihin. Tendenssi painottaa työväenluokan ja sivistyneistön, erityisesti taloudellisesti proletarisoituvan sivistyneistön lähentymistä ja yhteyttä on usein toteutunut sillä hinnalla, että on hävitetty se, mikä sivistyneistöä edistyksellisesti tavalla työväenluokasta erottaa.

Juhani Artto ja Olli Perheentupa kirjoittavat Soihdussa vuonna 1972: Huoli-

matta sivistyneistön suuresta heterogeenisuudesta... voidaan... todeta, että proletarisoitumistendenssi on sivistyneistön kehityksen johtava, hallitseva ja edistyksellinen suunta. Ja myös väistämätön suunta.

Tähän on kuitenkin tarkennettava, ettei sivistyneistön taloudellinen proletarisoituminen (mihin Marx jo viittasi) saisi merkitä sen samanaikaisesti tapahtuvaa "henkistä proletarisoitumista". Opiskelijaliikkeen ei tule tuottaa työväenliikkeen liittolaiseksi proletareja, vaan tieteellisesti sivistynyttä ja omalla tavallaan henkisesti toimintakykyistä sivistyneistöä.

Tämä ero on usein jäänyt tekemättä. Se ilmenee mm. niissä liikkeemme piirissä tehdyissä tutkimuksissa ja käytetyissä puheenvuoroissa, joissa subjektiksi on ajateltu ja esitetty vain jotain sellaista yleistä subjektia kuin työväenluokka, kansainvälinen työväenliike tai kommunistinen puolue. Tämä voi olla oikein ja riittävää yleisellä tasolla, mutta vielä liian abstraktia jos pitäisi puhua myös erälle erityiselle subjektille, sivistyneistölle ja sen itumuodolle, opiskelijaliikkeelle ominaisista ongelmista, tehtävistä ja toimintatavasta.

III

Eräs tällainen toimintatapa on yleisen ja mahdollisimman sitovan tieteellisen keskustelun käyminen. Mielestäni aika oleellisia kuvaajia suomalaisen opiskelijaliikkeen kehityksestä ovat uuden Soihdun myötä tapahtunut Tutkaimen lakkaaminen ja myöhemmin myös sille ominaisen kirjoittamistavan muuttuminen. Erään Johdatus uuteen yliopistoon -kirjan pääkirjoittajan seuraava työ oli otsikoitu: Puolueesta.

Tämän myönteisenä koetun sisällöllisen kehityksen myötä liikkeemme ote akateemiseen maailmaan, tieteelliseen keskusteluun harpaantui. Tämä näkyi

sitten mm. siten, että Tandem-jupakan puolustuksen saivat hoitaa liberaalit porvarilliset tiedemiehet G. H. von Wright ja Kertti Bruun ja että tutkimon uudistuksessa olemme pitkään olleet hyvin hampaattomia.

Näistä akateemisista esimerkeistä voisi kysyä ovatko ne ehkä oireita yleisemminkin siitä, ettemme ole pystyneet toimimaan tyydyttävällä tavalla porvarillisessa julkisuudessa emmekä myöskään luomaan todella toimivaa vastajulkisuutta. Toisin sanoen emme ole kyenneet käyttämään hyväksi kaikkea sitä potentiaalia, joka meille oppineina olisi ollut mahdollista.

Jos näin on, niin osaksi tämä johtuu meistä itsestämme. Sikäli että emme pitkään kyenneet tietoisesti asettamaan liikkeellemme tällaista toiminta- ja kasvatus tehtävää emmekä vieläkään kehittämään sitä systemaattisesti.

IV

Mutta tällainen perspektiivihän asetettiin 60-luvun opiskelijaliikkeessä. Ainakin Saksan liittotasavallassa ja niiltä osin kuin se oli Frankfurtin koulukunnan ja erityisesti Jürgen Habermasin vaikutuksen ja henkisen johdon alaisena. Silmäys tähän perspektiiviin sallittaneen, sillä siihen sisältyy alustava mutta vakava vastaus siihen, mitä todellakin meillä vuosikymmenen viisastuneina on yhä opittava 60-luvun opiskelijaliikkeeltä, sen tehtävänasetteluilta.

Frankfurtin koulukunnan yhteiskunta-analyysin mukaan sosiaaliteknologiasta ja teknistyneestä, positivistisesta tieteestä oli tullut liberalismiin tilalle eräänlainen korvikeideologia ja porvarillinen julkisuus — klassisella kaudellaan kriittisesti kyselevä — oli muuttunut kuluttajien kulttuuriksi ja samalla olennaisesti epäpolittisoitunut.

Tähän analyysiin nojaava opiskelijali-

ike asetti nyt tehtäväkseen julkisuuden ja yhteiskunnallisen tahdonmuodostuksen uudelleenpolittisoinnin. Tavoitteena oli, kuten Habermas kriittisessä artikkelissaan *Die Scheinrevolution und ihre Kinder* vuodelta 1968 toteaa: raivata julkisuusesteitä ja saattaa liikkeelle valistusprosesseja, joukkomittaisia valistusprosesseja.

Habermasin tunnettu artikkeli oli kriittinen, sillä hänen mielestään silloinen opiskelijaliike jo näytti tendenssin poiketa tältä valmistamis- ja itsevalistumislinjalta. Siinä nimittäin Habermasin mukaan agitaatio voittaa alaa keskustelulta. Ennalta päätetty tieto syrjäyttää tutkimisen. Jatkuvan toimintapakon alaisena luovutetaan analyysistä.

Tämä kritiikki lienee säilyttänyt tuoreuttaan kuluneet kymmenen vuotta. Entä sitten Habermasin oma vaihtoehto? Sehän on hänen sosiolingvivistisesti pohjattu yhteiskuntateoriaansa, jossa käytännöllisen keskustelun käsitteellä on tärkeä sijansa ylimääräisestä vallasta ja riistosta vapautetun yhteiskunnan toteuttamisessa. Tämän keskustelun tulee olla mahdollisimman "herrschaftsfrei" — valtaa tunnustetaan vain paremmalle argumentille, ei asemalle sosiaalisessa hierarkiassa.

Habermasin puheeseen orientoitunut teoria on syytetty epäkäytännöllisyydestä, poliittisesta voimattomuudesta, rajoittumisesta pelkkään kielenkorjaamiseen.

Mutta tämä asia olisi harkittava uudelleen. Kun ajattelemme länsimaissa nykyisin käytössä olevaa mielipidemuokauksen teknologiaa ja niitä muutoksia kielessä ja kommunikaatiossa, joita mm. Frankfurtin koulukunta analysoi on saanut esiin, niin näemme, että periaatteessa tällainen ylärakennespesifin tarkastelukulman liittämällä vallankumousteoriaan voi olla merkittävä poliittinen vaikutus.

V

Demokraattisen liikkeen poliittisten organisaatioiden eräänä tehtävänä on kokemusten omaksumisen ja muokkaamisen jatkuvuuden turvaaminen. Kuinka tämä voitaisiin tehokkaimmin toteuttaa? Olisiko sisäinen kasvauts- ja ohjelmanmuodostustyö järjestettävä ja ymmärrettävä nykyistä enemmän keskustelun muodossa? Minusta näyttää, että liikkeen perustasosta irrottamaton "joukkomittaisen valistuksen strategia" keskustelun kautta ei ole helposti kierrettävissä tai korvattavissa paremmalla. Vastineessaan Habermasin artikkeliin Wolfgang Abendroth kirjoittaa tämän strategian yleisestä merkityksestä:

Rationaalinen keskustelu yhteiskunnan ja yliopiston muuttamiseen tähtäävän liikkeen strategiasta ja taktiikasta sen omissa riveissä ei sinänsä ole sille mikään epäonni. Päinvastoin: se voi olla ilmaus kokemusten muokkaamisesta, kasvun apu, joka mahdollistaa uusia syäyksiä eteenpäin ja on siksi edellytys tuleville menestyksille. Ei ole vallankumouksellista emansipaatioliikettä, joka olisi tullut toimeen ilman sellaista keskustelua. Olisi varmasti myös väärin, jos sellaisissa debateissa vältettäisiin ankaria muotoiluja tai senhetkisiä vastakohtia... Luopuminen poleemisesti ymmärretystä kritiikistä tovereita kohtaan, sosialistisissa ja demokraattisissa ryhmittymissä toimivien tovereiden kesken olisi menetys henkisessä liikkuvuudessa ja poliittisessa kyvyssä, ei mikään voitto.

Yliopiston muuttamiseen tähtäävälle liikkeelle tällaisella strategialla on toinenkin, yliopiston nykyiseen sisäiseen tilaan liittyvä kytkeä. Vielä eilen yleisesti tunnustetut sisäiset normit ja arvot, yliopiston valtarakenteet ovat eroosiossa. Ajattelu- ja puhutavassa yliopiston sisällä tapahtuu muutosta. Lyhyesti tämän muutoksen voisi tiivistää niin, et-

tä yliopiston perusrationalisuudeksi on vaarassa asteittain muodostua herruusuhteista vapaan keskustelun sijasta — hallinnollinen rationalisuus. Jos ja kun sitten tapahtuu esim. voimainmittelöä marxismin kanssa, se helpommin käydään muin kuin argumentaation aseina.

Tätä tilannetta ajatellen kirjoitin viime keväänä Jyväskylän ylioppilaslehdessä: Se edellyttää meiltä toimintaa niiden esteiden tiedostamiseksi ja poistamiseksi, jotka ehkäisevät yliopiston muodostumasta yhteisöksi, jonka perusrationalisuus muodostuu keskenään kommunikoiden, yhteisessä toiminnassaan tasaverstaisten ihmisten pakottamassa dialogissa.

Tähän haluaisin lopuksi tehdä kolme tarkennusta. Ensinnäkin tällaisen erityisanalyysin ja -tehtävän vaatimusta ei saa ymmärtää toiminnanvastaiseksi (kuten itse asiassa on tehty), vaan olennaiseksi opiskelijaliikkeen ja tieteellisen sivistyneistön toimintatavaksi yleisemminkin yhteiskunnan henkisessä ylärakenteessa, myös porvarillisessa julkisuudessa.

Toiseksi tällaista toimintaa ei myöskään tule ymmärtää organisoitumisen vaihtoehtona. Vaikka keskustelu sinänsä jo on tärkeä organisaatiomuoto, ei se riitä tässä tilanteessa. Koulutuksen kriisi on kärjistämässä yhteiskunnallista konfliktipotentiaalia ja on olemassa vaara, että ongelmaan pyritään vastaamaan kehittämällä repressiokoneistoa. Tähän tarvitaan tehokasta vastatoimintaa.

Lopuksi, tieteelliseen maailmankatsomukseen nojaavana liikkeenä meidän on huomattava, että "herrschaftsfreie" keskustelu todella on tieteen periaate — kunhan muistamme, että tieto ei synny eikä juuri kasvakaan keskustelusta, vaan tieteellisestä työstä.

Esa Sironen

Raportteja

Jamaharijoidenko aikakausi?

Esitän joitakin huomioita Sosialistisen Libyan arabi jamaharijan¹ sisällä vaikuttavista poliittis-teoreettisista tendensseistä. Asian kiinnostavuutta lisännee se, että Libya on viime aikoina erityisesti kehitysmaiden keskuudessa pyrkinyt aktiivisesti propagoimaan "uutta kolmatta kansainvälistä teoriaansa", joka teorian esittäjien mielestä tarjoaa vastauksista ihmiskunnan ratkaistavina oleviin ongelmiin.

Kokoamamme huomiot eivät pyri olemaan Libyan tilanteen kokonaisanalyysi vaan ne ovat tarkoitettu auttamaan joidenkin Libyan ulko- ja sisäpolitiikkaan liittyvien piirteiden sekä yleisemminkin ei-kapitalistisen kehitystien ongelmien ymmärtämisessä.

¹. Kevästä 1977 lähtien on entisen Libyan arabitasavallan virallinen nimi ollut (epävirallisena suomennoksena) Sosialistinen Libyan Arabi Jamaharija (käytössä oleva englanninkielinen nimi on Socialist People's Libyan Arab Jamaheriya). Jamaharija on arabiankielinen termi, jonka merkitys on lähinnä joukkojen tai massojen tasavalta. Termin *respublica*, *republic* (=tasavalta) korvaamisella arabialaisperäisellä nimityksellä Jamaharija on pyritty korostamaan Libyan poliittisen kokeilun eroavuutta ja ainutlaatuisuutta. Libyan poliittisen johdon kehittämän "teorian" mukaisesti maailmassa ollaan parhaillaan siirtymässä "tasavaltojen kaudesta jamaharijojen aikakauteen".

Libyan arabisosialistisesta ideologiasta

Libyassa vallitsevalle (= maan poliittisen johdon edustamalle) ideologialle ovat tyypillisiä mm. seuraavat piirteet.

1. Oman kokemuksen ja kansallisten erityispiirteiden merkittävyyden ylikorostaminen. Ideologinen rakennelma perustaa sille tutulle pohjalle, että sekä kapitalismi järjestelmänä että "itäeurooppalainen sosialismi" eli olemassaoleva sosialismi hylätään Libyassa kehitetyn "kolmannen universaalisen ratkaisumallin" tieltä. Perusväite on, että tasavaltaisissa järjestelmissä (joihin niputetaan sekä sosialistiset että kapitalistiset maat) ei demokratia toteudu. Teorian mukaisesti nyt Libyassa toteutettava poliittinen kokeilu on toinen kerta ihmiskunnan historiassa, jolloin ollaan rakentamassa demokraattista yhteiskuntajärjestystä — ensimmäinen kokeilu suoritettiin yli 2000 vuotta sitten antiikin Kreikassa.

Tästä seuraavat sitten näkemykset siitä, että Libyan jamaharija aloittaa uuden aikakauden ihmiskunnan historiassa että Libya on sopiva kehitysmalli koko maailmalle ja erityisesti kehitykselle, että Libyassa kehitetty teoria on vastaus ihmiskunnan ratkaistavina oleviin ongelmiin jne.

2. Libyalainen sosialismikäsite ei perustu tieteelliseen yhteiskuntaluokittelun tuotantotapojen perusteella, vaan sosialismi nähdään puhtaana pragmaattisesti välineenä tiettyjen kehitystavoitteiden saavuttamiseksi. Tällaisia "sosialismia" avulla saavutettavia päämääriä ovat pyrkimys elintason korottamiseen, teollistaminen jne. Samalla Libyan arabisosialistinen ideologia kieltää mm. puolueen osuuden vallankumouksessa, proletariaatin diktatuurin välttämättömyyden sekä luokkien olemassaolon ja luokkataistelun Libyan "erityisolosuhteissa". Edelleen väitetään, ettei sosialismia maa-

ilmassa ole vielä toteutettu. Näin libyalainen sosialismi vaikuttaakin enemmän iskulauseelta kuin siihen käytännössä pyrkivältä.

3. Libyalainen ideologia kieltäytyy näkemästä kansalliselta pohjalta tapahtuvan kapitalismin kehittymisen mahdollisuutta ja vaaraa Libyassa. Kapitalismi ilmiönä ja järjestelmänä kehitysmaissa nähdään ainoastaan kolonialismin tuotteenä ja tältä kaudelta perittynä, islamilaiseen uskontoon soveltumattomana ideologis-poliittisena systeiminä, jonka kehittymisen jo islamilaisen kulttuurin traditiot pystyvät estämään. Itse asiassa tämä merkitsee käytännössä täydellistä toimintavapautta kansalliselle pääomalle, joka voi tehokkaasti naamioida toimintansa em. tunnusten ja teoreettisten kehitelmien alle, ja jouduttaa näin kapitalististen tuotantosuhteiden nopeaa evoluutiota Libyassa.

4. Islamilaisella uskonnolla on keskeinen ja korostetun tärkeä asema sekä maan ideologiassa että politiikassa. Itse asiassa libyalaisen sosialismin teoria ja käytäntö johdetaan muhamettilaisten pyhän kirjan — Koraanin — sivuilta. Uskonnon. entisestäänkin suurta vaikutusvaltaa maassa pyritään edelleen lujittamaan laajalla uusien uskonnollisten oppilaitosten ja moskeijoiden ym. kirkollisten tilojen rakennusohjelmalla. Taistellua maan tulevasta kehityssuunnasta käydään pitkälti eri islamilaiden uskonlahkojen ja ryhmien kesken, täten perinteellisesti taantumuksellisella muslimipapistolla on suuri vaikutusvalta poliittisessa elämässä.

5. Maassa suoritettut toimenpiteet "rikkauksien jakamiseksi" perustuvat pikkuporvaristolle tyypilliseen unelmaan muuttaa kaikki yhteiskunnan jäsenet pienomistajiksi ja pientuottajiksi. Tällainen unelma on tietysti nyt, kuten aiemminkin, tuomittu epäonnistumaan, sillä nopea kapitalististen tuotantosuhteiden

kehitys, jolle ko. ideologian mukaiset toimenpiteet antavat mahdollisuudet, ei ole mainitulta perustalta poliittisen johdon kontrolloitavissa. Unelma keskiluokkaistumisesta tuottaa todellisuudessa tulokseksi nopean luokkajaon syvenemisen.

6. Naisten yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden toteuttaminen vallitsevan islamilaisen ideologian pohjalla on mahdoton toteuttaa ts. toinen puoli yhteiskunnasta joutuu suljetuksi pois tämän kokeilun rakennustyöstä.

Kehityksen näköaloista

Voimme siis päätellä, että arabisosialismin rakentaminen Libyassa edellä kuvatun kaltaisella ideologisella pohjalla tulee varsin todennäköisesti johtamaan kapitalismin nopeaan kehitykseen. Tietenkään emme voi tydellisesti sulkea pois mahdollisuutta ideologisesta evoluutiosta myös vasemmalle, mutta nykytilanteessa maassa ollaan kaukana sosialistisesta tiestä, huolimatta maan viralliseen nimeen liitetystä sosialismista.

Tulos nykyisen ideologisen suuntauksen mukaisesta kehityksestä on helposti nähtävissä jo lyhyenkin oleskelun aikana maassa. Silmiinpistävästi erottuu jo olemassa oleva, ja nopeasti kasvava, voimakas vallankumouksen jälkeen rikkuneiden kansallisten kapitalistien kerros, joka saa valtavia voittoja "sosialistisen" valtion kustannuksella kaupan, rakennusteollisuuden jne. aloilla. Tätä kerrosta täydentävät nopeasti pikkuporvariston riveistä nousevat uudet tulokkaat.

Kehityksen myönteisimmät puolet liittyvätkin ennen muuta maan ulkopoliittikaan.

On todettava Libyan viime vuosina noudattama anti-imperialistinen ulkopoliittinen suuntaus. Linjan tärkeimpänä tuloksena voitaneen pitää imperialistis-

ten maiden joukkojen poistamista Libyan maaperältä. Muistettakoon, että Libyas-
sa sijaitsi vuonna 1954 USA:n ja Li-
byan monarkian välillä tehdyllä sopi-
muksella perustettu ja vähitellen suu-
rimmaksi USA:n oman maaperän ulko-
puolella sijainneeksi amerikkalaiseksi tu-
kikohdaksi kasvanut Wheelus. Tämän
lisäksi maassa oli kokonainen verkko
Brittien ja amerikkalaisten muitakin tu-
kikohtia, jotka kokonaisuudessaan muo-
dostivat tärkeän lenkin imperialismiin
sotilaspoliittisessa strategiassa. Ne olivat
suunnattu ennen muuta arabien nousevaa
kansallista vapautusliikettä vastaan ja
niitä myös käytettiin tehokkaasti tähän
terkoitukseen mm. Egyptiä vastaan Sue-
zin kanavan kansallistamisen jälkeen teh-
dyn hyökkäyksen aikana, jolloin britti-
läiset koneet operoivat Libyassa sijai-
neilta lentokentiltä.

Libyassa vuonna 1969 tapahtuneen
vallankumouksen merkittävä anti oli näin
ollen siinä, että sekä brittiläiset että
amerikkalaiset joukot pakotettiin pois-
tumaan maasta kesään 1970 mennessä.

Ulkopolitiikassaan Libya on korosta-
nut sitoutumattomuuttaan sekä itään että
länteen. Merkittävä ja viime vuosina
vahvistunut piirre maan ulkopoliittises-
sa suuntautumisessa on ollut suhteiden
paraneminen Neuvostoliittoon ja muihin
sosialistisiin maihin. Libyan johto näkee
suhteiden parantamisen Neuvostoliittoon
tärkeänä strategisena tavoitteena taiste-
lussaan imperialististen maiden noudat-
tamaa politiikkaa vastaan. Imperialismin-
vastaisuus on taustana myös kansallisille
vapautusliikkeille annettulle voimakkaal-
le tuelle.

Edelleen on mainittava Libyan selkeä
vaatimus kehitysmaiden oikeudesta luon-
nonvarojensa kansallistamiseen, uuden
kansainvälisen taloudellisen järjestyksen
toteuttamisen välttämättömyyden koros-
taminen, suuntaus asevarustelun kiihdyt-
tämistä vastaan ja monien maailman

rauhanliikkeen asettamien toimintata-
voitteiden tukeminen. Libya korostaa,
että rauha on ehto taloudelliselle kehi-
tykselle ja kääntäen, että kehitysmaiden
taloudellinen kehitys on ehto pysyvän
rauhantilan saavuttamiselle maailmassa.

On kuitenkin nähtävä, että mm. suh-
teiden kehittäminen sosialististen maiden
kanssa perustuu pragmaattisiin motiivei-
hin. Tämä ei tietenkään vähennä maan
nykyisen anti-imperialistisen politiikan
tärkeyttä ja positiivista merkitystä ara-
bimaailman kokonaispoliittista tilannetta
ajatellen, mutta se viittaa sen horjuvuu-
den mahdollisuuteen.

On selvää, että maan positiivisten piir-
teiden vahvistaminen ja ulkopoliitiikan
anti-imperialistisen suuntauksen säilymi-
nen ovat mahdollisia ja että maailman
edistyskellisten voimien tuki voimistaa
sitä. Samalla on kuitenkin nähtävä ko-
konaistilanteen ristiriitaisuus ja herk-
kyys nopeillekin heilahduksille eri suun-
tiin.

Pertti Multanen

Soihtu 5/1978

Svenskt sammandrag

Hur kommer socialismen att se ut
i Finland

Juhani Ruotsalo kritiserar de metodo-
logiska utgångspunkterna i diskussionen
om Finlands väg till socialismen, hos
vissa finländska vänstersocialister, bl.a.
Ele Alenius och Ilkka-Christian Björk-
lund. Han granskar till en början det
inbördes förhållandet mellan det natio-

nella och det internationella i den socialistiska revolutionen, och han påvisar att Björklunds uppfattningar hör samman med den utopiska socialismen. Slutligen framför Ruotsalo vissa tankar om den socialistiska revolutionens sannolika förlopp i vårt land.

Bahros alternativ till socialismen

En artikel av Conrad Schuler, som publicerats i tidskriften "Kürbiskern" vilken utkommer i Tyska Förbundsrepubliken, har översatts. Schuler påvisar ytligheten och den inre konflikten i Bahros synpunkter.

Utvecklingen av jordbrukets kollektivisering i Polen

Ilkka Almonkari som studerar vid universitetet i Warschawa granskar utvecklingen av kommunisternas lantbrukspolitiska linje i Polen sedan början av 1920-talet. Han påvisar det invecklade i lantbruksproblemet samt att den leninistiska teorin spelar en central roll då man löser lantbrukets problem.

Förenta Staternas underrättelseverksamhet

Jorma Lindfors skapar en helhetsbild av Förenta Staternas underrättelseverksamhet och dess organisation. Han betonar, att den borgerliga pressen i sin behandling av frågan inte i tillräcklig grad har granskat underrättelseverksamheten sålunda att USA:s politik härigenom också förverkligas och formas, utan att den betraktats endast mot bakgrunden av enskilda "avslöjanden" via oanalytiska skrivelser.

Vidare analyserar Hannu Nieminen den diskussion om proletariats diktatur som förs inom Frankrikes kommunistiska parti. Pekka Sutela granskar det motta-

gande som Bahro fått i Tyska förbundsrepubliken och i Finland. Jukka Ranta kritiserar ideologin om den "mjuka teknologin" och Pertti Multanen presenterar den officiella ideologin hos Libyens arab-socialistiska republik.

English Summary

Towards what kind of socialism in Finland?

Juhani Ruotsalo criticizes the methodological premises of certain leftist-socialist, especially Ele Alenius and Ilkka-Christian Björklund, when discussing the road of Finland towards socialism. He starts by studying the interrelationship between national and international phenomena in a socialist revolution, and establishes the link between Björklund's views and those of utopian socialism. He concludes by putting forward some ideas about the eventual process of a socialist revolution in our country.

Bahro's alternative to socialism

Conrad Schuler's article has been translated from "Kürbiskern"-magazine published in the FRG. Schuler proves the superficial nature and internal contradictions of Bahro's views.

The development of the collectivization of agriculture in Poland

Ilkka Almonkari, who is studying at the University of Warsaw, studies the development of the line concerning agriculture of the Polish communists. He points out the complex nature of agricultural problems and the significance of Leninist theory in solving problems of agriculture.

United States intelligence activities

Jorma Lindfors draws an overall picture of United States intelligence activities and its organization. He stresses the fact that the bourgeoisie press has not dealt with intelligence activities as a factor molding and executing US policies, but has rather approached the matter through individual "scoops" and unanalytical articles.

In addition to these articles Hannu Nieminen analyzes the discussions about proletarian dictatorship going on in the French Communist Party. Pekka Sutela studies the reception Bahro has got in the FRG and in Finland. Jukka Ranta criticizes the ideologies of "soft technology" and Pertti Multanen introduces the official ideology of the Arab Socialist Republic of Libya.

Русское резюме

В какой социализм в Финляндии

Юхани Руотсало критикует методологические аспекты некоторых финских левых социалистов, в том числе Эле Алениус и Илькка-Кристиан Бьёрклунд, в дискуссии о финском пути в социализм. Он начинает с рассмотрения взаимоотношения национального и интернационального в социалистической революции и указывает на связь взглядов Бьёрклунда с утопическим социализмом. В заключении он высказывает некоторые мысли о вероятном ходе социалистической революции в Финляндии.

Альтернатива к социализму у БАХРО

Статья Конрада Шулера опубликована

в переводе в журнале «Кюрбискерн» в Федеративной Республике Германии. Шулер показывает поверхность и внутреннюю противоречивость взглядов Бахро.

Развитие коллективизации сельского хозяйства в Польше

Илькка Алмонкари, студент Варшавского Университета, рассматривает развитие аграрной политики польских коммунистов начиная с 1920 годов. Он указывает на сложность проблем сельского хозяйства и важное значение ленинской теории при решении этих проблем.

Разведывательная деятельность США

Ёрма Линдфорс дает общую картину разведывательной деятельности США и ее организации. Он подчеркивает, что буржуазная печать рассматривает разведывательную деятельность не обращая внимания на то, как она осуществляется и формирует политику США, а пишет о ней лишь с точки зрения одиночных «разоблачений» в неанализирующих статьях.

Ханну Ниёминен анализирует дискуссию о диктатуре пролетариата, проходившую в французской коммунистической партии. Пекка Сутела рецензирует отклики на Бахро в Германской Федеративной Республике и в Финляндии. Юкка Ранта критикует идеологии «мягкой технологии» и Пертти Мультианен реферирует официальную идеологию Арабской социалистической республики Ливии.

DOWNTOWNISTA

LP:T JA KASETIT LOVEN TUOREITA

KOM — AGIT PROP
(Chydenius — Oksanen)
Rauhan äiti ja Avaruuslintu
AVARUUSLINTU
Siitä jossain päätettiin
KAJ CHYDENIUS
Kauneimmat rakkauslaulut
CHICAGO OVERCOAT
— vahvaa kotimaista bluesia
TONI EDELMANN
Näytelmämusiikkia (Herra Langen
rikos, Ihmisvihaaja, Othello)
HECTOR
Kadonneet lapset
LOS CAMARADAS
Intiaanin tie
PEKKA JALKANEN
Tutti — lasten musiikkia

2. HELSINGIN LAULUFESTIVAALI
mukana mm. Pesnjary, Manguare, Quinteto Tiempo, Sebö, The New Lost City Ramblers, PLO:n ryhmä

MARKKU KOPISTO
Musiikkia Risto Jarvan elokuvista Mies joka ei osannut sanoa ei, Loma ja Jänniksen vuosi

POHJALLA
Sehr Schnell, Se, Problems ja Pelle Miljoona

KARI PEITSAMO JA ANKKULI
Vedestä nousee kasvi

RASTI RUUTUUN
mukana mm. Hector, Leevi & The Leavings, Mikko Alatalo, Kaseva, Kontra ja Pepe Willberg

ROYALS LIVE AT TAVASTIA

KARI RYDMAN

Minun on ikävä sinua

RITMO ORIENTAL
— kuumat kuubalaiset...

SININEN METSÄ

— vanhaa tanssimusiikkia, es.mm. Bad-ding Reijo Frank, Markku Blomqvist, Unto Satoranta, Hannu Merkkä

JIMI SUMEN

Key West

JUKKA SIIKAVIRE

Siikavire

ERNA TAURO — BO ANDERSSON

Höstvisa

VÄLIKAUSITAKKI

ÅLANDS SPELMANSVILLE

Åländsk folkmusik

NYT SAA TAAS

AGIT PROP

Laulu kaikille

OMARA PORTUONDO

Omara Portuondo & Martin Rojas

PEKKA SRENG

Magneettimiehen kuolema

Kesämaa

MEILTÄ MYÖS

Laululiikkeestä tuttu

TALJANKA (Finnlevy)

LP ja kasetti

sekä mm.

Chilen uuden laulun parhaimmistoa levyillä: Victor Jara, Parrat, Quilapayun, Inti Illimani jne.

Tilaa luettelomme! Järjestöt kysykää järjestöalennusta!

TILAUS Tilaan Downtown Oy:stä postiennakolla seuraavat levyt/kasetit:

1		6	
2		7	
3		8	
4		9	
5		10	
nimi	allekirjoitus		
osoite	postitimp.		

Postimaksua ei peritä vähintään 150 mk:n tilauksista. Voit myös noutaa levysi itse (tilaa ne kuitenkin ensin).

DOWNTOWN OY, Simonk. 8, pihap., 00100 Helsinki 10, puh. 646 877

**Vauht
pysyt!**

H 1303918 068
HERRANEN KAISA
LONIKINT 9
80230 JNS 23

Olemme tekemässä uudenlaisia opiskelijalehtiä, kysyviä, kriittisiä, keskustelevia — vallankumouksellisen rohkeita. Uusi, 80-luvun opiskelijaliike tarvitsee todella uudenlaiset keskustelun foorumit, uudet tiennäyttäjät, uuden suunnan. Tule mukaan yritykseemme, tule rakentamaan uutta opiskelijaliikettä. Älä jää sivustakatsojaksi, tule keskustelemaan, tule hankkimaan tilauksia lehdillemme.

SOIHDUNKANTAJA

ensi vuonna 8 vähintään 32-sivuista numeroa vuosikerta 1979 1.1. alkaen 32 mk, 31.12. saakka 28 mk
ps-tili 78456-2
irtonumero 4 mk